

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська Академія»
Факультет правничих наук
Кафедра міжнародного та європейського права

Магістерська робота
освітній ступінь — магістр

на тему: **«СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СЕКТОРАЛЬНИХ
САНКЦІЙ: НА ПРАКТИЦІ США, ЄС ТА УКРАЇНИ»**
**«ACTUAL APPROACHES TO SECTORAL SANCTIONS`
IMPLEMENTATION: THE US, THE EU AND UKRAINIAN PRACTICES»**

Виконала: студентка 2-го року навчання,
спеціальності 081 Право
Ткачук Анастасія Володимирівна

Керівник: Бернацький Богдан Віталійович,
кандидат юридичних наук, доцент

Рецензент: _____

Магістерська робота захищена з оцінкою

Секретар ЕК: _____

«__» _____ 2025 р.

Київ – 2025

Декларація академічної доброчесності

Я Ткачук Анастасія Володимирівна, студентка 2-го року навчання, факультету правничих наук, адреса електронної пошти av.tkachuk@ukma.edu.ua, спеціальність D8 (081 «Право»), магістерської програми Національного університету «Києво-Могилянська академії» підтверджую таке:

- написана мною магістерська робота на тему «Сучасні підходи до імплементації секторальних санкцій: на практиці США, ЄС та України» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень передбачених пунктами 3.1.1-3.1.6 Положення про академічну доброчесність здобувачів НаУКМА від 07.03.2018 року, зі змістом якого я ознайомлена;
- я заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії та надаю свою згоду на перевірку моєї магістерської роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності, у будь-який спосіб, у тому числі шляхом порівняння змісту роботи та формування звіту подібності за допомогою електронних систем.

09.05.2025 р.

Анастасія Ткачук

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ САНКЦІЙНОЇ ДОКТРИНИ ДЕРЖАВ.....	12
1.1. Поняття та зміст секторальних санкцій: концептуальні підходи до визначення.....	13
1.2. Характерні особливості секторальних санкцій.....	19
1.2.1. Мета запровадження секторальних санкцій: теоретичні та практичні аспекти.....	22
1.3. Проміжний висновок до розділу 1.....	26
РОЗДІЛ 2 ДИЗАЙН СЕКТОРАЛЬНИХ САНКЦІЙ.....	27
2.1. Таргетовані секторальні обмежувальні заходи: ретроспектива та актуальна санкційна практика держав.....	27
2.1.1. Види секторальних санкційних програм.....	31
2.2. Типологія секторальних санкцій: досвід США, ЄС та України.....	32
2.2.1. Особливості правової класифікації секторальних санкцій України.....	37
2.3. Торгові санкції: правовий зміст та характеристика.....	40
2.3.1. Правові виклики імплементації імпоротно-експортних санкцій.....	43
2.4. Військове ембарго.....	46
2.5. Політика обмеження цін: новий вид автономних секторальних економічних санкцій.....	50
2.5.1. Правові виклики імплементації політики обмеження цін.....	55
2.6. Проміжний висновок до розділу 2.....	60
РОЗДІЛ 3 ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СЕКТОРАЛЬНИХ САНКЦІЙ: ПРАКТИКА ДЕРЖАВ, ІНСТИТУЦІЙНІ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ.....	63
3.1. Санкційна інфраструктура держав: правові особливості американської моделі.....	63
3.1.1. Інституційно-правові особливості санкційної системи ЄС.....	66
3.1.2. Українська модель санкційної інфраструктури: інституційні недоліки та перспективи реформування.....	68

3.2. Правозастосування секторальних санкцій: успішний досвід США.....	72
3.2.1. Ефективне правозастосування санкцій ЄС: виклики та перспективи реформування.....	79
3.2.2. Правові прогалини українського законодавства: проблема безкарності...	80
3.3. Проміжний висновок до розділу 3.....	86
ВИСНОВКИ.....	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	96

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

ARSIWA (The Articles on the Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts) – Проєкт статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння.

BIS (Bureau of Industry and Security) – Бюро промисловості та безпеки Міністерства торгівлі США.

CAATSA (The Countering America's Adversaries Through Sanctions Act) – Закон Про протидію противникам Америки за допомогою санкцій.

CFSP (Common Foreign and Security Policy of EU) / СЗППБ – спільна зовнішня та безпекова політика Європейського Союзу.

COEST (Working Party on Eastern Europe and Central Asia) – Робоча група з питань Східної Європи та Центральної Азії.

COREPER II (Committee of the Permanent Representatives of the Governments of the Member States to the European Union) - Комітет постійних представників урядів держав-членів при Європейському Союзі.

CREA (Centre for Research on Energy and Clean Air) – Центр досліджень енергетики та чистого повітря.

FISMA (The Directorate General for Financial Stability, Financial Services and Capital Markets Union) – Генеральний директорат з питань фінансової стабільності, фінансових послуг та ринків капіталу Європейського Союзу.

G7 (Група Семи) – група держав, що традиційно прийнято вважати найбільш високорозвиненими з-поміж демократичних країн (США, Японія, Німеччина, Велика Британія, Франція, Італія, Канада та Європейський Союз).

HTS US (The Harmonized Tariff Schedule of the United States) – Гармонізована тарифна класифікація США.

IEEPA (The International Emergency Economic Powers Act) – Закон США про міжнародні надзвичайні економічні повноваження.

OFAC (Office of Foreign Assets Control) – Офіс з контролю за іноземними активами Міністерства фінансів США.

PSC (Political and Security Committee) – Політичний та безпековий комітет Європейського Союзу.

RELEX (Working Party of Foreign Relations Counsellors) – Робоча група радників із міжнародних відносин Європейського Союзу.

БАКС – Вищий антикорупційний суд України.

МРГП – Міжвідомча робоча група при Кабінеті Міністрів України.

НГО – неурядова громадська організація.

НКЦПФР - Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку України.

РБ ООН – Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй.

СНО – Договір про скорочення стратегічних наступальних озброєнь.

УКТЗЕД – Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності.

ВСТУП

З огляду на сучасні міжнародні геополітичні та геоекономічні виклики, кількість яких невпинно зростає, дослідження секторальних санкцій як одного з ключових інструментів досягнення зовнішньополітичних цілей країн групи G7 та Європейського Союзу є необхідним у національному науковому дискурсі.

Для України особливої *актуальності* набуває аналіз успішних практик проєктування та імплементації секторальних обмежувальних заходів США та ЄС, зважаючи на повномасштабне вторгнення Російської Федерації. Адже вони стали одним з основних інструментів стримування країни-агресора.

Окрім цього, беручи до уваги євроінтеграційні процеси України, нагального переформатування та переосмислення потребує національна санкційна правова інфраструктура. Таким чином, дослідження міжнародного досвіду використання секторальних обмежувальних заходів є надважливим завданням.

Вивчення окресленої проблематики магістерської роботи було обрано, зважаючи на релевантність дослідження теми для України та недостатнє розкриття предмету вивчення в національних академічних джерелах порівняно з її представленням у дослідницькому доробку за кордоном.

Наукове значення даної роботи полягає у здійсненні аналізу правозастосовної санкційної практики США, ЄС та України на підставі якого можна буде виокремити ключові правові виклики, що впливають на ефективність реалізації секторальних санкцій та мають вплив на кінцевий результат запроваджених обмежень.

Практичне значення магістерської роботи обумовлюється можливістю визначення необхідних систематичних змін, що потребує українська санкційна екосистема. Нагальні сфери реформування правозастосовної практики України буде виокремлено на підставі аналізу та порівняння досвіду США та ЄС.

Об'єкт дослідження теми – законодавчі, інституційні й імплементаційні особливості секторальної політики США, ЄС та України, а також актуальні

юридичні проблеми, що виникають у ході реалізації секторальних заборон. *Основний предмет* дослідження магістерської роботи – механізми формування та впровадження секторальних санкцій.

Аналіз, вивчення та порівняння сучасних підходів до імплементації секторальних обмежувальних санкцій США, ЄС та України – *провідна мета* цього дослідження. *Дослідницьке питання магістерської роботи*: які особливості та виклики простежуються в правозастосовній секторальній санкційній практиці США, ЄС та України.

Ключові завдання, передбачені для комплексного розкриття теми магістерської роботи:

1. Проаналізувати зміст, наповнення та визначальні риси секторальних санкцій з юридичної точки зору.
2. Виокремити визначальні риси дизайну секторальних санкційних обмежень.
3. Класифікувати найпоширеніші види секторальних санкції на підставі аналізу правозастосовної практики США, ЄС та України.
4. Дослідити інституційні та законодавчі виклики імплементації секторальних санкцій.
5. Окреслити перспективні напрямки реформування української санкційної системи, беручи до уваги досвід країн-партнерів (США та ЄС).

Серед науковців, які досліджували у своїх роботах тему санкцій, варто відмітити праці Мартіна Рассела («Санкції ЄС: Ключовий інструмент зовнішньої та безпекової політики»)¹, Джеймса Кроуфорда («Відповідальність держав»)², Метью Гаппольда («Економічні санкції та міжнародне право: закон і практика»)³, Клари Портелі («Санкції та Геополітична комісія: війна за Україну та

¹ Martin Russell, "EU Sanctions: A Key Foreign Andsecurity Policy Instrument" (European Parliamentary Research Service, May 2018), [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/621870/EPRS_BRI\(2018\)621870_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/621870/EPRS_BRI(2018)621870_EN.pdf).

² James Crawford, *State Responsibility* (University of Cambridge, 2013), <https://doi.org/10.1017/cbo9781139033060>.

³ Matthew Happold and Paul Eden, *Economic Sanctions and International Law Law and Practice* (Oxford Portland Oregon by Hart Publishing, 2016), <https://lib.ugent.be/en/catalog/rug01:002280867>.

трансформація управління ЄС»)⁴, Джеймса Кроуфорда, Алена Пелле, Саймона Оллесона та Кейт Парлетт («Закон міжнародної відповідальності»)⁵, Кім Олсен («Геоелектрична дипломатія європейських санкцій»)⁶ та багато інших.

У наукових працях зазначених фахівців розкриті питання міжнародної відповідальності держав, ефективності санкційних заходів, їх правовий вплив на політику підсанкційної держави тощо. Зокрема, частина робіт присвячена аналізу дії автономних секторальних санкцій на економіку та політику Російської Федерації як найбільш підсанкційної держави світу.

З-поміж українських вчених правознавців, доцільно згадати наукові роботи видатного професора міжнародного права та дипломата Володимира Василенка, чий внесок у розвиток правової науки важко переоцінити. У своїх працях (монографія «Міжнародно-правові санкції»⁷, «Основні тенденції розвитку міжнародного права прав людини»⁸ та ін.) науковець звертав увагу на необхідності реформування українських санкцій та підвищення їх ефективності.

Доречно також згадати роботи українських науковців Михайла Буроменського (навчальний посібник «Міжнародне право»⁹), Богдана Бернацького («Розпакування даних про санкції: чого нас можуть навчити цифри про санкції»¹⁰, «Санкції ЄС-Україна : чи настав час поглибити співпрацю?»¹¹), Дмитра Ковалю («Санкційний довідник: уроки для України з практики іноземного санкційного законодавства та міжнародного права»¹²) та Антона Мойсеєнко

⁴ Clara Portela, "Sanctions and the Geopolitical Commission: The War over Ukraine and the Transformation of EU Governance," *European Papers - a Journal on Law and Integration* 2023 8, no. 3 (January 15, 2024): 1125–30, <https://doi.org/10.15166/2499-8249/706>.

⁵ James Crawford et al., *The Law of International Responsibility* (Oxford University Press, 2010), <https://doi.org/10.1093/law/9780199296972.001.0001>.

⁶ Kim B Olsen, *The Geoeconomic Diplomacy of European Sanctions*, 2022, <https://doi.org/10.1163/9789004518834>.

⁷ Володимир Василенко, "Міжнародно-правові санкції" (1982), <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/a31fd384-27e7-4c0c-9044-8a4aee4c1f7b>.

⁸ Володимир Василенко, "Основні тенденції розвитку міжнародного права прав людини (загальний огляд)" (Національний університет "Києво-Могилянська академія," 2013), <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/b8275b5e-366e-4dee-9b1b-5917f90e0718>.

⁹ Михайло Буроменський, *Міжнародне право* (Юрінком Інтер, 2006), https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/Int-Pravo.pdf.

¹⁰ Bohdan Bernatskyi, "Un(Packing) Sanctions Data: What Can Sanctions Numbers Teach Us," *European Papers - a Journal on Law and Integration* 2024 9, no. 3 (December 24, 2024): 866–75, <https://doi.org/10.15166/2499-8249/789>.

¹¹ Богдан Бернацький, "Санкції ЄС-Україна: чи настав час поглибити співпрацю?," *Verfassungsblog: On Matters Constitutional*, December 20, 2022, <https://doi.org/10.17176/20221220-121625-0>.

¹² Дмитро Коваль та Богдан Бернацький, "Санкційний довідник: уроки для України з практики іноземного санкційного законодавства та міжнародного права" (Центр прав людини ZMINA, 2023), https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/03/zmina-encyclopedia-of-sanctions_web.pdf.

(«Заморозити, щоб захопити чи задобрити? Чому російські активи не є козирем у переговорах»¹³).

Дослідження вказаних учених, насамперед, розкривають теоретичні та практичні питання санкційного інструментарію, ефективності та доцільності таких заходів у сучасному світі, прогалини українського законодавства, можливі моделі структурного реформування санкційної системи України тощо. Перераховані вище дослідження було проаналізовано в ході написання нашої роботи.

Методологічна основа дослідження теми магістерської роботи ґрунтується на використанні загальнонаукових та власне правових (спеціальних) методів права. Під час вивчення та аналізу досліджуваної тематики було використано системно-функціональний метод права з метою аналізу інституту секторальних санкцій як комплексного, системного, структурованого правового явища. Задля досягнення поставленої мети та завдань дослідження, а також всебічного розкриття ключових питань теми застосовано метод гіпотез. За допомогою вказаного методу шляхом підтвердження та (або) спростування існуючих припущень було проаналізовано основні теоретико-практичні аспекти досліджуваної тематики.

У ході написання магістерської роботи також було задіяно метод аналізу та синтезу. Доцільність застосування зазначеного методу була зумовлена необхідністю дослідження та виокремлення існуючих правових зв'язків секторальних санкцій з іншими інструментами в арсеналі зовнішньої політики держав (як-то тарифи та інші), здійснення аналізу основних визначальних рис та специфічних характеристик імплементації секторальних обмежувальних заходів.

До того ж, у цій роботі застосовано формально-юридичний метод (з метою розкриття внутрішньої структури, змісту та правового наповнення секторальних обмежувальних заходів), аналітичний метод (задля аналізу релевантних відкритих санкційних даних, реєстрів, аналітичних матеріалів тощо), метод

¹³ Anton Moiseienko, "Freeze to Seize or to Appease? Why Russian Assets Are Not a Bargaining Chip," Rusi.org, 2024, <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/freeze-seize-or-appease-why-russian-assets-are-not-bargaining-chip>.

порівняльного правознавства (для того щоб порівняти правозастосовну практику США, ЄС та України на підставі чого виокремити недоліки та перспективи національної санкційної системи).

З метою детального дослідження та розкриття теми магістерської роботи було проаналізовано санкційне законодавство США, ЄС та України. Насамперед, це Закон США про міжнародні надзвичайні економічні повноваження, Закон США про протидію противникам Америки за допомогою санкцій, Договір про функціонування ЄС, релевантні санкційні рішення та регламенти Євросоюзу, Закон України "Про санкції" та чинні секторальні Рішення РНБО України.

Окрім цього, значну увагу було приділено аналізу наукової доктрини щодо питань секторальних санкцій з метою вивчення та порівняння різних поглядів вчених стосовно функціонування секторальних санкцій. Було також досліджено аналітичні матеріали міжнародних неурядових громадських організацій (звіти Human Rights Watch, Transparency International Ukraine, Centre for Research on Energy and Clean Air) для того, аби всебічно розкрити питання магістерської роботи.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ САНКЦІЙНОЇ ДОКТРИНИ ДЕРЖАВ

Зважаючи на постійно зростаючу кількість міжнародних викликів та глобальних криз, використання санкційного інструментарію урядами країн групи G7 – дедалі частотніше явище. Обмежувальні заходи стали одним з основних інструментів дипломатії примусу або дипломатії корегування, що розглядається державами як альтернатива застосуванню військової сили¹⁴.

Репрезентативним прикладом актуальності санкцій є запровадження секторальних заходів проти Росії. Адже, «Санкції стали потужним засобом реагування глобальних акторів на агресію Російської Федерації проти України – спробу незаконної анексії Криму, бойові дії на Донбасі та широкомасштабне воєнне вторгнення в Україну, а також ворожі кроки щодо інших держав»¹⁵. Доречно припустити, що кількісна траєкторія запроваджених санкцій з часом буде лише збільшуватись.

Сполучені Штати Америки (США), Європейський Союз (ЄС) та Україна активно використовують санкційні обмеження та заборони у своїй зовнішній політиці. Проаналізувавши відкриті дані щодо санкцій крізь призму кількісної характеристики варто зазначити наступне. Станом на травень 2025 року чинною є 101 санкційна американська програма¹⁶, що робить США лідером за кількістю запроваджених санкційних програм¹⁷.

Євросоюз займає друге місце після США, що є ретроспективною тенденцією, оскільки «У період з 1980 по 2014 рік на ЄС припадало 36% світових санкцій, не пов'язаних з ООН, що робить його другим за активністю актором

¹⁴ Юлія Каздобіна, "Як Працює Дипломатія Примусу, " Ucipr.org.ua (Український незалежний центр політичних досліджень, Березень 28, 2016), <http://www.ucipr.org.ua/ua/med-a/research-updates/yak-pracyu-diplomat-ya-primusu>.

¹⁵ Анатолій Бобровицький та ін., "Міжнародні санкції як інструмент стримування російської агресії проти України" ред. М. Паламарчук, Niss.gov.ua (Центр зовнішньополітичних досліджень, 2023), https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-11/ad_sanktsii_do_verstky_na_site_17_11_2023.pdf, с. 3.

¹⁶ Санкційна програма – це комплекс обмежувальних заходів різного характеру та спрямування, що запроваджуються проти підсанкційного суб'єкта, з метою досягнення поставленої правової мети.

¹⁷ "Sectoral Program US | Sanctions Finder," Sanctions-finder.com, 2025, https://sanctions-finder.com/search?type=sectoral&program_sender=us.

після Сполучених Штатів Америки – 36.9%»¹⁸. Наразі, європейське законодавство нараховує 39 діючих санкційних програм, половина з яких включає секторальні обмежувальні заходи¹⁹.

Останню сходинку в зазначеному рейтингу серед проаналізованих юрисдикцій займає Україна. Порівняно зі США та ЄС вітчизняна санкційна політика не характеризується такою тривалістю та тяглістю. Попри те, що Україна запровадила понад 25 тисяч обмежувальних заходів, наразі лише 5 санкційних програм пов'язані з секторальними заборонами²⁰.

1.1. Поняття та зміст секторальних санкцій: концептуальні підходи до визначення

У правовій доктрині превалує практика синонімічного використання категорій «санкції», «обмежувальні заходи» та «контрзаходи». Здебільшого наведені дефініції застосовуються як взаємозамінні, тотожні. Однак, зустрічаються різні концептуальні підходи вчених, що свідчить про відмінні погляди науковців на правовий зміст зазначених категорій²¹. Наразі зазначена проблематика залишається предметом активних фахових дискусій²².

Зважаючи на правозастосовну практику держав доречним буде розмежувати згадані поняття наступним чином. США найчастіше використовує термін «санкції», що простежується в американському санкційному

¹⁸Martin Russell, "BRIEFING EPRS | European Parliamentary Research Service" (European Parliamentary Research Service, May 2018), [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/621870/EPRS_BRI\(2018\)621870_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/621870/EPRS_BRI(2018)621870_EN.pdf), p. 2.

¹⁹ "Sectoral Program EU | Sanctions Finder," Sanctions-finder.com, 2025, https://sanctions-finder.com/search?type=sectoral&program_sender=eu.

²⁰ Апарат РНБО України, "Секторальні санкції," [drs.nsd.gov.ua](https://drs.nsd.gov.ua/actions/sectoral), 2025, <https://drs.nsd.gov.ua/actions/sectoral>.

²¹ Юлія Малишева, "Відмежування поняття санкції від суміжних понять примусові заходи та контрзаходи в міжнародному праві," *Часопис Київського університету права* 2014/1, № 1 (2014): 320–24, http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2014_1_76, с. 321.

²² Marina Aksenova, "Targeted Sanctions – Enforcing International Norms through the Backdoor?," *EJIL: Talk!*, June 19, 2024, <https://www.ejiltalk.org/targeted-sanctions-enforcing-international-norms-through-the-backdoor/>.

законодавстві²³, прес-релізах щодо обмежувальних заходів та офіційних повідомленнях Управління контролю за іноземними активами (OFAC)²⁴.

Правозастосовний досвід Європейського Союзу є схожим до окресленого американського підходу. Євросоюз використовує категорії «санкції» та «обмежувальні заходи» як тотожні поняття. Як правило, ці терміни згадуються разом, використовується термін «санкції» та в дужках зазначається категорія «обмежувальні заходи». Такий підхід Євроспільноти можна виокремити у європейських нормативно-правових актах (насамперед, рішеннях та регламентах ЄС щодо застосування санкцій)²⁵, інформаційно-довідкових матеріалах Європейської Комісії²⁶, інструментах моніторингу²⁷ за дотриманням санкційних режимів тощо. У законодавстві України та офіційних публікаціях²⁸ державних органів (МЗС, НБУ, Мінекономіки та інші) відзначається подібний підхід до європейської практики.

З-поміж санкційних законодавчих актів України, насамперед, було проаналізовано положення:

- Закону України «Про санкції»²⁹;
- Рішення РНБО України від 20.11.2023 р. «Про застосування секторальних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) до

²³ "International Emergency Economic Powers Act," uscode.house.gov § (1977), <https://uscode.house.gov/view.xhtml?path=/prelim@title50/chapter35&edition=prelim>.

²⁴ "Countering America's Adversaries through Sanctions Act," www.congress.gov, August 2, 2017, <https://www.congress.gov/bills/115th-congress/house-bill/3364/text>.

²⁵ "Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union" (2012), <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:en:PDF>; "Council Decision (CFSP) 2018/1544 of 15 October 2018 Concerning Restrictive Measures against the Proliferation and Use of Chemical Weapons," Pub. L. No. 32018D1544, Europa.eu (2018), <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2018/1544/oj/eng>; "Council Regulation (EU) No 833/2014 of 31 July 2014 Concerning Restrictive Measures in View of Russia's Actions Destabilising the Situation in Ukraine," Pub. L. No. 32014R0833, Europa.eu (2014), <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2014/833/oj/eng>.

²⁶ European Commission, "Sanctions (Restrictive Measures)," finance.ec.europa.eu, 2025, https://finance.ec.europa.eu/eu-and-world/sanctions-restrictive-measures_en.

²⁷ "EU Sanctions Map," Sanctionsmap.eu, 2025, <https://www.sanctionsmap.eu/#/mai>.

²⁸ Міністерство закордонних справ України, "Санкції проти РФ," Mfa.gov.ua, Лютий 6, 2025, <https://mfa.gov.ua/protidiya-agresiyi-rf/sankciyi-proti-rf>; Національний банк України, "Санкції," bank.gov.ua (НБУ, 2025), <https://bank.gov.ua/ua/supervision/monitoring/sanctions>.

²⁹ Верховна Рада України, "Про санкції," № 1644-VII, Офіційний портал Верховної Ради України (2014), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text>

Російської Федерації та Республіки Білорусь в оборонно-промисловій сфері»³⁰;

- Рішення РНБО України від 27.05.2023 р. «Про застосування секторальних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) до Ісламської Республіки Іран»³¹;
- Рішення РНБО України від 22.02.2023 р. «Про застосування секторальних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) до фінансових установ Російської Федерації»³²;
- Рішення РНБО України від 01.02.2021 р. «Про застосування секторальних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) до Республіки Нікарагуа»³³;
- Рішення РНБО України від 20.05.2016 р. «Про виконання резолюції Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй від 20 липня 2015 року № 2231 щодо Спільного всеосяжного плану дій в частині секторальних санкцій»³⁴.

З огляду на розглянуту вище правозастосовну практику держав можна зробити висновок, що термінологія «санкції» або «обмежувальні заходи» є взаємозамінною та еквівалентною. У межах цієї роботи ми дотримуємося такого підходу до трактування цих термінів. Водночас поняття «контрзаходи» використовується країнами в інших контекстах та ситуаціях,³⁵ що дає змогу

³⁰ Рада національної безпеки і оборони України, "Про застосування секторальних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) до Російської Федерації та Республіки Білорусь в оборонно-промисловій сфері," № n0045525-23, Офіційний портал Верховної Ради України (2023), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/nv0045525-23#Text>.

³¹ Рада національної безпеки і оборони України, "Про застосування секторальних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) до Ісламської Республіки Іран," №. n0030525-23 (2023), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0030525-23#Text>;

³² Рада національної безпеки і оборони України, "Про застосування секторальних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) до фінансових установ Російської Федерації," № n0012525-23, Офіційний вебпортал парламенту України (2023), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0012525-23#Text>

³³ Рада національної безпеки і оборони України, "Про застосування секторальних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) до Республіки Нікарагуа," № n0005525-21, Офіційний вебпортал парламенту України (2021), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005525-21#Text> ;

³⁴ Рада національної безпеки і оборони України, "Про виконання резолюції Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй від 20 липня 2015 року № 2231 щодо Спільного всеосяжного плану дій в частині секторальних санкцій," № n0008525-16, Офіційний вебпортал парламенту України (2016), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0008525-16#Text>.

³⁵ US Department of State, "U.S. Countermeasures in Response to Russia's Violations of the New START Treaty," United States Department of State, June 1, 2023, <https://www.state.gov/u-s-countermeasures-in-response-to-russias-violations-of-the-new-start-treaty/>.

говорити про специфічну природу останніх — суміжну, але не тотожну «санкціям».

На думку професора міжнародного публічного права Оксфордського університету Антоніоса Цанакопулоса, «Контрзахід – це міжнародне протиправне діяння, протиправність якого виключається через те, що воно вжито у відповідь на попереднє порушення з боку держави-цілі, що завдає шкоди державі, яка реагує»³⁶.

Особливості запровадження контрзаходів регулюються нормами положень ARSIWA (Проект Статей 2001 року «Про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння»). Проте секторальні санкційні заборони Сполучених Штатів Америки та Європейського Союзу у більшості випадків не регулюються положеннями даного нормативно-правового акту. Зауважимо, що держави завжди офіційно оголошують про застосування проти суб'єктів саме контрзаходів.

Релевантним прикладом є інформаційний бюлетень Бюро контролю над озброєнням, стримуванням та стабільністю від 01 червня 2023 року щодо контрзаходів США у відповідь на порушення Російською Федерацією нового договору СНО³⁷. У цьому випадку Сполучені Штати офіційно ухвалили рішення про запровадження контрзаходів.

Існують різні наукові підходи до типологічної класифікації санкцій. Найчастіше обмежувальні заходи категоризують на дипломатичні, торговельно-економічні, фінансові та культурні³⁸. За іншою класифікацією обмежувальні заходи розмежовують на санкції за географічним спрямуванням

³⁶ Richard Mackenzie-Gray Scott, "Sanctions, Countermeasures and Human Rights Event Report " (British Institute of International and Comparative Law, May 12, 2014), https://www.biicl.org/documents/238_sanctions_-_12_june_2014_-_event_report_final.pdf, p. 2.

³⁷ US Department of State, "U.S. Countermeasures in Response to Russia's Violations of the New START Treaty," United States Department of State, June 1, 2023, <https://www.state.gov/u-s-countermeasures-in-response-to-russias-violations-of-the-new-start-treaty/>.

³⁸ Юлія Седляр, "Міжнародні санкції у світовій політиці: теорія і практика", *Irbis-Nbuv.gov.ua* (2013), <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000026189>, с. 15.

(запроваджуються у зв'язку із ситуацією в третій державі) та горизонтальні (ухвалюються без чіткого співвідношення до території певної країни)³⁹.

Санкції також диференціюють на персональні (адресні) та секторальні (галузеві) заборони. Зважаючи на те, що єдиного загальноприйнятого визначення секторальних санкцій немає, обґрунтованим є розгляд різних підходів до тлумачення поняття «обмежувальні заходи» як семантично й понятійно ширшої категорії.

Законодавство Сполучених Штатів та Європейського Союзу не містить визначення «обмежувальних заходів». Відповідно до підпункту 33 статті 1 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» міжнародні санкції – санкції, що визнаються Україною у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, відповідно до міжнародних договорів України або рішень міждержавних об'єднань, міжнародних міжурядових організацій, участь у яких бере Україна, а також іноземних держав, щодо замороження активів, пов'язаних з тероризмом та його фінансуванням, розповсюдженням зброї масового знищення та його фінансуванням, або обмеження будь-якого доступу до них чи заборони проведення фінансових операцій⁴⁰.

З етимологічної точки зору, категорія «санкцій» в перекладі з латині визначається як «зобов'язуюче положення»⁴¹, тобто примусовий захід. Видатний український правознавець Володимир Василенко характеризує санкції як «...примусові обмежувальні заходи, які держава має право застосовувати у відповідь на недружні акти або міжнародні правопорушення, вчинені іншою державою»⁴².

³⁹ Дмитро Коваль та Богдан Бернацький, "Санкційний довідник: уроки для України з практики іноземного санкційного законодавства та міжнародного права" (Центр прав людини ZMINA, 2023), https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/03/zmina-encyclopedia-of-sanctions_web.pdf, с. 36-38.

⁴⁰ Верховна Рада України, "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення," № 361-IX (2019), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.

⁴¹ "Sanctio," in *Online-Latin-Dictionary.com*, 2025, <https://www.online-latin-dictionary.com/latin-english-dictionary.php?parola=Sanctio>.

⁴² Роман Малко, "Україна не має системної санкційної політики щодо Росії," Український тиждень, Травень 21, 2021, <https://tyzhden.ua/volodymyr-vasylenko-ukraina-ne-maie-systemnoi-sanktsijnoi-polityky-shchodo-rosii/>.

Юлія Седляр у своїй монографії щодо міжнародних санкцій, розкриває зміст категорії обмежувальні заходи як «...односторонні або колективні примусові дії невоєнного характеру (дипломатичні, торговельно-економічні, фінансові, культурні), ініційовані й застосовані проти однієї або більше держав із метою змусити їх змінити зовнішньополітичну поведінку, дотримуватися взятих на себе зобов'язань із підтримки міжнародного миру та безпеки»⁴³.

У посібнику з міжнародного права за редакцією українського науковця Михайла Буроменського поняття «санкцій» окреслено як «...засоби примусу, що застосовуються міжнародними організаціями або державами до держав, які здійснили найтяжчі міжнародні правопорушення»⁴⁴.

Поняття «санкції» також тлумачать, як «...запобіжні та обмежувальні заходи, які дозволяють реагувати на політичні виклики та події, що суперечать цілям і цінностям держав, котрі їх застосовують»⁴⁵.

З огляду на вище зазначене дефініцію секторальних санкцій можна окреслити наступним чином. Секторальні (галузеві) санкції – це вид неперсоналізованих обмежень та (або) заборон, які найчастіше виражаються у формі економічних та (або) фінансових заходів.

Як правило, європейські секторальні обмежувальні заходи «...застосовуються у відповідь на найсерйозніші порушення міжнародного права і є останнім заходом правового реагування на порушення третьою державою норм міжнародного права»⁴⁶. Під час проектування секторальних санкцій Європейського Союзу пріоритетним є захист норм та принципів міжнародного права. Такий підхід є менш релевантним для санкцій Сполучених Штатів, для яких переважає захист національних інтересів.

⁴³ Юлія Седляр, "Міжнародні санкції у світовій політиці: теорія і практика", *Irbis-Nbuv.gov.ua* (2013), <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000026189>, с. 15.

⁴⁴ Михайло Буроменський, *Міжнародне право* (Юрінком Інтер, 2006), https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/Int-Pravo.pdf, с. 324-325.

⁴⁵ Анатолій Бобровицький та ін., "Міжнародні санкції як інструмент стримування російської агресії проти України" ред. М. Паламарчук, *Niss.gov.ua* (Центр зовнішньополітичних досліджень, 2023), https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-11/ad_sanktsii_do_verstky_na_site_17_11_2023.pdf, с. 4.

⁴⁶ Богдан Бернацький, "Секторальні санкції проти Нікарагуа: чому таргетовані санкції працюють ефективніше," *Українська правда*, Лютий 6, 2021, <https://www.pravda.com.ua/columns/2021/02/6/7282553/>.

1.2. Характерні особливості секторальних санкцій

З огляду на актуальні світові політичні кризи обмежувальні заходи стали одним з важливих та невід’ємних **зовнішньополітичних інструментів** держав групи G7 з низки причин.

По-перше, доктринально у структурі санкційних заходів обов’язковою є наявність міжнародної складової, тобто обмежувальні заходи повинні запроваджуватись проти іноземного суб’єкта⁴⁷. До того ж, Європейська Комісія зазначає, що обмежувальні заходи «...є важливим інструментом у спільній зовнішній та безпековій політиці ЄС (CFSP), за допомогою якого він може втручатися, коли це необхідно, щоб запобігти конфліктам або реагувати на поточні чи нові кризи»⁴⁸.

По-друге, поширеною є практика держав, коли «...санкційна політика найчастіше зосереджується в руках зовнішньополітичного чи фінансового відомства»⁴⁹. Релевантним прикладом є американська модель, де основний орган, що відповідає за санкційний цикл – OFAC (Управління контролю за іноземними активами США). Ця інституція є частиною структури Міністерства фінансів Сполучених Штатів Америки.

Натомість Євроспільнота покладає основні обов’язки щодо проєктування та реалізації санкцій на Високого представника Європейського Союзу із закордонних прав та політики безпеки. Ця посада є елементом зовнішньополітичної системи Євросоюзу.

У контексті України основний орган, що відповідає за формування санкційної політики держави, є Рада національної безпеки та оборони України (РНБО). Згідно з положеннями статті 107 Конституції України згадана державна

⁴⁷ Дмитро Коваль та Богдан Бернацький, "Санкційний довідник: уроки для України з практики іноземного санкційного законодавства та міжнародного права" (Центр прав людини ZMINA, 2023), https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/03/zmina-encyclopedia-of-sanctions_web.pdf, с. 19.

⁴⁸ European Commission, "Overview of Sanctions and Related Resources," [finance.ec.europa.eu, 2025, https://finance.ec.europa.eu/eu-and-world/sanctions-restrictive-measures/overview-sanctions-and-related-resources_en](https://finance.ec.europa.eu/eu-and-world/sanctions-restrictive-measures/overview-sanctions-and-related-resources_en).

⁴⁹ Дмитро Коваль та Богдан Бернацький, "Санкційний довідник: уроки для України з практики іноземного санкційного законодавства та міжнародного права" (Центр прав людини ZMINA, 2023), https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/03/zmina-encyclopedia-of-sanctions_web.pdf, с. 19.

інституція не класифікується як зовнішньополітичне чи фінансове відомство⁵⁰. Хоча такі державні структури як Національний банк України, Мінекономіки та Міністерство закордонних справ, що дотичні до секторальних санкцій, є зовнішньополітичними та фінансовими структурами відповідно.

Наступною особливістю санкційних заборон є **невійськовий характер** обмежувальних заходів⁵¹. Найчастіше секторальні санкції передбачають заходи фінансового або економічного спрямування. Як зазначив Президент України Володимир Зеленський, «Санкції – це потужна зброя, зброя без крові, це людяна, економічна та сучасна зброя»⁵².

Попри те, що секторальні обмеження часто використовуються як відповідь на застосування військової сили та запроваджуються під час збройних конфліктів, такі дії позбавлені мілітарної складової⁵³. Ілюстративними випадками запровадження санкцій у відповідь на військову агресію є санкційні кейси проти Росії, Ірану, Сирії, Північної Кореї, М'янми та інших держав.

Будь-які санкційні обмеження, зазвичай, мають **темпоральний характер**, тобто характеризуються тимчасовою природою дії⁵⁴. Санкційна практика Євросоюзу та України це підтверджує, адже чинні секторальні програми членів ЄС та України держав мають визначений термін застосування та є тимчасовими.

Відповідно до процедури імплементації санкції Європейського Союзу обмежувальні заходи, що запроваджуються юрисдикцією самостійно переглядаються щонайменше раз на 12 місяців⁵⁵. Наприклад, автономні секторальні санкції Євросоюзу проти Російської Федерації вперше були запроваджені у липні 2014 року у зв'язку з діями, що дестабілізують ситуацію в

⁵⁰ Верховна Рада України, "Конституція України," № 254к/96-ВР, Офіційний вебпортал парламенту України (1996), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

⁵¹ Дмитро Коваль та Богдан Бернацький, "Санкційний довідник: уроки для України з практики іноземного санкційного законодавства та міжнародного права" (Центр прав людини ZMINA, 2023), https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/03/zmina-encyclopedia-of-sanctions_web.pdf, с. 19.

⁵² Міністерство економіки України, "Санкційний контрнаступ України", Me.gov.ua, Січень 3, 2024, <https://me.gov.ua/Documents/Detail/f79f901e-3988-4a56-afc3-2023b47a0c52?lang=uk-UA&title=SanktsiiniKontrnastupUkraini&showMenuTree=true>.

⁵³ Дмитро Коваль та Богдан Бернацький, "Санкційний довідник: уроки для України з практики іноземного санкційного законодавства та міжнародного права" (Центр прав людини ZMINA, 2023), https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/03/zmina-encyclopedia-of-sanctions_web.pdf, с. 19.

⁵⁴ Ibid., с. 20.

⁵⁵ European Council, "How the EU Adopts and Reviews Sanctions," Consilium, April 12, 2024, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-adoption-review-procedure/>.

Україні⁵⁶. Наразі перелік ухвалених заборон та обмежень значно розширений та дія таких заходів регулярно пролонгується.

Однак, якщо говорити про змішані європейські санкційні режими (ухвалюються Євроспільнотою спільно з іншими юрисдикціями), у такому випадку, обмежувальні заходи можуть не мати терміну закінчення⁵⁷.

Порівняно з Євросоюзом українські секторальні обмежувальні заходи характеризуються безглуздо тривалим терміном дії⁵⁸. Зокрема, секторальні санкції проти Російської Федерації, що були запроваджені щодо обороно-промислової та фінансової сфери країни-агресора, було застосовано строком на п'ятдесят років⁵⁹.

У такому випадку, санкційна практика Сполучених Штатів Америки є відмінною, оскільки для американських секторальних програм не є притаманним наявність чітко встановленого терміну дії запроваджених обмежень.

Неперсоналізований склад підсанкційних суб'єктів – одна з основних визначальних рис секторальних обмежувальних заходів. На відмінну від персональних обмежень, які характеризуються адресністю застосування, для секторальних заходів не є притаманним наявність чіткого переліку суб'єктів, щодо яких запроваджуються такі обмеження. Дія секторальних обмежень поширюється на всіх фізичних та (або) юридичних осіб, які є дотичними до певного сектору економіки (галузі) держави, щодо якої запроваджено відповідні секторальні заборони.

На думку професора Володимира Василенка **підставою для запровадження** санкцій є «...відмова такої держави припинити недружню або протиправну поведінку, відновити міжнародний правопорядок і компенсувати завдану шкоду. Винятком із цього правила є злочин збройної агресії»⁶⁰.

⁵⁶ "Consolidated Text: Council Decision 2014/512/CFSP of 31 July 2014 Concerning Restrictive Measures in View of Russia's Actions Destabilising the Situation in Ukraine," Europa.eu § (2024), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02014D0512-20241029>.

⁵⁷ European Council, "How the EU Adopts and Reviews Sanctions," Consilium, April 12, 2024, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-adoption-review-procedure/>.

⁵⁸ Апарат РНБО України, "Секторальні санкції," drs.nsdc.gov.ua, 2025, <https://drs.nsdc.gov.ua/actions/sectoral>.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Роман Малко, "Володимир Василенко: Україна не має системної санкційної політики щодо Росії," Український тиждень, Травень 21, 2021, <https://tyzhden.ua/volodymyr-vasylenko-ukraina-ne-maie-systemnoi-sanktsijnoi-polityky-shchodo-rosii/>.

Особливістю санкцій Євросоюзу є їх **колективний характер**⁶¹, бо обмежувальні заходи ЄС ухвалюються одразу всіма його державами-членами, що додає їм політично-правової важливості та створює передумови для переслідування множинної палітри правових цілей⁶².

1.2.1. Мета запровадження секторальних санкцій: теоретичні та практичні аспекти

Усі обмежувальні заходи характеризуються триєдиною метою запровадження:

1. зміна поведінки (політики) підсанкційного суб'єкта;
2. завдання матеріальних збитків, фінансових втрат;
3. пеленгування про порушення основоположних принципів та норм міжнародного права⁶³.

На думку американського дипломата та наукового співробітника Деніела Фріда, «...ключове питання санкційної політики завжди таке: чого ми прагнемо досягти, яка мета?»⁶⁴. Зважаючи на це, можна оцінювати (не) ефективність запроваджених санкційних заходів.

Кожна секторальна санкційна програма спрямована на досягнення різних цілей, що переважно залежить від двох основних чинників:

- пріоритети зовнішньої політики держави, яка запроваджує санкції;
- особливості конкретного санкційного кейсу (для чого були ухвалені санкції, які особливості політико-правової системи підсанкційного суб'єкта тощо).

⁶¹ Дмитро Коваль та Богдан Бернацький, "Санкційний довідник: уроки для України з практики іноземного санкційного законодавства та міжнародного права" (Центр прав людини ZMINA, 2023), https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/03/zmina-encyclopedia-of-sanctions_web.pdf, с. 36.

⁶² Дмитро Коваль та Богдан Бернацький, "Санкційний довідник: уроки для України з практики іноземного санкційного законодавства та міжнародного права" (Центр прав людини ZMINA, 2023), https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/03/zmina-encyclopedia-of-sanctions_web.pdf, с. 36.

⁶³ Ibid., р. 20.

⁶⁴ Євгенія Костіна, "В МЗС України новий департамент: функції - Заборона," Заборона, Жовтень 19, 2021, <https://zaborona.com/v-mzs-ukrayiny-zyavyvsya-sankcziynj-departament-shho-czikavogo/>.

Доцільно проаналізувати декілька санкційних кейсів з точки зору мети їх запровадження та (не) досягнення таких правових цілей на практиці. Для американської санкційної системи притаманним є «...абсолютне домінування національних інтересів Вашингтона під час ухвалення санкційних заборон чи обмежень»⁶⁵. До того ж, за оцінкою аналітика з питань санкцій у Дослідницькій службі Конгресу Сполучених Штатів Америки Едварда Дж. Коллінз-Чейза американські державні інституції, як правило, застосовують економічні секторальні санкції з метою стримати або повністю змінити неприйнятну (недружню) поведінку іноземного уряду, фізичних та (або) юридичних осіб⁶⁶.

У цьому контексті цікавим прикладом є ухвалення Сполученими Штатами обмежувальних заходів проти Куби. Вперше економічні санкції щодо згаданої підсанкційної держави були ухвалені 1962 року та є чинними наразі⁶⁷. Незважаючи на довготривалу дію секторальних санкцій, очікуваного результату (зміна політики правлячої комуністичної партії країни) досягти не вдалось⁶⁸.

На відмінну від санкційної політики США європейські обмежувальні заходи відзначаються превалюванням ціннісних критеріїв. Євросоюз наголошує, що санкції не мають каральної мети, а запроваджуються для того, щоб «...внести зміни в політику чи поведінку тих, на кого вони спрямовані, з метою просування цілей Спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС»⁶⁹. Доцільно зазначити, що СЗППБ передбачає захист європейських цінностей, інтересів та безпеки; підтримку демократії, верховенства права, прав людини, міжнародного

⁶⁵ Дмитро Коваль та Богдан Бернацький, "Санкційний довідник: уроки для України з практики іноземного санкційного законодавства та міжнародного права" (Центр прав людини ZMINA, 2023), https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/03/zmina-encyclopedia-of-sanctions_web.pdf, с. 51.

⁶⁶ Edward J. Collins-Chase, "Sanctions Primer: How the United States Uses Restrictive Mechanisms to Advance Foreign Policy or National Security Objectives," Congress.gov, November 6, 2022, <https://www.congress.gov/crs-product/R47829>, p. 4-8.

⁶⁷ U.S. Department of State, "Cuba Sanctions," United States Department of State, 2025, <https://www.state.gov/cuba-sanctions/>.

⁶⁸ Daniel Liberto, "Embargo: Definition in Economics, Examples, and Effects," Investopedia, May 23, 2023, <https://www.investopedia.com/terms/e/embargo.asp>.

⁶⁹ European Council, "Why the EU Adopts Sanctions," Consilium, April 12, 2024, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/why-sanctions/>.

права; збереження миру, запобігання конфліктам та зміцнення міжнародної безпеки⁷⁰.

Доречним прикладом є запровадження секторальних європейських санкційних заборон 1996 року (включаючи ембарго на постачання зброї) проти М'янми. Обмежувальні заходи були ухвалені зважаючи на відсутність прогресу демократизації та порушення прав людини⁷¹.

Після ряду позитивних змін у державній політиці підсанкційного суб'єкта, 2013 року дію санкцій було послаблено. Проте такі покращення були недовготривалими. Після подій 2018 та 2021 років (порушення прав людини, військовий переворот) Євроспільнота знову посилила санкційні обмеження щодо М'янми⁷². Проілюстрований приклад демонструє, що тривала дія санкцій не обов'язково гарантує довгострокову зміну протиправної поведінки суб'єкта.

Щодо пріоритетів української санкційної практики, то однозначної відповіді на це питання немає. З огляду на геополітичні та гео економічні виклики, що стоять перед Україною, доречно припустити, що найбільш раціональним буде поєднання ціннісних і національних інтересів держави під час проєктування та імплементації секторальних санкцій.

Мета запровадження українських санкцій – законодавчо закріплена. Відповідно до пункту 1 статті 1 Закону України «Про санкції» санкційні заходи застосовуються «...з метою захисту національних інтересів, національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України, протидії терористичної діяльності, а також запобігання порушенню, відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів громадян України, суспільства та держави...»⁷³.

Актуальним прикладом у контексті практичного (не) досягнення мети ухвалених санкцій є застосування секторальних обмежувальних заходів проти

⁷⁰ European Council, "Why the EU Adopts Sanctions," Consilium, April 12, 2024, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/why-sanctions/>.

⁷¹ EU Sanctions Map, "Myanmar (Burma)," www.sanctionsmap.eu, 2025, <https://www.sanctionsmap.eu/#/main/details/8/?search=%7B%22value%22:%22%22>.

⁷² EU Sanctions Map, "Myanmar (Burma)," www.sanctionsmap.eu, 2025, <https://www.sanctionsmap.eu/#/main/details/8/?search=%7B%22value%22:%22%22>.

⁷³ Верховна Рада України, "Про санкції " № 1644-VII, Офіційний портал Верховної Ради України (2014), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text>.

Російської Федерації та Ісламської Республіки Іран. США, ЄС та Україна ухвалили галузеві заборони й обмеження щодо згаданих суб'єктів у різних економічних сферах. До того ж, Російська Федерація стала найбільшою підсанкційною країною світу⁷⁴, проте ні санкційний тиск міжнародної спільноти, ні наслідки таких заходів не змусили Росію та Іран негайно змінити свої протиправні дії.

Незважаючи на це, санкції залишаються актуальним, необхідним та потужним інструментом. Адже, застосування обмежувальних заходів має так само і позитивний ефект. Насамперед, вони призвели до фінансових втрат підсанкційних суб'єктів, призупинили їх економічний розвиток, співпрацю з більшістю державам та слугують своєрідним маркером порушення міжнародного права.

Певного позитивного результату від запровадження санкцій вдалось також досягти проти таких держав як Південно-Африканська Республіка (ПАР) та Аргентинська Республіка. Зокрема торгові санкційні обмеження Сполучених Штатів проти ПАР, що були ухвалені у 1980-х роках, допомогли прискорити кінець політики апартеїду у державі⁷⁵. З огляду на фрагментарні позитивні зміни у політиці Аргентини доречно говорити про успішність застосованих санкцій і там.

Зважаючи на розглянуті вище санкційні кейси, можна підсумувати: у більшості випадків практичне досягнення санкційної мети – зміна протиправної, недружньої поведінки (політики) підсанкційного суб'єкта – недосяжне завдання. Попри це, запровадження обмежувальних заходів є актуальним та ефективним з огляду на те, що санкції «...хоча б частково ефективні до тих пір, доки сигналізують про позицію держави та допомагають останній стверджувати власну міжнародну суб'єктність»⁷⁶.

⁷⁴ Міністерство закордонних справ України, "Санкції проти РФ," Mfa.gov.ua, Лютий 6, 2025, <https://mfa.gov.ua/protidiya-agresiyi-rf/sankciyi-proti-rf>.

⁷⁵ Daniel Liberto, "Embargo: Definition in Economics, Examples, and Effects," Investopedia, May 23, 2023, <https://www.investopedia.com/terms/e/embargo.asp>.

⁷⁶ Богдан Бернацький та Дмитро Коваль Коваль, "Як Україні отримати міжнародну суб'єктність за допомогою санкцій - Центр журналістських розслідувань," Центр журналістських розслідувань, Серпень 9, 2021, <https://investigator.org.ua/ua/publication/235959/>.

1.3. Проміжний висновок до розділу 1

На основі вище викладеного можна зробити наступні проміжні висновки до першого розділу щодо теоретико-правових основ санкційної політики держав. Секторальні санкції активно використовуються США, ЄС та Україною у зовнішній політиці з метою досягнення визначених правових цілей.

Незважаючи на поширену практику синонімічного використання категорій «санкції», «обмежувальні заходи» й «контрзаходи» такий підхід є дискусійним з огляду на правозастосовну практику держав, що була проаналізована. Відтак поняття «контрзаходи» є суміжним до категорії «санкцій», але не ідентичним за своїм змістом.

У науковому дискурсі наявні різні концептуальні підходи вчених до визначення поняття «обмежувальні заходи». Таким чином, секторальні санкції – це вид обмежувальних заходів, що мають неперсоналізований характер та найчастіше виражається у формі економічних та (або) фінансових обмежень.

Основні характеристики секторальних санкцій, що були виокремлені в роботі це:

- зовнішньополітична складова обмежувальних заходів;
- невійськовий характер;
- темпоральність;
- неперсоналізований склад підсанкційних суб'єктів;
- підстава запровадження санкцій – відмова суб'єкта припинити протиправну (недружню) політику, діяльність;
- колективний характер (притаманно для санкцій Європейського Союзу).

Кожна секторальна санкційна програма має власну мету запровадження, що диференціюється залежно від різних правових чинників. Здебільшого, основна мета обмежувальних заходів – змінити або припинити протиправну поведінку підсанкційної держави, що порушує принципи міжнародного права. Однак, на практиці досягнення поставленої мети вимагає міжнародної координатії та коаліції держав, що підтримують такі заходи.

РОЗДІЛ 2. ДИЗАЙН СЕКТОРАЛЬНИХ САНКЦІЙ

2.1. Таргетовані секторальні обмежувальні заходи: ретроспектива та актуальна санкційна практика держав

У контексті дизайну секторальних санкцій розуміється зміст, наповнення, види та характеристика галузевих обмежувальних заходів. Особливості проєктування та імплементації секторальних санкційних режимів варіюються залежно від особливостей правової системи держави та(або) групи держав, що запроваджує(-ують) відповідні обмеження та заборони.

На початкових етапах формування правового інституту санкцій у міжнародному праві передбачалося, що дія обмежувальних заходів буде поширюватись на широке коло торговельно-економічних відносин з підсанкційним суб'єктом⁷⁷. Відтак негативні наслідки дії застосованих обмежень повинні були змусити підсанкційну державу, що порушує міжнародний правопорядок, припинити такі дії. Однак, проаналізувавши реальний ефект від галузевих заборон, «...почала переважати ідея про недоцільність, неефективність і негуманність санкцій невибіркової дії (якими є секторальні санкції)»⁷⁸.

Загальновідомим прикладом диспропорційності між негативними наслідками та ефективністю обмежувальних заходів є санкційний кейс проти Іраку. Секторальні санкції проти згаданої держави вперше було запроваджено 1990 року у відповідь на вторгнення Іраку в Кувейт⁷⁹. Ухвалена санкційна резолюція ООН повністю ізолювала державу в економічній та політичній площині шляхом заборони будь-якого імпорту та експорту товарів, окрім гуманітарних винятків⁸⁰.

⁷⁷ Дмитро Коваль та Богдан Бернацький, "Санкційний довідник: уроки для України з практики іноземного санкційного законодавства та міжнародного права" (Центр прав людини ZMINA, 2023), https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/03/zmina-encyclopedia-of-sanctions_web.pdf, с. 16-18.

⁷⁸ Ibid, с. 16.

⁷⁹ Maya Lester KC and Michael O'Kane, "Iraq Sanctions Regime," Global Sanctions, April 12, 2024, <https://globalsanctions.com/region/iraq/>.

⁸⁰ Doa Ali, "How to Kill an Entire Country. The Legacy of the Sanctions against Iraq," www.tni.org, June 26, 2023, <https://www.tni.org/en/article/how-to-kill-an-entire-country>.

Залежна від іноземного імпорту економіка Іраку зупинилася, що в результаті призвело до широкомасштабного економічного спаду та зuboжіння населення⁸¹. Цивільні громадяни країни не мали доступу до базових продуктів харчування, медичних засобів, що спричинило голод (одна третина іракських дітей страждали від хронічного недоїдання), проблеми зі здоров'ям (70% жінок страждали від анемії) та високий рівень смертності (загинуло щонайменше два мільйони людей)⁸².

У Меморандумі Організації Об'єднаних Націй було задокументовано суперечку між державами щодо експорту дитячого харчування, де США наголошує, що «... лише гостра нестача продовольства, така як великомасштабний голод, підпадає під гуманітарне виключення, підкреслюючи, що сама їжа не вважалася гуманітарною необхідністю»⁸³. Наведений як приклад прецедент підкреслює надмірну жорстокість застосованих санкційних заходів.

Основним результатом дії запроваджених секторальних санкцій стало зменшення наступальних можливостей Іраку та зменшення впливу режиму Саддама Хусейна⁸⁴. Однак, часткова успішність застосованих заборон та обмежень занадто диспропорційна відповідно до обсягу негативного впливу, що позначився переважно на цивільному населенні держави.

З огляду на окреслену вище негативну санкційну практику більшість країн почали використовувати у своїй зовнішній політиці адресні обмежувальні заходи, відійшовши від поширеної практики запровадження секторальних режимів. Згодом доктринально був змінений правовий підхід щодо проєктування санкцій, а самі обмеження стали більш вузькими та цілеспрямованими (таргетованими)⁸⁵.

⁸¹ Peter Boone, Haris Gazdar, and Athar Hussain, "Sanctions against Iraq Costs of Failure ," November 1997, https://cesr.org/sites/default/files/Sanctions_Against_Iraq_Costs_of_Failure_1997.pdf

⁸² Doa Ali, "How to Kill an Entire Country. The Legacy of the Sanctions against Iraq," www.tni.org, June 26, 2023, <https://www.tni.org/en/article/how-to-kill-an-entire-country>.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Peter Boone, Haris Gazdar, and Athar Hussain, "Sanctions against Iraq Costs of Failure ," November 1997, https://cesr.org/sites/default/files/Sanctions_Against_Iraq_Costs_of_Failure_1997.pdf.

⁸⁵ Дмитро Коваль та Богдан Бернацький, "Санкційний довідник: уроки для України з практики іноземного санкційного законодавства та міжнародного права" (Центр прав людини ZMINA, 2023), https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/03/zmina-encyclopedia-of-sanctions_web.pdf, с. 16-18.

Цільові санкції часто називають «розумними»⁸⁶. У контексті секторальних обмежень варто розуміти, що такі санкційні заходи за своїм змістом та наповненням повинні бути спроектовані таким чином, щоб імовірна негативна шкода для цивільних громадян була відсутня або максимально мінімізована. Після тривалого процесу вдосконалення санкцій передбачалось, що дія нових таргетованих обмежень буде спрямована на покарання безпосередньо осіб, найбільш відповідальних за протиправну діяльність, яка призвела до міжнародної кризи⁸⁷.

Під час проєктування та імплементації сучасних секторальних обмежувальних заходів держави обов'язково передбачають гуманітарну складову. Гуманітарні винятки – це виключення для надання гуманітарної допомоги цивільному населенню держави, що перебуває під дією санкцій (продукти харчування, медикаменти тощо)⁸⁸.

Незважаючи на сучасні вдосконалені санкційні механізми, міжнародні неурядові громадські організації дотепер частково поділяють думку щодо надмірної жорстокості секторальних обмежень у певних санкційних кейсах.

Наприклад, НГО Human Rights Watch у своєму звіті про вплив економічних обмежувальних заходів Сполучених Штатів Америки проти Ірану наголошує, що запроваджені економічні санкції «...навмисно чи ні, становлять серйозну загрозу праву іранців на здоров'я та доступ до основних ліків — і майже напевно сприяли документально підтвердженому дефіциту — від нестачі критично важливих ліків для хворих на епілепсію до обмежених хіміотерапевтичних препаратів для іранців, хворих на рак»⁸⁹. Як відомо, США запроваджує санкційні заходи проти Ісламської Республіки Іран починаючи з 1979 року⁹⁰. Зважаючи на це, можна

⁸⁶ Joy Gordon, "Smart Sanctions Revisited," *Ethics & International Affairs* 3 (September 2011): 315–35, <https://doi.org/10.1017/S0892679411000323>.

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ Directorate-General for Financial Stability, Financial Services and Capital Markets Union, "Factsheet on Member State Procedures to Grant Humanitarian Derogations from EU Restrictive Measures (Sanctions)," April 13, 2022, https://finance.ec.europa.eu/document/download/82c9679f-25f4-4bdf-93ae-c547d7074ef8_en?filename=eu-restrictive-measures-humanitarian-derogations-factsheet_en.pdf, p. 2.

⁸⁹ Human Rights Watch, "Maximum Pressure" | US Economic Sanctions Harm Iranians' Right to Health" Human Rights Watch, October 29, 2019, <https://www.hrw.org/report/2019/10/29/maximum-pressure/us-economic-sanctions-harm-iranians-right-health>.

⁹⁰ US Department of State, "Iran Sanctions," United States Department, 2025, <https://www.state.gov/iran-sanctions/>.

говорити про те, що запровадження секторальних санкцій залишається контроверсійним питанням.

З огляду на сучасні геополітичні та геоекономічні міжнародні виклики ефективність запровадження індивідуальних санкцій як повна альтернатива секторальним заборонам не виправдала себе. Зокрема, обмежувальні заходи, що запроваджували Сполученими Штатами та Європейським Союзом проти Російської Федерації в період з 2014-2022 роки мали переважно персоналізований характер. Однак, застосовані санкційні режими не стримали подальшу військову агресію та наступальну спроможність Росії. Відтак ухвалені санкції не змогли відвернути повномасштабне російське військове вторгнення на територію України 2022 року.

Зважаючи на кількість, рівень та характер міжнародно-протиправних злочинів, що дотепер здійснює країна-агресор, держави G7 та ЄС 2022 року почали активно запроваджувати саме економічні (секторальні) санкції. Адже, застосування адресних обмежень не є релевантним покаранням для військових злочинів, що надалі здійснює Російська Федерація.

На думку українського посла та спеціального представника МЗС з питань санкційної політики Олексія Макеєва, у контексті російського санкційного кейсу до класифікації «розумних» обмежувальних заходів варто включати такі категорії як розумна координація, розумні цілі та розумна комунікація⁹¹.

Концепт «розумної координації» полягає у запровадженні різними державами спільних обмежувальних заходів, що сприяє більшій ефективності імплементації застосованих обмежень проти Російської Федерації⁹². Розумна комунікація передбачає чесність та відкритість із суспільством, а досягнення розумних цілей полягає у їх точності⁹³.

З огляду на вище викладене можна зробити висновок, що у сучасних реаліях найбільш доцільним та виправданим з точки зору ефективності є

⁹¹ Піт Шмігель, "Санкції та мистецтво розумних рішень," Kyiv Post, May 24, 2022, <https://www.kyivpost.com/uk/post/4749>.

⁹² Ibid.

⁹³ Ibid.

комбінований підхід у застосування санкцій, тобто поєднання індивідуальних та секторальних обмежувальних заходів проти підсанкційного суб'єкта.

2.1.1. Види секторальних санкційних програм

Будь-які санкційні заборони та обмеження, незалежно від їх характеру, змістового наповнення та спрямування, запроваджуються державами в рамках визначених санкційних програм.

Санкційна програма (режим) – це комплекс системних, взаємопов'язаних санкційних заборон й (або) обмежень різного характеру, що запроваджені державою (юрисдикцією), зважаючи на особливості її санкційної системи та пріоритети зовнішньої політики щодо підсанкційного суб'єкта. Як правило, в межах однієї санкційної програми, запроваджуються кілька типів обмежувальних заходів.

Секторальні режими можна розділити на дві групи: автономні та спільні. Автономні санкційні програми формуються та запроваджуються урядами держав самостійно, на власний розсуд, без прив'язки до санкційних режимів інших юрисдикцій. Такий тип секторальних програм характерний для Сполучених Штатів Америки, Європейського Союзу й України, адже більшість режимів обмежувальних заходів, що запроваджують держави, мають саме автономний характер.

Натомість спільні секторальні програми ухвалюються державами разом з іншими юрисдикціями. Як правило, необхідність застосування такого варіанту програм пов'язана з відповідними міжнародними зобов'язаннями держав⁹⁴.

Наприклад, санкції РБ ООН є обов'язковими для всіх держав-членів⁹⁵. Зокрема, в українському законодавстві чинним є Рішення РНБО від 20 травня 2016 року «Про виконання резолюції Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй

⁹⁴ Дмитро Коваль та Богдан Бернацький, "Санкційний довідник: уроки для України з практики іноземного санкційного законодавства та міжнародного права" (Центр прав людини ZMINA, 2023), https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/03/zmina-encyclopedia-of-sanctions_web.pdf, с. 36-38.

⁹⁵ Ibid.

від 20 липня 2015 року № 2231 щодо Спільного всеосяжного плану дій в частині секторальних санкцій»⁹⁶.

Серед європейських санкційних режимів виділяють також змішані типи програм. У такому випадку, запроваджені ООН обмежувальні заходи, Євросоюз самостійно посилює шляхом застосування додаткових санкційних обмежень, що суворіші за своїм змістом⁹⁷.

Поділ секторальних режимів на два підвиди є релевантним для правозастосовної практики Євросоюзу та України. Однак, застосування щодо американської санкційної системи наведеної класифікації не є цілком доцільним, адже санкції РБ ООН, зазвичай, стають частиною вже чинних санкційних американських програм⁹⁸.

2.2. Типологія секторальних санкцій: досвід США, ЄС та України

Уніфікованого та вичерпного переліку видів секторальних обмежувальних заходів немає. З аналізу санкційної практики США, ЄС та України можна зробити висновок, що каталог можливих заборон достатньо широкий.

Як правило, галузеві санкції передбачають економічні обмеження щодо торгівельної сфери підсанкційної держави, але не обмежуються цим. До переліку секторальних санкцій, варто віднести такі види заходів.

1. Імпортно-експортні санкційні обмеження товарів.

Цей варіант секторальних заборон часто визначають як «торгові санкції» та вважають одним з найпотужніших видів неперсоналізованих обмежень⁹⁹. За своїм змістом такі санкції передбачають запровадження імпорتنих і (або) експортних заборон щодо визначених категорій товарів. Перелік підсанкційних

⁹⁶ "Про виконання резолюції Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй від 20 липня 2015 року № 2231 щодо Спільного всеосяжного плану дій в частині секторальних санкцій," № п0008525-16, Офіційний вебпортал парламенту України (2016), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0008525-16#Text>.

⁹⁷ European Council, "Types of Sanctions the EU Adopts," Consilium.europa, April 12, 2024, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-different-types/>.

⁹⁸ Дмитро Коваль та Богдан Бернацький, "Санкційний довідник: уроки для України з практики іноземного санкційного законодавства та міжнародного права" (Центр прав людини ZMINA, 2023), https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/03/zmina-encyclopedia-of-sanctions_web.pdf, с. 53-54.

⁹⁹ "What Are Trade Sanctions? A Complete Overview," Sanctions.io, November 1, 2024, <https://www.sanctions.io/blog/what-are-trade-sanctions>.

товарів необмежений. Виключення становлять лише гуманітарні винятки. Правові аспекти проєктування та імплементації торгових санкцій розглянуто далі (підрозділ 2.3.).

2. Обмеження доступу до сервісів та послуг

За правовим змістом зазначений вид секторальних обмежень подібний до попереднього типу, тому що передбачає заборону доступу підсанкційної держави до визначеного переліку сервісів та (або) послуг.

Наприклад, такі галузеві санкції можуть застосовуватись щодо послуг страхування, технічного тестування й аналізу, юридичного і податкового консультування, дослідження ринку та опитування громадської думки, бухгалтерського обліку, аудиту, ІТ-консалтингу, ділового й управлінського консалтингу, послуг, що пов'язані з видобутком корисних копалин та виробництвом у хімічній, гірничодобувній і переробній промисловості, брокерських, рекламних, інженерних, будівельних послуг тощо¹⁰⁰.

Наразі такий варіант секторальних санкцій застосував Європейський Союз проти РФ, Білорусі та КНДР, а США проти Сирії, Росії, КНДР та М'янми¹⁰¹.

3. Обмеження щодо авіаційної галузі

Вказаний вид секторальних санкцій запроваджується США та ЄС. Основні варіанти обмежень, що застосовуються, включають:

- Заборону на посадку, зліт або проліт над визначеною територією.

Такі обмеження були застосовані Євросоюзом проти Лівії, Білорусі, КНДР, Російської Федерації та Сирії, а з боку США проти КНДР та Сирії¹⁰². Подібні заборони можуть запроваджуватись щодо пасажирських і (або) вантажних авіарейсів. Наприклад, європейські санкції проти Сирії були спрямовані на «...запобігання доступу до аеропортів вантажних рейсів, що виконуються сирійськими перевізниками, і рейсів, що виконуються Syrian Arab Airlines»¹⁰³.

¹⁰⁰ “Restrictions on Services | Sanctions Finder,” Sanctions-finder.com, 2025, https://sanctions-finder.com/search?type=sectoral&program_sender=us%7Ceu&category=restrictions+on+services.

¹⁰¹ “Sectoral Program EU | Sanctions Finder,” Sanctions-finder.com, 2025, https://sanctions-finder.com/search?type=sectoral&program_sender=eu.

¹⁰² “Sectoral Program EU Flights, Airports, Aircrafts | Sanctions Finder,” sanctions-finder.com, 2025, https://sanctions-finder.com/search?type=sectoral&program_sender=eu&category=flights%2C+airports%2C+aircrafts.

¹⁰³ “Syria | Sanctions Finder,” Sanctions-finder.com, 2025, <https://sanctions-finder.com/sanction/084a4f00-cec6-47a0-a175->

- Заборону на експорт авіаційного палива (таке обмеження було застосовано ЄС проти Сирії та КНДР)¹⁰⁴.
- Заборону продавати, постачати, передавати або експортувати товари й технології, що можуть бути використані в авіаційній і (або) космічній сфері (такі секторальні заходи були ухвалені Євросоюзом щодо Росії та Білорусі)¹⁰⁵.

4. Обмеження щодо морського сектору

Секторальні санкції США та ЄС проти зазначеної сфери економіки за своїм наповненням можуть передбачати:

- Заборону продавати, постачати, передавати або експортувати морські навігаційні товари та технології (застосовано ЄС проти Білорусі та Росії¹⁰⁶);
- Заборону доступу користування визначеними портами та шлюзами (запроваджено ЄС проти РФ та США проти КНДР¹⁰⁷);
- Заборону операцій із суднами, що включає реєстрацію, страхування, сертифікацію, володіння, обслуговування, завантаження, розвантаження судна тощо (ухвалено ЄС проти КНДР та Лівії, США проти Ірану та Росії¹⁰⁸).

5. Фінансові санкції

Цей вид секторальних обмежень простежується у санкційні практиці США, ЄС та України. До переліку можливих варіантів фінансових санкцій варто віднести:

- Обмеження доступу до грантів, фінансової допомоги, позик тощо;
- Заборону діяльності з державними облігаціями підсанкційної держави;

[edb0beea400a/Syria?query=eyJ0eXBlljoic2VjdG9yYWwiLCJwcm9ncmFtX3NlbnRlcil6ImV1IiwY2F0ZWdvcnkiOiJmbGlnaHRzLCBhaXJwb3J0cywgYWlyY3JhZnRzIiwicHJvZ3JhbV90YXJnZXRTdGF0ZSI6InN5cmhhIn0=](https://sanctions-finder.com/search?type=sectoral&program_sender=eu&category=flights%2C+airports%2C+aircrafts).

¹⁰⁴ “Sectoral Program EU Flights, Airports, Aircrafts | Sanctions Finder,” sanctions-finder.com, 2025, https://sanctions-finder.com/search?type=sectoral&program_sender=eu&category=flights%2C+airports%2C+aircrafts.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ “Sectoral Program EU Maritime, Navigation | Sanctions Finder,” Sanctions-finder.com, 2025, https://sanctions-finder.com/search?type=sectoral&program_sender=eu%7Cus&category=maritime+navigation.

¹⁰⁷ “Sectoral Program EU Ports, Vessels | Sanctions Finder,” Sanctions-finder.com, 2025, https://sanctions-finder.com/search?type=sectoral&program_sender=eu%7Cus&category=ports+and+vessels.

¹⁰⁸ Sectoral Program EU Ports, Vessels | Sanctions Finder,” Sanctions-finder.com, 2025, https://sanctions-finder.com/search?type=sectoral&program_sender=eu%7Cus&category=ports+and+vessels.

- Заборону переказу коштів до підсанкційної держави;
- Обмеження доступу до міжнародних платіжних систем;
- Заборону передавати визначені національні банкноти та монети до банку підсанкційної держави;
- Заборону надавати послуги страхування, інвестиційні послуги тощо¹⁰⁹.

У санкційній практиці України, ілюстративним прикладом застосування фінансових секторальних обмежень є Рішення РНБО від 22 лютого 2023 року «Про застосування секторальних економічних й інших обмежувальних заходів (санкцій) до фінансових установ Російської Федерації»¹¹⁰. Відповідно до пункту 2 вказаного нормативно-правового акту, галузеві обмеження було застосовано строком на 50 років проти фінансових установ (банки, небанківські кредитні організації, оператори платіжних систем, професійні учасники фондового ринку, страхові компанії, інвестиційні фонди тощо), що зареєстровані та (або) мають місцезнаходження на території Російської Федерації¹¹¹.

На думку чинного голови Національного банку України Андрія Пишного, запровадженні санкції — «...це повне обмеження доступу фінансових установ російської федерації¹¹² до ринків та активів в Україні...»¹¹³. Такий санкційний кейс є одним з небагатьох успішних прикладів застосування Україною секторальних обмежувальних заходів, адже після запровадження секторальних фінансових санкцій частка російських платіжних систем в Україні впала майже до 0%¹¹⁴.

6. Обмеження у військовому секторі

Ухвалення санкцій щодо оборонної сфери підсанкційного суб'єкта є характерним для США, ЄС й України. Найчастіше, такі галузеві обмеження

¹⁰⁹ “Sectoral Program EU Flights, Airports, Aircrafts | Sanctions Finder,” sanctions-finder.com, 2025, https://sanctions-finder.com/search?type=sectoral&program_sender=eu&category=flights%2C+airports%2C+aircrafts.

¹¹⁰ Рада національної безпеки і оборони України, “Про застосування секторальних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) до фінансових установ Російської Федерації,” Pub. L. No. n0012525-23, Офіційний вебпортал парламенту України (2023), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0012525-23#Text>.

¹¹¹ Ibid.

¹¹² Цитату наведено дослівно зі збереженням оригінального правопису.

¹¹³ Ukrinform, “Інтерв'ю Голови НБУ” (Укрінформ, February 23, 2023), <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3674119-golova-nbu-poasniv-so-oznacaut-sektoralni-sankcii-rnbo-proti-finustanov-rf.html>.

¹¹⁴ Рада національної безпеки і оборони України, “Про застосування секторальних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) до фінансових установ Російської Федерації,” Pub. L. No. n0012525-23, Офіційний вебпортал парламенту України (2023), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0012525-23#Text>.

включають ембарго на постачання (закупівлю) зброї та товарів подвійного призначення¹¹⁵. Особливості імплементації цього виду санкцій розглянуто далі (підрозділ 2.4).

7. Обмеження щодо нафтової галузі

Такий варіант обмежень за своїм наповненням передбачає застосування санкційних заборон щодо імпорту й (або) експорту сирової нафти та інших видів нафтопродуктів, заборону щодо поставок обладнання (технологій), які можуть бути використані у нафтовій сфері¹¹⁶. Варто також згадати про політику обмеження цін на продаж нафти, що була запроваджена країнами групи G7 та Європейським Союзом. Правовий механізм імплементації санкцій щодо обмеження цін на нафту розглянуто далі (підрозділ 2.5)¹¹⁷.

Окрім перерахованих вище секторальних санкцій, у практиці держав зустрічаються обмеження щодо:

- **сектору культури;**

Наприклад, це заборона на придбання, імпорт, передачу, продаж, постачання, експорт визначених культурних цінностей та предметів, що мають археологічне, історичне, наукове чи релігійне значення. Зокрема, такі обмежувальні заходи були ухвалені ЄС проти Росії, Іраку та Сирії, а з боку США проти Іраку¹¹⁸.

- **туристичної галузі;**

Такий варіант секторальних заходів немає поширеного характеру, однак має місце в санкційній практиці ЄС. Приміром, Євросоюз запровадив обмеження щодо «...надання послуг, безпосередньо пов'язаних з туристичною діяльністю в Криму або Севастополі. Зокрема суднам, що надають круїзні

¹¹⁵ Товари подвійного призначення – це такі товари, що можуть мати як військове так і цивільне застосування. Наприклад, дрони, чіпи, програмне забезпечення тощо.

¹¹⁶ “Sectoral Program Petrol Product | Sanctions Finder,” Sanctions-finder.com, 2025, https://sanctions-finder.com/search?type=sectoral&program_sender=us%7CeU&category=petrol+products%7Ccrude+oil%7Coil.

¹¹⁷ European Commission, “G7 Agrees Oil Price Cap: Reducing Russia’s Revenues, While Keeping Global Energy Markets Stable,” December 3, 2022, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/it/ip_22_7468/IP_22_7468_EN.pdf.

¹¹⁸ “Sectoral Program Cultural Property | Sanctions Finder,” Sanctions-finder.com, 2025, https://sanctions-finder.com/search?type=sectoral&program_sender=eu%7Cus&category=cultural+property.

послуги, заборонено заходити до будь-якого порту, розташованого на Кримському півострові...»¹¹⁹.

- **Спортивні санкції** (Відсторонення російських та білоруських спортсменів від участі в міжнародних спортивних змаганнях).

Вище перераховано варіанти можливих санкційних заходів щодо різних секторів економіки підсанкційних суб'єктів, що найчастіше зустрічаються у правозастосовній практиці США, ЄС та України. Галузеві обмеження також можуть запроваджуватись щодо інших сфер економіки, зокрема енергетичної, суднобудівної, транспортної, телекомунікаційної тощо. Зазначений перелік є частковим і не включає всіх існуючих типів галузевих заборон, адже їх є незліченна кількість.

2.2.1. Особливості правової класифікації секторальних санкцій України

Порівняно зі Сполученими Штатами та Європейським Союзом українська санкційна практика передбачає найширший та різномірний перелік можливих видів обмежувальних заходів. Зі змісту положень статті 4 Закону України «Про санкції» можна констатувати, що законодавство України налічує 31 вид санкційних заборон, з яких 22 доцільно класифікувати як секторальні¹²⁰. До переліку галузевих обмежень варто віднести:

- блокування активів;
- обмеження торговельних операцій;
- обмеження, часткове чи повне припинення транзиту ресурсів, польотів та перевезень територією України;
- запобігання виведенню капіталів за межі України;
- зупинення виконання економічних та фінансових зобов'язань;

¹¹⁹ “The Russian Federation, Ukraine, Crimea | Sanctions Finder,” Sanctions-finder.com, 2025, <https://sanctions-finder.com/sanction/393061b3-c966-434f-bccd-3e5c78c91743/The%20Russian%20Federation>.

¹²⁰ Верховна Рада України, “Про санкції,” Pub. L. No. 1644-VII, Офіційний портал Верховної Ради України (2014), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text>.

- заборону поширення медіа на території України;
- заборону користування радіочастотним спектром України;
- обмеження або припинення надання електронних комунікаційних послуг і використання електронних комунікаційних мереж;
- заборону здійснення публічних й оборонних закупівель товарів, робіт і послуг у юридичних осіб-резидентів іноземної держави державної форми власності та юридичних осіб, частка статутного капіталу яких знаходиться у власності іноземної держави, а також публічних й оборонних закупівель у інших суб'єктів господарювання, що здійснюють продаж товарів, робіт, послуг походженням з іноземної держави, до якої застосовано санкції згідно з цим Законом;
- заборону або обмеження заходження іноземних невійськових суден та військових кораблів до територіального моря України, її внутрішніх вод, портів та повітряних суден до повітряного простору України або здійснення посадки на території України;
- заборону видачі дозволів, ліцензій Національного банку України на здійснення інвестицій в іноземну державу, розміщення валютних цінностей на рахунках і вкладах на території іноземної держави;
- припинення видачі дозволів, ліцензій на ввезення в Україну з іноземної держави чи вивезення з України валютних цінностей та обмеження видачі готівки за платіжними картками, емітованими резидентами іноземної держави;
- заборону здійснення Національним банком України реєстрації учасника міжнародної платіжної системи, платіжною організацією якої є резидент іноземної держави;
- запровадження додаткових заходів у сфері екологічного, санітарного, фітосанітарного та ветеринарного контролю;
- припинення дії торговельних угод, спільних проектів та промислових програм у певних сферах, зокрема у сфері безпеки та оборони;

- заборону передання технологій, прав на об'єкти права інтелектуальної власності;
- припинення культурних обмінів, наукового співробітництва, освітніх та спортивних контактів, розважальних програм з іноземними державами й іноземними юридичними особами;
- припинення дії міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;
- анулювання офіційних візитів, засідань, переговорів з питань укладення договорів чи угод;
- заборону на набуття у власність земельних ділянок;
- заборона діяльності на території України;
- заборону демонстрації та використання символіки терористичних організацій і груп, пропагування ідей та програмних цілей таких організацій (груп), блокування доступу до інформаційних ресурсів, які використовуються для зазначених цілей¹²¹.

Такий перелік видається занадто широким, що спричиняє ряд правових проблем.

По-перше, такий підхід не корелюється з міжнародною санкційною практикою. США та ЄС не використовують більшість варіантів секторальних обмежень, що перераховані вище. З огляду на євроінтеграційні процеси України це особливо негативно з правової точки зору, адже українська санкційна система повинна відповідати європейським вимогам та стандартам для подальшої конвергенції національної правової системи з ЄС.

По-друге, основна частина варіантів галузевих санкцій, окреслених вище, за своїм наповненням беззмістовні та мають занадто широке формулювання, що потенційно може суперечити вимогам законодавчої техніки. Окрім того, частина санкцій схожі за своїм змістом та наповненням, тому є взаємозамінними.

¹²¹ Верховна Рада України, "Про санкції," Pub. L. No. 1644-VII, Офіційний портал Верховної Ради України (2014), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text>.

По-третє, основна проблема типології українських секторальних санкцій полягає у відкритому характері, що має перелік обмежувальних заборон. Відповідно до підпункту 25 частини 1 статті 4 Закону України «Про санкції» видами санкцій є «інші санкції, що відповідають принципам їх застосування, встановленим цим Законом»¹²².

Факт того, що законодавчий список санкцій невичерпний, негативно впливає на всю санкційну систему України, адже така законодавча неопрацьованість, насамперед, порушує принцип правової визначеності, що спричиняє неузгодженість з верховенством права. Більше того, відкритий санкційний перелік дає можливість державним інституціям включати до списку обмежувальних заходів будь-які варіанти санкційних заборон, які потенційно можуть не відповідати міжнародній правозастосовній практиці, європейським стандартам, міжнародним вимогам тощо.

Виходячи з вищевикладеного, Закон України «Про санкції» потребує конструктивних та системних змін. Зокрема, статтю 4 цього нормативно-правового акту доцільно викласти в новій удосконаленій редакції. Необхідно змінити перелік секторальних санкцій шляхом зменшення їх кількості та приведення у відповідність до міжнародних стандартів і вимог.

2.3. Торгові санкції: правовий зміст та характеристика

Торгові санкції – це вид неперсоналізованих санкційних заборон, що спрямовані на обмеження імпортно-експортних відносин з підсанкційним суб'єктом. З огляду на правозастосовну практику США, ЄС та України торгові санкції – один з основних видів галузевих обмежувальних заходів, що найчастіше використовують згадані держави у своїй зовнішній політиці.

Запровадження цього типу санкцій бере свій початок у торговельних війнах, які вели Венеція, Португалія, Нідерланди та інші держави в епоху

¹²² Верховна Рада України, «Про санкції», Pub. L. No. 1644-VII, Офіційний портал Верховної Ради України (2014), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text>.

Середньовіччя¹²³. Дотепер країни продовжують використовувати санкційний інструментарій у сучасних торгових протистояннях. Наприклад, у лютому цього року китайський уряд заявив, що «... обмежить експорт п'яти металів, які використовуються в оборонній, чистій енергетиці та інших галузях промисловості у відповідь на нові мита США...»¹²⁴.

Уніфікованого вичерпного переліку товарів, що можуть підпадати під дію торгових санкцій, немає. Список підсанкційних об'єктів може бути дуже широким та включати різноманітні категорії. Для прикладу, чинні секторальні обмеження Євросоюзу проти Республіки Білорусь передбачають торгові заборони щодо наступного: вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, гумових виробів, золота, заліза, сталі, предметів розкоші, машин та обладнання, мінеральних продуктів, виробів з деревини, товарів, що використовуються для виробництва або виготовлення тютюнових виробів, продуктів, що містять хлористий калій, обладнання, яке може бути використано для внутрішньо-політичних репресій¹²⁵. Цей санкційний кейс демонструє наскільки широким за своїм правовим наповненням можуть бути торгові секторальні обмеження.

Як правило, торгові санкції запроваджуються у формі ембарго, експортних обмежень, імпортних заборон, тарифів і квот¹²⁶.

Ембарго – це вид економічних секторальних санкції, що за своїм змістом передбачає повну заборону будь-якої торгівлі з підсанкційним суб'єктом¹²⁷. Подібний варіант санкцій можна класифікувати як один з найсуворіших за своїм правовим змістом та наповненням.

¹²³ Дмитро Коваль та Богдан Бернацький, “Санкційний довідник: уроки для України з практики іноземного санкційного законодавства та міжнародного права” (Центр прав людини ZMINA, 2023), https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/03/zmina-encyclopedia-of-sanctions_web.pdf, с. 11.

¹²⁴ Amy Lv, Lewis Jackson, and Ashitha Shivaprasad, “China Expands Key Mineral Export Controls after US Imposes Tariffs,” *Reuters*, February 4, 2025, <https://www.reuters.com/world/china/china-expands-critical-mineral-export-controls-after-us-imposes-tariffs-2025-02-04/>.

¹²⁵ European Commission, “EU Sanctions Map I Belarus,” Sanctionsmap.eu, 2025, <https://www.sanctionsmap.eu/#/main/details/2/?search=%7B%22value%22:%22%22>.

¹²⁶ “What Are Trade Sanctions? A Complete Overview,” Sanctions.io, November 1, 2024, <https://www.sanctions.io/blog/what-are-trade-sanctions>.

¹²⁷ Daniel Liberto, “What Is an Embargo?,” Investopedia, May 23, 2023, <https://www.investopedia.com/terms/e/embargo.asp>.

Сучасна санкційна правозастосовна практика свідчить про непоширеність застосування державами повного торгового ембарго. Натомість більшість країн віддають перевагу запровадженню точкових галузевих обмежень.

Актуальним прикладом торгового ембарго є запровадження Україною повної заборони на імпорту товарів, що походять з країни-агресора¹²⁸. Відповідно до частини 1 пункту 1 Постанови Кабінету Міністрів України №426 «Про застосування заборони ввезення товарів з Російської Федерації» від 09.04.2022р., заборонено ввезення на митну територію України в митному режимі імпорту товарів з Російської Федерації¹²⁹.

Положення згаданого санкційного нормативно-правового акту не містять чітко встановленого переліку товарів, які підпадають під дію секторальних обмежень. Відтак зазначене санкційне рішення доцільно класифікувати як тотальне економічне ембарго.

Іншими релевантними прикладами запровадження торгового ембарго є американські санкції проти Куби та Північної Кореї, а зі сторони Європейського Союзу – обмежувальні заходи проти КНДР та Сирії.

На відміну від торгового ембарго **імпортні та експортні санкційні заборони** за своїм змістом виражаються у точкових секторальних обмеженнях, що поширюють свою дію на чітко визначений товар. У такий спосіб дія санкцій спрямовується на один або декілька секторів економіки підсанкційного суб'єкта.

На даний момент Російська Федерація є найбільш підсанкційною державою у Світі¹³⁰. Водночас, попри масштаб військової російської агресії та кількість воєнних злочинів, держави G7 та ЄС застосували проти Росії саме фрагментарні торгові обмеження, уникаючи запровадження повного ембарго.

Тарифи та квоти є менш суворим варіантом торгових інструментів порівняно з окресленими вище видами обмежень. Мито – це податок, що

¹²⁸ Міністерство економіки України, “Уряд ухвалив рішення про повне ембарго на імпорту товарів з Росії”, Me.gov.ua, April 10, 2022, <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=0a5db015-e9dc-4664-8866-bb9f4d776f44&title=UriadUkhvalivRishenniaProPovneEmbargoNaImportTovarivZRosii>.

¹²⁹ Верховна Рада України, “Про застосування заборони ввезення товарів з Російської Федерації,” Pub. L. No. 426-2022-п, Офіційний вебпортал парламенту України (2022), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/426-2022-%D0%BF#Text>.

¹³⁰ Міністерство закордонних справ України, “Санкції проти РФ,” Mfa.gov.ua, Лютий 6, 2025, <https://mfa.gov.ua/protidiya-agresiyi-rf/sankciyi-proti-rf>.

накладається на визначений перелік імпортованих товарів, що в свою чергу робить їх дорожчими та знижує їх конкурентоспроможність на ринку¹³¹. Натомість застосування квот передбачає кількісне обмеження імпорту певного товару протягом встановленого часового періоду¹³².

Актуальним прикладом використання тарифів у зовнішньоекономічній політиці є запровадження Сполученими Штатами нової ставки податків майже на весь іноземний імпорт. На думку американського Президента, такі дії необхідні «...для усунення торгових дисбалансів і захисту американських робочих місць і виробництва»¹³³.

Таким чином, торгові санкції варіюються за своїм змістом та наповненням. Доцільність застосування конкретного виду обмежень залежить від цілей запровадження секторальних програм.

2.3.1. Правові виклики імплементації імпортно-експортних санкцій

Ефективність практичної реалізації торгових санкцій, насамперед, полягає у правильній класифікації та подальшому моніторингу товарів, що підпадають під дію секторальних санкційних режимів. Основний імплементаційний виклик, що виникає на практиці – це належна ідентифікація підсанкційних товарів, їх складових і частин, що в подальшому унеможливило б імпорт та експорт заборонених груп товарів.

У більшості держав класифікація товару здійснюється через систему митних кодів. Як правило, митний код складається з шести цифр, але держави на власний розсуд можуть додавати до переліку додаткові числа для більш точного визначення продукції¹³⁴.

¹³¹ "What Are Trade Sanctions? A Complete Overview," Sanctions.io, November 1, 2024, <https://www.sanctions.io/blog/what-are-trade-sanctions>.

¹³² Ibid.

¹³³ Kayla Epstein and Tessa Wong, "Trump Tariffs List: The US Global Tariffs Plan at a Glance," *BBC News*, April 2, 2025, <https://www.bbc.com/news/articles/cljxrn19xe2o>.

¹³⁴ Global Unity Logistics, "Митний код: для чого він потрібен і чому важливий?," Global Unity Logistics, 2025, <https://gul.in.ua/ua/mitnij-kod-dlya-chogo-vin-potriben-i-chomu-vazhlivij/>.

Наприклад, для цілей ідентифікації товарів, що імпортуються чи експортуються в США, діє система гармонізованих кодів (HS code), яка передбачає присвоєння кожному товару 10-значного числа¹³⁵. У Євросоюзі функціонує система CN code (комбінований номенклатурний номер), що використовується для класифікації більшості товарів під час їх декларування на митниці¹³⁶. Кожен CN код складається з 8-значного кодового номера¹³⁷.

В Україні для таких цілей діє система УКТ ЗЕД (Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності). УКТ ЗЕД – це систематизований перелік товарів, який складається з кодів товарів та найменувань для цих кодів¹³⁸.

Для прикладу, секторальний санкційний режим ЄС проти Російської Федерації включає обмеження на імпорт непромислових алмазів, видобутих, оброблених або вироблених в Росії¹³⁹. Відповідно до роз'яснень ЄС імпортери зобов'язані надати докази країни видобутку походження алмазів, якщо їх класифікація відповідає CN коду 7102 31 00 та 7102 10 00¹⁴⁰. Ідентична система функціонує щодо секторальних санкцій Сполучених Штатів та України.

На практиці контроль за дотриманням санкційних режимів щодо імпорту та експорту товарів здійснюється митними органами. Для прикладу, митна адміністрація Нідерландів контролює товари, що перетинають кордон Європейського Союзу, шляхом оцінки, чи підпадають такі товари під дію секторальних обмежень¹⁴¹.

¹³⁵ International Trade Administration, "Harmonized System (HS) Codes," [www.trade.gov](https://www.trade.gov/harmonized-system-hs-codes), 2025, <https://www.trade.gov/harmonized-system-hs-codes>.

¹³⁶ European Commission, "The Combined Nomenclature," [taxation-customs.ec.europa.eu](https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/calculation-customs-duties/customs-tariff/combined-nomenclature_en), 2025, https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/calculation-customs-duties/customs-tariff/combined-nomenclature_en.

¹³⁷ European Commission, "Combined Nomenclature | Access2Markets," <https://trade.ec.europa.eu/>, 2025, <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/combined-nomenclature-0>.

¹³⁸ Державна Митна Служба України, "Структура Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності," tax.gov.ua, 2025, https://tax.gov.ua/data/normativ/000/001/62667/29.02.2016_Dep.komun_kats_y_viluchennya_nformats_z_veb_stor_nk_i_DFS.pdf.

¹³⁹ Directorate-General for Financial Stability, Financial Services and Capital Markets Union, "Frequently Asked Questions on Restrictions on Diamonds Concerning Sanctions Adopted Following Russia's Military Aggression against Ukraine," December 20, 2024, https://finance.ec.europa.eu/document/download/abd6786d-526d-4e25-857b-91e2641e1c26_en?filename=faqs-sanctions-russia-diamonds_en.pdf, p. 1-3.

¹⁴⁰ Ibid, p. 4.

¹⁴¹ Customs Administration of the Netherlands, "Sanctions: What Does Customs Do?, " [Aboutnetherlandscustoms.nl](https://www.aboutnetherlandscustoms.nl/latest/articles/customs-articles/2022/sanctions-what-does-customs-do), October 10, 2022, <https://www.aboutnetherlandscustoms.nl/latest/articles/customs-articles/2022/sanctions-what-does-customs-do>.

Першим етапом здійснення Митною службою перевірки є аналіз інформації, що надходить зокрема з обов'язкових митних декларацій у відповідній системі¹⁴². Такі відомості включають опис об'єкту, що транспортується, а саме тип товару, пункт призначення, країну походження тощо¹⁴³. Крім того, ця інформаційна система автоматично сповіщає працівників митниці про необхідність перевірки відповідного товару в разі, якщо товар надійшов з підсанкційної країни¹⁴⁴.

За логікою, така система перевірки повинна була б унеможливити імпорт та (або) експорт заборонених товарів, проте на практиці все ще залишається проблема порушення чинних секторальних торгових режимів.

По-перше, незважаючи на розгалужену систему митних кодів, ідентифікація товару часто може викликати труднощі. Доцільно згадати випадок запровадження торгового ембарго США проти Китайської Народної Республіки.

Основна проблема такого санкційного кейсу полягала у визначенні китайських товарів та відокремлення їх від продуктів, що експортовані з інших азіатських країн. Як зазначив американський чиновник, «...а як щодо того, якщо курка походить із комуністичного Китаю і перевозиться через кордон до Гонконгу живою та зносить яйце на стороні Гонконгу, то це комуністичний продукт?»¹⁴⁵.

По-друге, актуальним питанням є перепродаж заборонених санкційних товарів. Нещодавно було викрито схему постачання автомобільних частин до Російської Федерації попри експортні обмеження Європейського Союзу. Норвезька компанія «Kongsberg Automotive» впродовж 2022-2024 років продала підсанкційних деталей для вантажівок на 2,7 мільйона євро турецькій компанії Hidirusta Otomotiv, яка перепродала їх до російських фірм, що напряду пов'язані

¹⁴² Customs Administration of the Netherlands, "Sanctions: What Does Customs Do?", "Aboutnetherlandscustoms.nl, October 10, 2022, <https://www.aboutnetherlandscustoms.nl/latest/articles/customs-articles/2022/sanctions-what-does-customs-do>.

¹⁴³ Ibid.

¹⁴⁴ Ibid.

¹⁴⁵ Benjamin A. Coates, "The Secret Life of Statutes: A Century of the Trading with the Enemy Act," *Modern American History* 1, no. 2 (May 16, 2018): 151–72, <https://doi.org/10.1017/mah.2018.12>.

з оборонним комплексом Російської Федерації¹⁴⁶. Відтак внаслідок прихованих бізнес-схем, підсанкційні товари все-таки потрапили до країни-агресора.

Компанія «Kongsberg Automotive» заявила, що зупинила будь-які прямі поставки своєї продукції до Росії у 2022 році, але фірма не контролює подальший перепродаж своїх запчастин після їх реалізації¹⁴⁷. Такий випадок є непоодиноким практикою.

По-третє, варто зважати на те, що санкції в більшості випадків будуть менш ефективними для держав з тоталітарним устроєм. Як правило, такі країни об'єднуються та консолідуються між собою, що призводить до їх тісної співпраці. Наприклад, Російська Федерація завдяки співробітництву з Іраном, Китаєм та КНДР має змогу надалі імпортувати необхідні для себе товари попри запровадженні секторальні обмеження.

Відтак можна говорити про те, що держави, які залежні від світової торгівлі є більш вразливими до впливу торгових санкцій, натомість «...авторитарні режими десятиліттями успішно протистояли ембарго, часто завдаючи величезної шкоди стандартам життя»¹⁴⁸.

2.4. Військове ембарго

Ембарго на постачання зброї – це вид неперсоналізованих секторальних обмежень щодо оборонного сектору підсанкційної держави. Санкції проти військової сфери запроваджуються з метою досягнення таких цілей, як:

- збереження нейтралітету в міжнародному збройному конфлікті;
- припинення та (або) стримування збройних конфліктів, військової агресії;
- запобігання та стримування порушень прав людини;

¹⁴⁶ Максим Савчук та Анна Миронюк, "Норвезькі запчастини для вантажівок потрапляють до Росії через Туреччину, обходячи санкції," Радіо Свобода, Лютий 20, 2025, <https://www.radiosvoboda.org/a/news-skhemy-zapchastyny-norvehiya-turechchyna-rosiya/33320767.html>.

¹⁴⁷ Ibid.

¹⁴⁸ Daniel Liberto, "Embargo: Definition in Economics, Examples, and Effects," Investopedia, May 23, 2023, <https://www.investopedia.com/terms/e/embargo.asp>.

- засудження загроз міжнародному миру та безпеці¹⁴⁹.

Практика запровадження санкцій проти військового сектору економіки є досить тривалою. Наприклад, Євросоюз вперше застосував ембарго на постачання зброї 1989 року проти Китаю як реакцію Євроспільноти на вбивство Китаєм беззбройних протестувальників на площі в Пекіні¹⁵⁰. Якщо розглядати європейську санкційну практику в ретроспективі, то варто зазначити, що ЄС, починаючи з 1989 року, автономно запровадив військове ембарго проти понад 35 держав¹⁵¹.

Практика запровадження такого варіанту секторальних обмежень набула особливого поширення після виокремлення негативних і небажаних наслідків ухвалення інших типів економічних заборон, що можуть завдавати надмірної опосередкованої шкоди цивільному населенню підсанкційної держави¹⁵². Натомість застосування військового ембарго мало мінімізувати такі негативні наслідки для громадян, водночас зберігаючи свою ефективність.

На даний момент чинними є такі секторальні обмежувальні заходи проти військового сектору підсанкційних держав:

- США запровадили санкції проти Сирії, КНДР, РФ, Ірану, ДР Конго, Венесуели, Еритреї, ПАР, Лівану, Білорусі, Лівії, Судану, Іраку, Сомалі¹⁵³;
- ЄС застосував обмежувальні заходи проти РФ, Іраку, Лівії, КНДР, Ірану, Сирії, Гаїті, Сомалі, Зімбабве, Венесуели, Ємену, Південного Судану, Лівану, М'янми, Афганістану, ДР Конго, ПАР, Білорусі¹⁵⁴;
- Україна запровадила секторальні санкції проти РФ, Білорусі, Ірану¹⁵⁵.

¹⁴⁹ Tuğba Bayar, "European Arms Embargo," *The Palgrave Encyclopedia of Global Security Studies*, January 2023, 496–501, https://doi.org/10.1007/978-3-319-74319-6_204, p.496-501.

¹⁵⁰ Ibid.

¹⁵¹ "Arms Embargoes," Sipri.org (Stockholm International Peace Research Institute, n.d.), <https://www.sipri.org/databases/embargoes>.

¹⁵² Ibid.

¹⁵³ Sanctions Finder, "Arms Export," Sanctions-finder.com, 2025, https://sanctions-finder.com/search?type=sectoral&program_sender=eu&category=arms+export.

¹⁵⁴ Ibid.

¹⁵⁵ Апарат РНБО України, "Секторальні санкції," drs.nsd.gov.ua, 2025, <https://drs.nsd.gov.ua/actions/sectoral>.

Як правило, підсанкційні держави стверджують, що мають право на самооборону, в контексті чого вимагають скасування відповідних секторальних обмежень щодо оборонного сектору своєї країни¹⁵⁶.

Основний правовий виклик, що виникає під час імплементації військового ембарго, – це недотримання санкційного режиму, шляхом обходу діючих обмежувальних заходів. Ілюстративним прикладом є російський санкційний кейс.

Незважаючи на секторальні санкції, що застосовані Сполученими Штатами та Європейським Союзом проти країни-агресора, Російська Федерація продовжує надалі отримувати товари військового призначення для подальшого використання у незаконних військових діях на території України. Зокрема, попри жорсткий експортний контроль поставок товарів, сучасна електроніка та техніка продовжує потрапляти до Росії через треті країни (переважно Казахстан, Туреччину, Китай та ОАЕ)¹⁵⁷.

Функціонує також ціла система фіктивних компаній, що закуповують західні чипи, датчики, камери тощо для Російської Федерації, шляхом доставлення підсанкційних об'єктів до Гонконгу, а згодом – на територію країни-агресора¹⁵⁸. Внаслідок того, що кількість таких підставних компаній дуже висока (понад 6000), відслідкувати та заблокувати їх діяльність своєчасно майже неможливо¹⁵⁹.

Крім того, у звіті Київської школи економіки та Міжнародної робочої групи з санкцій проти Росії зазначено, що 95% усіх критично важливих складових російської високоточної зброї, отримані з країн-виробників, що надають військову підтримку Україні¹⁶⁰.

¹⁵⁶ Tuğba Bayar, "European Arms Embargo," *The Palgrave Encyclopedia of Global Security Studies*, January 2023, 496–501, https://doi.org/10.1007/978-3-319-74319-6_204, p.496-501.

¹⁵⁷ Сергій Гаврилець, "Санкції не працюють? Як росія отримує західні компоненти для свого озброєння," *Hromadske*, April 22, 2024, <https://hromadske.ua/posts/sankciyi-ne-pracyuyut-yak-rosiya-otrimuye-zahidni-komponenti-dlya-svogo-ozbroynnya>.

¹⁵⁸ Aaron Krolik and Paul Mozur, "The Illicit Flow of Technology to Russia Goes through This Hong Kong Address," *The New York Times*, July 25, 2024, sec. Technology, <https://www.nytimes.com/2024/07/25/technology/russia-sanctions-chips.html>.

¹⁵⁹ Ibid.

¹⁶⁰ Сергій Гаврилець, "Санкції не працюють? Як росія отримує західні компоненти для свого озброєння," *Hromadske*, April 22, 2024, <https://hromadske.ua/posts/sankciyi-ne-pracyuyut-yak-rosiya-otrimuye-zahidni-komponenti-dlya-svogo-ozbroynnya>.

На підставі аналізу статистичних даних можна зробити висновок, що за період 2023 року Росія найбільше імпортувала товари військового призначення країнами походження яких є Китай, Туреччина, ЄС та Індія¹⁶¹. Зокрема, країна-агресор через треті країни, які не підтримали секторальні санкції, отримувала військові товари з Франції, Німеччини та Японії¹⁶².

Доцільно згадати, що попри застосовані європейські санкції 2014 року, до моменту впровадження тотального санкційного тиску на Російську Федерацію у 2022 році, європейські компанії намагались обходити санкції та поставляти до Росії товари військового призначення.

Для прикладу ембарго Європейського Союзу на постачання зброї передбачало винятки щодо контрактів, які були укладені до 1 серпня 2014 року, або додаткові контракти. Таким чином, компанії скористались цією законодавчою прогалиною та уклали з Російською Федерацією додаткові угоди до існуючих контрактів, продовжуючи поставки військової техніки¹⁶³.

Іншою актуальною проблемою імплементації санкції є поставки товарів, що мають подвійне призначення. До переліку товарів подвійного використання відносять товари, що призначені для цивільного використання, але можуть бути використані також для придушення прав людини або здійснення терористичних атак¹⁶⁴. Однак, варто відмітити зусилля США та ЄС щодо боротьби з цим. Для прикладу, наразі є чинним секторальне обмеження Євросоюзу, яким передбачено заборону продавати, постачати, передавати або експортувати товари та технології подвійного призначення будь-якій фізичній чи юридичній особі в Росії або для використання в Росії¹⁶⁵.

¹⁶¹ "Who Is Supplying Russia's Arms Industry?," The Economist, April 29, 2024, <https://www.economist.com/graphic-detail/2024/04/29/who-is-supplying-russias-arms-industry>.

¹⁶² Ibid.

¹⁶³ Transparency International Ukraine, "Secret Turnover: From Whom Russia Buys and to Whom It Sells Weapons," [ti-ukraine.org](https://ti-ukraine.org/en/blogs/secret-turnover-from-whom-russia-buys-and-to-whom-it-sells-weapons/), April 19, 2022, <https://ti-ukraine.org/en/blogs/secret-turnover-from-whom-russia-buys-and-to-whom-it-sells-weapons/>.

¹⁶⁴ European Parliament, "Dual-Use Goods: What Are They and Why Are New Rules Needed?," www.europarl.europa.eu, January 24, 2021, <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20210319STO00424/dual-use-goods-what-are-they-and-why-are-new-rules-needed>.

¹⁶⁵ "The Russian Federation, Human Rights | Sanctions Finder," Sanctions-finder.com, 2025, <https://surl.li/hdzquw>.

2.5. Політика обмеження цін: новий вид автономних секторальних економічних санкцій

З метою більшого тиску на економіку Російської Федерації у грудні 2022 року, США, ЄС та інші країни G7, запровадили "політику обмеження цін" на російську нафту¹⁶⁶. Такий тип санкційних обмежень мав на меті більш системно та точково впливати на економіку країни-агресора та зменшити здатність Росії продовжувати свою протиправну політику та незаконні військові дії проти України.

З огляду на зміст, спрямованість та особливості імплементації такого виду економічних заходів подібні галузеві заборони доцільно класифікувати як новий тип автономних секторальних санкцій. Адже, принцип та логіка, за яким було запроваджено політику обмеження цін щодо нафти, суттєво відрізняється від класичного нафтового ембарго, що застосовувалося США та ЄС проти інших держав.

По-перше, Міністерство фінансів США у своїх офіційних повідомленнях наголошує, що запроваджена політика обмеження цін «... є новим інструментом економічного державного управління»¹⁶⁷. Відтак органи державної влади відмежовують застосований вид санкцій від нафтового ембарго.

По-друге, секторальні цінові санкції щодо нафти передбачають побудовані за принципом встановлення штучно занижених тарифів на продаж нафти, що є нижчими від їх ринкової вартості¹⁶⁸. Натомість нафтове ембарго забороняє будь-які торгові операції з підсанкційним товаром.

З огляду на важливість нафтовидобувної промисловості для наповнення російського бюджету запровадження цінових обмежень було доцільним саме щодо нафтового сектору економіки країни-агресора¹⁶⁹. За твердженням

¹⁶⁶ U.S. Department of the Treasury, "The Price Cap on Russian Oil: A Progress Report," U.S. Department of the Treasury, May 18, 2023, <https://home.treasury.gov/news/featured-stories/the-price-cap-on-russian-oil-a-progress-report>.

¹⁶⁷ Ibid.

¹⁶⁸ Kristina Siig, "Why Denmark Can't 'Block' Dark Tankers," EJIL: Talk!, December 14, 2023, <https://www.ejiltalk.org/why-denmark-cant-block-dark-tankers/>.

¹⁶⁹ Аніта Прасад, "Доходи Росії від продажу нафти в листопаді скоротилися на 21% через падіння світових цін," Forbes.ua, December 4, 2024, <https://forbes.ua/news/dokhodi-rosii-vid-prodazhu-nafti-v-listopadi-skorotilisya-na-21-voni-vplivayut-na-zdatnist-kraini-finansuvati-viynu-v-ukraini-04122024-25299>.

Президента України Володимира Зеленського, «...що менше буде російських надприбутків від нафти, то менше буде в Росії й можливості вести війну»¹⁷⁰. За даними Міністерства фінансів США, до початку повномасштабного вторгнення доходи країни-агресора від продажу нафти становили 30-35% загального російського бюджету¹⁷¹.

Правова особливість запровадженого виду обмежувальних заходів – підсанкційний суб'єкт, адже дія застосованих санкцій спрямована виключно проти Російської Федерації з ключовою метою змусити країну-агресор припинити незаконні військові дії на території України. Відтак інші держави, що займаються нафтовидобувною промисловістю, не підпадають під дію секторальних цінових обмежень¹⁷².

Пані Президентка Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн зазначила, що «Велика сімка та всі країни-члени ЄС ухвалили рішення, яке ще сильніше вдарить по доходах Росії та зменшить її здатність вести війну в Україні. Це також допоможе нам стабілізувати світові ціни на енергоносії, що принесе користь країнам у всьому світі, які зараз стикаються з високими цінами на нафту»¹⁷³.

Поширеною є думка фахівців, які стверджують, що запровадження політики обмеження цін має більше позитивних правових аспектів порівняно з ухваленням класичного нафтового ембарго. Така позиція ґрунтується на тому, що переважна більшість покупців російської нафти – це країни з низьким рівнем доходу. Відповідно запроваджені секторальні санкції фактично «...переміщують доходи від суб'єктів, що потрапили під санкції – у даному випадку Кремля – до покупців ресурсів, які можуть купувати сиру нафту на світовому ринку за ціною нижче базової»¹⁷⁴. У своїх прес-релізах Сполучені Штати зазначають, що

¹⁷⁰ “Звернення Президента,” Офіційне інтернет-представництво Президента України, November 25, 2024, <https://www.president.gov.ua/news/sho-menshe-bude-rosijskih-nadpributkiv-vid-nafti-menshe-bude-94665>.

¹⁷¹ U.S. Department of the Treasury, “The Price Cap on Russian Oil: A Progress Report,” U.S. Department of the Treasury, May 18, 2023, <https://home.treasury.gov/news/featured-stories/the-price-cap-on-russian-oil-a-progress-report>.

¹⁷² Simon Johnson, Łukasz Rachel, and Catherine Wolfram, “The Design and Implementation of the Price Cap on Russian Oil,” CEPR, August 19, 2023, <https://cepr.org/voxeu/columns/design-and-implementation-price-cap-russian-oil>.

¹⁷³ European Commission, “G7 Agrees Oil Price Cap: Reducing Russia’s Revenues, While Keeping Global Energy Markets Stable,” December 3, 2022, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/it/ip_22_7468/IP_22_7468_EN.pdf.

¹⁷⁴ Simon Johnson, Łukasz Rachel, and Catherine Wolfram, “The Design and Implementation of the Price Cap on Russian Oil,” CEPR, August 19, 2023, <https://cepr.org/voxeu/columns/design-and-implementation-price-cap-russian-oil>.

застосована цінова політика щодо нафти зменшила негативні глобальні наслідки російської війни та фінансово корисна для багатьох вразливих держав¹⁷⁵.

З одного боку, доцільно погодитись з вище окресленою позицією щодо більшої ефективності запроваджених секторальних санкцій порівняно з нафтовим ембарго, проте варто згадати про високий рівень залежності держав-членів Європейського Союзу від імпорту російської нафти. Для прикладу, за даними CREA, від початку повномасштабного військового вторгнення Російської Федерації 2022 року Євросоюз придбав російську нафту, газ та вугілля на загальну суму понад 208 мільярдів євро¹⁷⁶. Ця цифра продовжує зростати надалі. Відтак можна зробити висновок, що зазначений тип нових економічних секторальних обмежень – це поєднання та знаходження балансу між геополітичними, економічними й ціннісними пріоритетами держав.

Запровадження секторальних цінових обмежувальних заходів щодо російських нафтопродуктів мало на меті дві ключові цілі:

1. збереження постачання сирової нафти та нафтопродуктів РФ на світовий ринок;
2. зменшення доходів від продажу нафти для бюджету країни-агресора¹⁷⁷.

Європейська Комісія в одному зі своїх прес-релізів зазначила, що «Обмеження ціни було спеціально розроблено для подальшого зменшення доходів Росії, водночас зберігаючи стабільність світових енергетичних ринків за рахунок продовження поставок. Таким чином, це також допоможе впоратися з інфляцією та підтримувати стабільність витрат на енергоносії ...»¹⁷⁸.

Запроваджені секторальні обмеження поширюються на будь-які закупівлі нафти, що експортується морем з Російської Федерації, за умови, що така покупка включає також інші послуги (наприклад, страхування), які надає суб'єкт,

¹⁷⁵ U.S. Department of the Treasury, "The Price Cap on Russian Oil: A Progress Report," U.S. Department of the Treasury, May 18, 2023, <https://home.treasury.gov/news/featured-stories/the-price-cap-on-russian-oil-a-progress-report>.

¹⁷⁶ CREA, "Russia Fossil Tracker – Payments to Russia for Fossil Fuels since 24 February 2022," <https://www.russiafossiltracker.com/>, n.d., <https://www.russiafossiltracker.com/>.

¹⁷⁷ U.S. Department of the Treasury, "OFAC Guidance on Implementation of the Price Cap Policy for Crude Oil and Petroleum Products of Russian Federation Origin," January 3, 2023, <https://ofac.treasury.gov/media/931036/download?inline>, p. 3-6.

¹⁷⁸ European Commission, "G7 Agrees Oil Price Cap: Reducing Russia's Revenues, While Keeping Global Energy Markets Stable," December 3, 2022, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/it/ip_22_7468/IP_22_7468_EN.pdf.

що знаходиться в межах юрисдикції коаліційної країн¹⁷⁹. До початку повномасштабного вторгнення понад 90% торгівлі російськими нафтопродуктами базувалось саме на західних послугах¹⁸⁰.

Важливо підкреслити, що для нафти та нафтопродуктів, що походять з третьої країни, санкційні цінові обмеження не застосовуються за умови, якщо:

- нафтопродукти лише завантажуються, відправляються та (або) йдуть транзитом через територію Російської Федерації;
- походження та власник нафтопродуктів не є громадянином та (або) резидентом країни-агресора¹⁸¹.

Крайня межа цінового ліміту встановлюється відповідним компетентним Органом Коаліції країн після необхідних технічних досліджень та досягнення консенсусу між державами¹⁸². Тобто, насправді запроваджується гранична цінова межа на продаж нафти, вище якої суб'єкти не можуть здійснювати будь-які операції (продаж, транспортування тощо) з російськими нафтопродуктами.

У лютому 2023 року, окрім цінових обмежень щодо російської сирої нафти, дію секторальних санкцій було поширено також на інші нафтопродукти, які походять або експортуються з РФ (зокрема, дизельне паливо, мазут, нафтове масло тощо)¹⁸³.

Згідно з даними Міністерства фінансів США, після початку повномасштабного вторгнення Російська Федерація отримувала понад 100

¹⁷⁹ Catherine Wolfram, Simon Johnson, and Łukasz Rachel, "The Price Cap on Russian Oil Exports, Explained," [www.hks.harvard.edu](https://www.hks.harvard.edu/sites/default/files/centers/mrcbg/files/Brief_Russian%20Oil%20Price%20Cap_FINAL1.pdf) (Harvard Kennedy School's Belfer Center and Mossavar-Rahmani Center, December 2022), https://www.hks.harvard.edu/sites/default/files/centers/mrcbg/files/Brief_Russian%20Oil%20Price%20Cap_FINAL1.pdf, p. 3-7.

¹⁸⁰ Simon Johnson, Łukasz Rachel, and Catherine Wolfram, "The Design and Implementation of the Price Cap on Russian Oil," CEPR, August 19, 2023, <https://cepr.org/voxeu/columns/design-and-implementation-price-cap-russian-oil>.

¹⁸¹ Directorate-General for Financial Stability, Financial Services and Capital Markets Union, "Guidance on Oil Price Cap," https://finance.ec.europa.eu/document/download/a4ae6bb7-538b-4b54-ad21-f22c4412ddb5_en?filename=guidance-russian-oil-price-cap_en.pdf (European Commission, January 25, 2024), https://finance.ec.europa.eu/document/download/a4ae6bb7-538b-4b54-ad21-f22c4412ddb5_en?filename=guidance-russian-oil-price-cap_en.pdf, p. 7-16.

¹⁸² Directorate-General for Financial Stability, Financial Services and Capital Markets Union, "FAQs on Sanctions against Russia and Belarus, with Focus on the Following Provision: Article 3n of Council Regulation (EU) No 833/2014.," January 26, 2024, https://finance.ec.europa.eu/document/download/a4ae6bb7-538b-4b54-ad21-f22c4412ddb5_en?filename=guidance-russian-oil-price-cap_en.pdf.

¹⁸³ U.S. Department of the Treasury, "The Price Cap on Russian Oil: A Progress Report," U.S. Department of the Treasury, May 18, 2023, <https://home.treasury.gov/news/featured-stories/the-price-cap-on-russian-oil-a-progress-report>.

доларів США за барель нафти¹⁸⁴. На даний момент встановлено наступні цінові межі для продажу російських нафтопродуктів:

- 60 доларів за барель для сирої нафти;
- 45 доларів за барель для нафтопродукти зі знижкою;
- 100 доларів за барель для преміальних нафтопродуктів¹⁸⁵.

За необхідності встановлені ціни можуть бути переглянуті. Для прикладу, нещодавно група країн Євросоюзу (Швеція, Данія, Фінляндія, Латвія, Литва та Естонія) закликали Європейську комісію знизити цінові ліміти з метою зменшення російських доходів¹⁸⁶.

Таку думку поділяє Спецпредставник президента США з питань України та Росії Кіт Келлог, який заявив, що «Росія отримує мільярди доларів від продажу нафти. Що, якщо знизити це значення до 45 доларів за барель, що є базовою точкою беззбитковості?»¹⁸⁷.

Встановлені ціни ґрунтуються на базових ставках для продажу нафти. Такі ставки запроваджені політикою обмеження цін та варіюються залежно від типу імпортованого товару. Наразі передбачено два типи ставок:

1. знижка на сирі нафтопродукти (мазут, паливне масло, нафта тощо);
2. ставка для преміум нафтопродуктів (бензин, моторні спирти, авіаційні спирти, моторні паливні суміші, газойль, дизельне паливо, гас, реактивне паливо тощо)¹⁸⁸.

Євросоюз у своєму Рішенні 2014/512/CFSP від 31 липня 2014 року щодо обмежувальних заходів з огляду на дії Росії, що дестабілізують ситуацію в Україні, визначає, які саме нафтопродукти підпадають під дію застосованих

¹⁸⁴ U.S. Department of the Treasury, "The Price Cap on Russian Oil: A Progress Report," U.S. Department of the Treasury, May 18, 2023, <https://home.treasury.gov/news/featured-stories/the-price-cap-on-russian-oil-a-progress-report>.

¹⁸⁵ European Council, "EU Sanctions against Russia Explained," Consilium, March 31, 2025, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-russia-explained/#pricecap>.

¹⁸⁶ Jan Strupczewski and Ron Popeski, "Six EU Countries Call for Lowering of G7 Price Cap on Russian Oil," ed. David Gregorio, *Reuters*, January 13, 2025, <https://www.reuters.com/world/europe/six-eu-countries-call-lowering-g7-price-cap-russian-oil-2025-01-13/>.

¹⁸⁷ Kateryna Shkarlat, "Trump's Team Names Oil Price That Would Force Russia to Come to Negotiating Table," *RBC-Ukraine*, January 24, 2025, <https://newsukraine.rbc.ua/news/trump-s-team-names-oil-price-that-would-force-1737747322.html>.

¹⁸⁸ Directorate-General for Financial Stability, Financial Services and Capital Markets Union, "Guidance on Oil Price Cap," <https://finance.ec.europa.eu/> (European Commission, January 25, 2024), https://finance.ec.europa.eu/document/download/a4ae6bb7-538b-4b54-ad21-f22c4412ddb5_en?filename=guidance-russian-oil-price-cap_en.pdf, p. 7-15.

секторальних санкцій¹⁸⁹. У додатку XI зазначеного нормативно-правового акту закріплено відповідні CN коди для нафтопродуктів, тип ставки для таких товарів та ціна для продажу¹⁹⁰.

Ідентична система функціонує для санкцій Сполучених Штатів. За допомогою HTSUS номерів (Узгоджена тарифна таблиця США) визначено перелік артикулів, що підпадають під дію політики обмеження цін¹⁹¹.

2.5.1. Правові виклики імплементації політики обмеження цін

Доцільно погодитись з тим, що запровадження політики обмеження цін на продаж нафти є успішною санкційною практикою. Приміром, у березні цього року російські доходи від нафти і газу скоротились на 17% порівняно з аналогічним періодом минулого року¹⁹². Крім того, центральний банк Російської Федерації у своєму звіті щодо фінансової стабільності за 2024 рік зазначив, що падіння ціни нижче 60 доларів за барель може створити подальші ускладнення для російської економіки¹⁹³.

Міністерство фінансів США зауважує також, що "У відповідь на обмеження ціни Росія була змушена змінити спосіб оподаткування нафти таким чином, щоб інституціоналізувати дисконтну вартість російської сирої нафти — по суті, закріпивши в законі різку знижку, яку допомогло закріпити обмеження ціни. Це нове оподаткування потенційно може загрожувати майбутнім

¹⁸⁹ "Consolidated Text: Council Decision 2014/512/CFSP of 31 July 2014 Concerning Restrictive Measures in View of Russia's Actions Destabilising the Situation in Ukraine," Europa.eu § (2024), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02014D0512-20241029>.

¹⁹⁰ Ibid.

¹⁹¹ U.S. Department of the Treasury, "OFAC Guidance on Implementation of the Price Cap Policy for Crude Oil and Petroleum Products of Russian Federation Origin," January 3, 2023, <https://ofac.treasury.gov/media/931036/download?inline>, p. 5.

¹⁹² Darya Korsunskaya and Vladimir Soldatkin, "Russia's Oil and Gas Revenue down 17% Y/Y in March," ed. Jan Harvey, *Reuters*, April 3, 2025, <https://www.reuters.com/business/energy/russias-oil-gas-revenue-down-17-yy-march-2025-04-03/>.

¹⁹³ "Russia's Oil Revenues in November Took a Hit amid Crude Slump," Bloomberg.com (Bloomberg, December 4, 2024), <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-12-04/russia-s-oil-revenues-in-november-took-a-hit-amid-crude-slump>.

нафтовидобувним потужностям Росії, зменшуючи стимули для компаній інвестувати в обладнання, розвідку та існуючі родовища"¹⁹⁴.

Однак, під час практичної реалізації застосованих секторальних санкцій виникає ряд викликів, що потребують нагального вирішення. Ключова проблема імплементації цінової політики продажу нафти полягає в намаганнях Російської Федерації різними шляхами обійти дію обмежувальних заходів.

Насамперед, Росія використовує так званий тіньовий флот, щоб уникнути посиленого контролю та перевірок поставок нафти. Тіньовий флот – це морські судна, що здійснюють діяльність поза правовими рамками офіційного судноплавства¹⁹⁵. Як правило, такі танкери не мають необхідних дозвільних документів та сертифікатів, зокрема належного страхування¹⁹⁶.

Окрім того, тіньові судна, зазвичай, мають непрозору структуру власності та зареєстровані у юрисдикціях, які підтримують політику підсанкційного суб'єкта¹⁹⁷. Таким чином, дія секторальних санкцій не поширюється на такі танкери, що дає змогу Російській Федерації уникати запровадженої політики обмеження цін для продажу нафтопродуктів.

Згідно даних ГУР України, наразі тіньовий російський флот нараховує понад тисячу суден, кількість яких постійно зростає¹⁹⁸. Таким чином, можна оцінити, які величезні ресурси залучає країна-агресор з метою уникнути небажаного впливу галузевих санкцій.

¹⁹⁴ U.S. Department of the Treasury, "The Price Cap on Russian Oil: A Progress Report," U.S. Department of the Treasury, May 18, 2023, <https://home.treasury.gov/news/featured-stories/the-price-cap-on-russian-oil-a-progress-report>.

¹⁹⁵ Elisabeth Braw, "Shadow Fleet Could Aid Moscow in Other Ways Too — Not Just Oil Revenue," POLITICO, December 16, 2024, <https://www.politico.eu/article/russia-shadow-fleet-oil-nato-strategic-sealift-transport/>.

¹⁹⁶ Дмитро Михайлов, "Тіньовий нафтовий флот РФ налічує понад тисячу кораблів — українська розвідка," Суспільне | Новини, December 12, 2024, <https://susplne.media/901047-tinovij-naftovij-flot-rf-nalicue-ponad-tisacu-korabliv-ukrainska-rozvidka/>.

¹⁹⁷ Головне управління розвідки України, "War & Sanctions: Орбіта Совкомкомфлоту, іранська 'армада привидів' — тіньовий танкерний флот в об'єктиві воєнної розвідки України," Gur.gov.ua, December 12, 2024, <https://gur.gov.ua/content/war-sanctions-orbita-sovkomkomflotu-iranska-armada-pryvydiv-tinovyi-tankernyi-flot-v-objektyvi-voennoi-rozvidky-ukrainy.html>.

¹⁹⁸ Ісаак Леві et al., "Знімаємо завісу з 'тіньових' танкерів," <https://energyandcleanair.org> (CREA, September 25, 2023), <https://energyandcleanair.org/ua/publication/shedding-light-on-shadow-tankers/>.

Попри намагання США та ЄС запобігти порушенням РФ секторальних режимів шляхом накладення санкції на танкери, країна-агресор продовжує використовувати підсанкційні судна¹⁹⁹.

З огляду на це необхідно посилити дію секторальних обмежувальних заходів шляхом посилення координації між державами, посилити правозастосування та інтенсифікувати контроль за дотриманням запроваджених санкцій²⁰⁰. Варто також розширити зміст обмежувальних заходів проти нафтового сектору Російської Федерації шляхом запровадження заборони продажу старих танкерів та обмеження можливості використання танкерів без належного страхування й дотримання екологічних норм²⁰¹. Станом на 2024 рік лише 7 з 20 танкерів, що є ключовими для перевезення російських нафтопродуктів, знаходяться під санкціями²⁰².

Інша правова проблема імплементації політики обмеження цін – фактичний контроль за дотриманням суб'єктами режиму обмежувальних заходів. Продаж та транспортування нафти складний, багатоетапний процес, що передбачає численні перевірки на наявність всіх необхідних дозвільних документів.

За загальною логікою, на практиці перевірка дотримання встановленої ціни на нафту «...спирається на процес атестації, який дозволяє операторам по всьому ланцюгу постачання російської морської нафти морським транспортом

¹⁹⁹ Kyiv School of Economics, “Russian Oil Tracker – Грудень 2024: Нафтові доходи Росії дещо знизились, але скоординовані санкції США, Британії та ЄС необхідні для протидії тіньовому флоту та обходу обмежень,” <https://kse.ua> (KSE, January 10, 2025), <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/russian-oil-tracker-gruden-2024-naftovi-dohodi-rosiyyi-deshho-znizilis-ale-skoordinovani-sanktsiyyi-ssha-britaniyi-ta-yes-neobhidni-dlya-protidiyi-tinovomu-flotu-ta-obhodu-obmezhen/>.

²⁰⁰ Ibid.

²⁰¹ Головне управління розвідки України, “War & Sanctions: Орбіта Совкомкомфлоту, іранська ‘армада привидів’ – тіньовий танкерний флот в об’єктиві воєнної розвідки України,” [Gur.gov.ua](https://gur.gov.ua), December 12, 2024, <https://gur.gov.ua/content/war-sanctions-orbita-sovkomkomflotu-iranska-armada-pryvydiv-tinovyi-tankernyi-flot-v-obiektyvi-voiennoi-rozvidky-ukrainy.html>.

²⁰² Kyiv School of Economics, “Russian Oil Tracker – Грудень 2024: Нафтові доходи Росії дещо знизились, але скоординовані санкції США, Британії та ЄС необхідні для протидії тіньовому флоту та обходу обмежень,” <https://kse.ua> (KSE, January 10, 2025), <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/russian-oil-tracker-gruden-2024-naftovi-dohodi-rosiyyi-deshho-znizilis-ale-skoordinovani-sanktsiyyi-ssha-britaniyi-ta-yes-neobhidni-dlya-protidiyi-tinovomu-flotu-ta-obhodu-obmezhen/>.

продемонструвати, що вона була придбана за ціною, що не перевищує або нижче граничної ціни»²⁰³.

ЄС у своєму роз'ясненні вказав, що для підтвердження дотримання встановленої граничної ціни цільові суб'єкти торгових операцій повинні надавати такі дані:

- інформацію про витрати (фінансові операції щодо продажу нафтопродуктів);
- обов'язкові свідоцтва (сертифікати) для нафти, яка транспортується²⁰⁴.

Також, Євросоюз рекомендує застосовувати непреференційні правила походження товару: «...оператори з ЄС повинні проявляти належну обачність при оцінці походження нафти і спиратися на документацію, що підтверджує походження нафти, яка може включати сертифікати походження»²⁰⁵.

Зазначені документи контролюючі органи держав зобов'язані перевіряти відносно кожного здійсненого рейсу щодо транспортування нафтопродуктів²⁰⁶. Проте окремі фахівці вважають, що на практиці це може стати «... головним боєм із паперовою роботою, що змушує законних гравців галузі, які перебувають у віддаленій близькості від фактичної інформації про ціни, довіряти гарантіям відповідності, закладеним у сертифікатах, або взагалі виходити з пов'язаної з Росією торгівлі нафтою»²⁰⁷.

Окремим питанням є законність проведення таких перевірок, зважаючи на певні норми міжнародного права. Згідно положень Копенгагського договору 1857 року, данські протоки визнаються міжнародними, що передбачає свободу судноплавства для будь-якого судна, а в сучасних умовах означає застосування режиму транзитного проходу²⁰⁸. З огляду на це прикордонні держави мають дуже обмежене коло повноважень щодо перевірки суден, не маючи фактичних доказів

²⁰³ Directorate-General for Financial Stability, Financial Services and Capital Markets Union, "Guidance on Oil Price Cap," <https://finance.ec.europa.eu/> (European Commission, January 25, 2024), https://finance.ec.europa.eu/document/download/a4ae6bb7-538b-4b54-ad21-f22c4412ddb5_en?filename=guidance-russian-oil-price-cap_en.pdf, p.3-5.

²⁰⁴ Ibid, p. 7-8.

²⁰⁵ Ibid.

²⁰⁶ Ibid, p. 15-17.

²⁰⁷ Kristina Siig and Richard L. Kilpatrick, Jr., "Why Denmark Can't 'Block' Dark Tankers," EJIL: Talk!, December 14, 2023, <https://www.ejiltalk.org/why-denmark-cant-block-dark-tankers/>.

²⁰⁸ Ibid.

того, що таке транспортування становить загрозу, порушує санкційні режими або відсутні дозвільних документів²⁰⁹.

Морське управління Данії заявило, що посилить контроль суден, що транспортують російську нафту, шляхом здійснення перевірки танкерів, які стоять на якорі у державних портах²¹⁰. У такому випадку не має підстав вважати, що судно здійснює мирний прохід та не може бути піддано перевірці²¹¹.

Однак питання контролю за суднами, що здійснюють безперервний та швидкий транзит через данські протоки, залишається відкритим, що дає можливість Росії надалі уникати дії секторальних санкцій²¹².

Не менше проблем викликає питання правильної класифікації нафтопродуктів неросійського походження, що були змішені з нафтою Російської Федерації. Відтак постає завдання визначити, чи поширюється вплив запроваджених секторальних цінових обмежень щодо нафтопродуктів, які транспортуються змішаним способом.

Наразі російська нафта, що транспортується з нафтою іншого походження в змішаному вигляді, підлягає дії секторальних обмежень. Однак, якщо російські нафтопродукти обробляються шляхом змішування з іншою нафтою походження третьої країни, та така обробка відбувається у державі іншій ніж Росія, кінцевий продукт не вважатиметься таким, що має російське походження²¹³. Таким чином, запроваджена політика обмеження цін не буде поширювати свою дію на такі нафтопродукти.

Також, країна-агресор з метою уникнути дії секторальних санкцій використовує криптовалюту для здійснення торгових операцій нафтою з Китаєм

²⁰⁹ Kristina Siig and Richard L. Kilpatrick, Jr., “Why Denmark Can’t ‘Block’ Dark Tankers,” EJIL: Talk!, December 14, 2023, <https://www.ejiltalk.org/why-denmark-cant-block-dark-tankers/>.

²¹⁰ Sanne Wass and Alex Longley, “Denmark to Intensify Scrutiny of Russia’s Shadow Fleet Oil Tankers,” Bloomberg.com (Bloomberg, February 5, 2025), <https://www.bloomberg.com/news/articles/2025-02-05/denmark-to-intensify-scrutiny-of-russia-s-shadow-fleet-tankers?srnd=homepage-europe>.

²¹¹ Ibid.

²¹² Kristina Siig and Richard L. Kilpatrick, Jr., “Why Denmark Can’t ‘Block’ Dark Tankers,” EJIL: Talk!, December 14, 2023, <https://www.ejiltalk.org/why-denmark-cant-block-dark-tankers/>.

²¹³ Directorate-General for Financial Stability, Financial Services and Capital Markets Union, “Guidance on Oil Price Cap,” https://finance.ec.europa.eu/document/download/a4ae6bb7-538b-4b54-ad21-f22c4412ddb5_en?filename=guidance-russian-oil-price-cap_en.pdf, (European Commission, January 25, 2024), https://finance.ec.europa.eu/document/download/a4ae6bb7-538b-4b54-ad21-f22c4412ddb5_en?filename=guidance-russian-oil-price-cap_en.pdf, p. 10-15.

та Індією²¹⁴. Практика використання криптовалюти є поширеним способом обходу режимів обмежувальних заходів. Зокрема, Іран та Венесуела активно використовують цифрову валюту з метою уникнення використання американського долара, що дає змогу обійти запроваджені обмеження²¹⁵.

З метою покращення ефективності імплементації політики обмеження цін невідкладного вирішення потребують правові проблеми, що були окреслені вище. Наразі США та ЄС докладають зусиль, щоб мінімізувати існуючі правові прогалини.

Насамперед, доцільно посилити контроль зі сторони правоохоронних органів за дотриманням санкційного режиму та інтенсифікувати застосування штрафних санкцій проти суб'єктів дотичних до процесу поставок російської нафти, що порушують запроваджені обмежувальні заходи²¹⁶.

Крім того, експерти наголошують на необхідності посилення покарання за порушення цінових обмежень, адже «Нинішні санкції передбачають 90-денну заборону суднам надавати морські послуги з моменту порушення політики обмеження ціни, що є надто легким покаранням. Потрібно штрафувати судна та забороняти їм надавати послуги назавжди, якщо їх визнають винними в порушенні санкцій»²¹⁷.

2.6. Проміжний висновок до Розділу 2

Зважаючи на вищевикладене, можна зробити такі проміжні висновки до другого розділу щодо визначальних рис правового дизайну секторальних санкцій. Особливості неперсоналізованих обмежувальних заходів різняться в кожній державі.

²¹⁴ Anna Hirtenstein and Chen Aizhu, "Russia Leans on Cryptocurrencies for Oil Trade, Sources Say," *Reuters*, March 14, 2025, <https://www.reuters.com/business/energy/russia-leans-cryptocurrencies-oil-trade-sources-say-2025-03-14/>.

²¹⁵ Юрій Тарасовський, "Росія використовує криптовалюти для торгівлі нафтою – Reuters," *Forbes.ua*, March 14, 2025, <https://forbes.ua/news/rosiya-vikoristovue-kriptovalyuti-dlya-torgivli-naftoyu-reuters-14032025-28006>.

²¹⁶ Вайбхав Рагунандан, "Щомісячний аналіз російського експорту викопного палива та відповідних санкцій," *CREA*, December 11, 2024, <https://energyandcleanair.org/ua/november-2024-monthly-analysis-of-russian-fossil-fuel-exports-and-sanctions/>.

²¹⁷ Ibid.

З ретроспективної точки зору, доктринальні підходи до проєктування галузевих обмежень змінювались. Неприпустимі негативні наслідки запроваджених галузевих заборон проти Іраку стали основним каталізатором подальших змін секторальної санкційної політики більшості демократичних держав. Санкційний кейс щодо Іраку ілюструє надмірну жорстокість економічних санкцій, що стає можливою у разі нераціонального підходу до використання санкційного інструментарію.

Зважаючи на деструктивний попередній досвід, імплементації неперсоналізованих обмежень, сучасні санкції за своїм наповненням та механізмами практичної реалізації суттєво відрізняються. Передусім йдеться про гуманітарні винятки для цивільного населення підсанкційної держави, проте, застосування виключно адресних санкцій як таких, що мають менший негативний вплив, – малоефективна. Як підсумок, комбінування секторальних та персональних обмежувальних заходів проти цільового суб'єкта – найбільш оптимальний варіант наразі.

Будь-які санкційні заходи запроваджуються в межах визначених санкційних програм. Такі режими можна розділити на автономні та спільні. Серед європейських режимів обмежувальних заходів додатково виділяють змішаний тип.

Уніфікованого переліку видів секторальних санкцій не існує. Неперсоналізовані обмеження можуть застосовуватись щодо різних економічних сфер підсанкційного суб'єкта. Зокрема, це можуть бути торгові, фінансові та спортивні обмеження, санкції щодо авіаційної, морської, військової, нафтової, туристичної галузі тощо. Перераховані варіанти секторальних обмежень є найпоширенішими в правозастосовній практиці Сполучених Штатів Америки та Європейського Союзу. Натомість український перелік секторальних заборон, що законодавчо закріплений у чинному вигляді, занадто широкий та не корелюється з міжнародними стандартами, відтак потребує нагального реформування.

Найчастіше для цілей зовнішньої політики держави застосовують торгові санкції проти підсанкційної держави, що можуть бути виражені у формі повного

економічного ембарго, що рідко використовується державами, часткових імпорتنих та (або) експортних обмежень, запровадження тарифів та квот.

На противагу цьому військове ембарго характеризується поширеною практикою застосування серед держав, оскільки переважає думка, що такі обмеження завдають мінімальної шкоди для цивільних громадян, при цьому зберігаючи свою ефективність.

Новий вид автономних секторальних заборон – політика обмеження цін на продаж російської нафти та нафтопродуктів – вважається частково успішним та ефективним кейсом. Попри масштаб військової агресії Російської Федерації на території України, держави G7 та Євросоюз запровадили саме точкові галузеві обмеження, уникаючи застосування класичного нафтового ембарго. Такий вибір держави пояснюють необхідністю стабільних цін на світові енергоресурси та потребою бідних, малорозвинених країн в експорті нафти російського походження.

З огляду на проаналізовану практику імплементації секторальних санкцій основні правові виклики їх практичної реалізації – це різні механізми обходу діючих обмежень (тіньовий флот Росії, використання криптовалюти, співпраця з іншими державами тощо) та недостатній контроль за дотриманням санкційних секторальних режимів.

РОЗДІЛ 3. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СЕКТОРАЛЬНИХ САНКЦІЙ: ПРАКТИКА ДЕРЖАВ, ІНСТИТУЦІЙНІ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ

3.1. Санкційна інфраструктура держав: правові особливості американської моделі

Процес імплементації секторальних санкційних програм відрізняється у кожній державі. Відповідно санкційна система та інфраструктура США, ЄС та України різняться. Санкційна інфраструктура – це сукупність державних органів, інституцій та відомств, що дотичні до формування та практичної реалізації санкційної політики держави.

Повний цикл санкційної політики включає кілька етапів: формування (проектування) секторальних заходів, їх запровадження (прийняття), практичну реалізацію, моніторинг за дотриманням застосованих режимів та оцінку їх ефективності. Відповідно кожна фаза санкційного циклу здійснюється уповноваженим на те державним органом.

Для прикладу в американській санкційній моделі OFAC та BIS – два основних державних органи, що формують архітектуру секторальних режимів Сполучених Штатів. До санкційної інфраструктури США також варто віднести Дослідницьку службу Конгресу, відділ санкцій і протидії фінансовим загрозам Державного департаменту США та Міністерство юстиції²¹⁸.

Управління контролю за іноземними активами (OFAC) – це державна інституція у структурі Міністерства фінансів США, що керує та забезпечує виконання економічних і торговельних санкцій²¹⁹. OFAC, насамперед, адмініструє режими обмежувальних заходів проти іноземних юрисдикцій, а також проти фізичних та (або) юридичних осіб²²⁰. Приміром, фінансове

²¹⁸ Дмитро Коваль та Богдан Бернацький, “Санкційний довідник: уроки для України з практики іноземного санкційного законодавства та міжнародного права” (Центр прав людини ZMINA, 2023), https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/03/zmina-encyclopedia-of-sanctions_web.pdf, с. 57-58.

²¹⁹ U.S. Department of State, “Basic Information on OFAC and Sanctions,” ofac.treasury.gov, 2025, <https://ofac.treasury.gov/faqs/topic/1501>.

²²⁰ U. S. Department of State, “Department of Commerce, Department of the Treasury, and Department of Justice Tri-Seal Compliance Note: Obligations of Foreign-Based Persons to Comply with U.S. Sanctions and Export Control Laws,” March 6, 2024, <https://www.justice.gov/archives/opa/media/1341411/dl?inline>, p. 2-3.

відомство може застосовувати різні види обмежувальних заходів, зокрема забороняти здійснення певних операцій, запроваджувати торгове ембарго тощо²²¹.

ОФАС відіграє головну роль в американській санкційній системі. Окрім накладення обмежувальних заходів, фінансове відомство у координації з Державним департаментом США видає необхідні ліцензії для товарів, послуг та операцій²²². Такі загальні ліцензії видаються для дозволу здійснення певних транзакцій та торгових операцій, що заборонені в рамках санкційних режимів²²³.

До компетенції ОФАС також входить введення санкційних реєстрів, підготовка роз'яснень і рекомендації щодо застосування чинних обмежувальних заходів, моніторинг дотримання санкцій та правозастосування адміністративних заходів у разі порушення режиму санкцій²²⁴.

Бюро промисловості та безпеки (BIS) – це федеральне відомство у структурі Міністерства торгівлі США, що відповідає за розробку й реалізацію політики експортного контролю²²⁵. Для прикладу, до повноважень BIS входить здійснення контролю над експортом, реекспортом або пересиланням товарів подвійного призначення та певних видів боєприпасів²²⁶.

Навіть якщо експортер відправить товар через дистриб'ютора в ОАЕ до підсанкційного Ірану, торгового ембарго США не вдасться уникнути²²⁷. Відповідно до норм американського законодавства це вважатиметься реекспортом та сторони, що залучені до таких торгових операцій, можуть

²²¹ U. S. Department of State, "Department of Commerce, Department of the Treasury, and Department of Justice Tri-Seal Compliance Note: Obligations of Foreign-Based Persons to Comply with U.S. Sanctions and Export Control Laws," March 6, 2024, <https://www.justice.gov/archives/opa/media/1341411/dl?inline>, p. 5-7.

²²² U.S. Department of State, "Economic Sanctions Policy and Implementation," United States Department of State, 2025, <https://www.state.gov/economic-sanctions-policy-and-implementation/>.

²²³ U.S. Department of State, "Basic Information on OFAC and Sanctions," ofac.treasury.gov, 2025, <https://ofac.treasury.gov/faqs/topic/1501>.

²²⁴ Дмитро Коваль та Богдан Бернацький, "Санкційний довідник: уроки для України з практики іноземного санкційного законодавства та міжнародного права" (Центр прав людини ZMINA, 2023), https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/03/zmina-encyclopedia-of-sanctions_web.pdf, с. 58.

²²⁵ U.S. Department of State, "Economic Sanctions Policy and Implementation," United States Department of State, 2025, <https://www.state.gov/economic-sanctions-policy-and-implementation/>.

²²⁶ U. S. Department of State, "Department of Commerce, Department of the Treasury, and Department of Justice Tri-Seal Compliance Note: Obligations of Foreign-Based Persons to Comply with U.S. Sanctions and Export Control Laws," March 6, 2024, <https://www.justice.gov/archives/opa/media/1341411/dl?inline>, p. 7-9.

²²⁷ Ibid.

понести відповідальність за порушення законів США²²⁸. У такому випадку відповідний контроль буде здійснювати саме BIS.

Таким чином, BIS просуває національну безпеку, зовнішню політику та економічні цілі Сполучених Штатів, забезпечуючи експортний контроль та дотримання системи чинних договорів²²⁹.

Рішення про запровадження необхідних санкційних заборон та обмежень є прерогативою американського президента²³⁰. Натомість OFAC та BIS займається адмініструванням, імплементацією та подальшим моніторингом виконання застосованих секторальних санкцій.

Якщо розмежувати вплив OFAC та BIS на формування санкційної політики, то можна прийти до висновку, що OFAC здебільшого відповідає за адміністрування загальних санкційних режимів, а BIS займається експортною політикою, що розповсюджується на суб'єктів, щодо яких поширюється дія санкційних обмежень²³¹.

Окрім вище зазначених американських відомств, до секторальної політики долучено EB/TFS/SPI (Управління політики та впровадження економічних санкцій), що підтримує та забезпечує виконання обмежувальних заходів, працює над скасуванням економічних заборон, коли це доречно і проводить роз'яснювальну роботу з питань санкційної політики для широкого кола зацікавлених сторін²³².

У результаті можна підсумувати, що американська санкційна модель чітко структурована, а компетенція державних інституцій логічно розподілена, що дає змогу санкціям США бути ефективним зовнішньополітичним інструментом держави для досягнення правових цілей Америки.

²²⁸ U. S. Department of State, "Department of Commerce, Department of the Treasury, and Department of Justice Tri-Seal Compliance Note: Obligations of Foreign-Based Persons to Comply with U.S. Sanctions and Export Control Laws," March 6, 2024, <https://www.justice.gov/archives/opa/media/1341411/dl?inline>, p. 7-9.

²²⁹ US Department of Commerce, "Bureau of Industry and Security," www.commerce.gov, 2025, <https://www.commerce.gov/bureaus-and-offices/bis>.

²³⁰ Дмитро Коваль та Богдан Бернацький, "Санкційний довідник: уроки для України з практики іноземного санкційного законодавства та міжнародного права" (Центр прав людини ZMINA, 2023), https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/03/zmina-encyclopedia-of-sanctions_web.pdf, с. 57-58.

²³¹ "OFAC and BIS: A Detailed Comparison of Sanctions Regime | ENR LAW," ENR LAW, March 2, 2023, <https://enr-law.com/publications/news/ofac-and-bis-a-detailed-comparison-of-sanctions-regime/>.

²³² U.S. Department of State, "Economic Sanctions Policy and Implementation," United States Department of State, 2025, <https://www.state.gov/economic-sanctions-policy-and-implementation/>.

3.1.1. Інституційно-правові особливості санкційної системи ЄС

Ключова роль в санкційному механізмі Євроспільноти відводиться Високому представнику ЄС з питань закордонних справ і політики безпеки, до компетенції якого входить подання пропозиції на розгляд Ради Європейського Союзу про застосування обмежувальних заходів. Такі повноваження закріплені в частині 1 статті 215 Розділу 4 Договору про функціонування ЄС²³³.

Як правило, FISMA (Генеральний директорат з питань фінансової стабільності, фінансових послуг і союзу ринків капіталу) та Європейська служба зовнішніх справ розробляють для Високого представника відповідну санкційну пропозицію щодо запровадження обмежувальних заходів²³⁴.

Після цього уповноважені підготовчі органи Ради ЄС здійснюють розглядом та аналіз запропонованих секторальних обмежень²³⁵. Робочих груп, що функціонують при Раді ЄС, велика кількість, однак до розробки санкційних пакетів найчастіше залучені:

- робочі групи, що відповідальні за географічний регіон, до якого належить підсанкційна держава (наприклад, COEST – Робоча група Східної Європи та Центральної Азії для України, Робоча група Машрику/Магрибу для Сирії);
- RELEX – Робоча група радників із зовнішніх відносин;
- PSC – Комітет з політики та безпеки;
- COREPER II – Комітет постійних представників²³⁶.

Завершальним законодавчим етапом санкційного циклу є погодження правового акту щодо застосування санкцій та прийняття відповідного регламенту

²³³ “Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union” (2012), <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:en:PDF>.

²³⁴ Дмитро Коваль та Богдан Бернацький, “Санкційний довідник: уроки для України з практики іноземного санкційного законодавства та міжнародного права” (Центр прав людини ZMINA, 2023), https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/03/zmina-encyclopedia-of-sanctions_web.pdf, с. 45-46.

²³⁵ European Council, “The EU Sanctions Process Explained,” Consilium, 2023, <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/the-eu-sanctions-process-explained/>.

²³⁶ Вікторія Кравчик, “Як ЄС впроваджує санкції: запутаний шлях до єдиної позиції - Prism UA,” Prism UA, February 24, 2023, <https://prismua.org/yak-yees-vprovadzhuye-sanktsii/>.

ЄС, що традиційно відносять до повноважень Ради Європейського Союзу²³⁷. Тож, усі згадані вище державні європейські інституції доцільно включити до санкційної інфраструктури Євросоюзу.

На перший погляд, санкційна система ЄС видається досить логічною та структурованою. Однак, варто зазначити, що крім центральних органів Євросоюзу, що перераховані вище, у ЄС додатково налічують понад 160 компетентних органів у 27 державах-членах²³⁸. Очевидно, що така велика кількість інституцій призводить до розпорошеної та диверсифікованої внутрішньої практики імплементації секторальних санкцій, що потребує впорядкування й узгодження²³⁹, адже питання однакового застосування та імplementування європейських санкцій – частина порядку денного ЄС²⁴⁰.

Приміром, НГО Transparency International EU вважає за доцільне частину аспектів щодо реалізації санкцій делегувати від національних органів до рівня ЄС, забезпечивши існування єдиного органу управління²⁴¹. Існують також інші пропозиції експертів щодо поліпшення та впорядкування внутрішньої санкційної системи ЄС. Приміром, пропонується створення в ЄС еквівалента американського відомства OFAC та використання повного потенціалу існуючих агентств й експертних органів Євросоюзу²⁴².

Окрім цього, поширеною є думка щодо необхідності узгодження політики санкцій зі стратегічною економічною безпекою Євроспільноти шляхом включення потенціалу обмежувальних заходів до системи економічного

²³⁷ European Council, “The EU Sanctions Process Explained,” Consilium, 2023, <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/the-eu-sanctions-process-explained/>.

²³⁸ Anna Caprile and Cristina Cirlig, “EU Sanctions against Russia 2025: State of Play, Perspectives and Challenges,” *Europa.eu*, February 2025, [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2025\)767243](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2025)767243), p. 5-7.

²³⁹ Ibid, p. 10.

²⁴⁰ Clara Portela, “Sanctions and the Geopolitical Commission: The War over Ukraine and the Transformation of EU Governance,” *European Papers - a Journal on Law and Integration* 2023 8, no. 3 (January 15, 2024): 1125–30, <https://doi.org/10.15166/2499-8249/706>.

²⁴¹ Anna Terrone, “Three Years since Russia’s Invasion of Ukraine, How Effective Are the EU’s Sanctions?,” Transparency International EU, February 20, 2025, <https://transparency.eu/three-years-since-russias-invasion-of-ukraine-how-effective-are-the-eus-sanctions/>.

²⁴² Anna Caprile and Cristina Cirlig, “EU Sanctions against Russia 2025: State of Play, Perspectives and Challenges,” *Europa.eu*, February 2025, [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2025\)767243](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2025)767243), p. 7.

добробуту ЄС²⁴³. Таким чином, європейська санкційна система потребує інституційних змін з метою підвищення її ефективності та злагодженості.

3.1.2. Українська модель санкційної інфраструктури: інституційні недоліки та перспективи реформування

На відміну від окреслених вище санкційних систем США та ЄС українська модель фактично не передбачає наявності централізованої системи державних органів, що відповідають за весь санкційний цикл. Превалює думка, що ця проблема є основним недоліком української санкційної інфраструктури²⁴⁴.

Де-юре основний центральний орган державної влади, що відповідає за розробку, ухвалення та запровадження секторальних санкцій – РНБО, очолюваний Президентом України. Такий висновок можна зробити з аналізу правового змісту положень Закону України «Про санкції»²⁴⁵. До компетенції РНБО входить прийняття рішень про застосування обмежувальних заходів, що разом із додатками, проектом указу та пояснювальною запискою скеровують на підпис Президенту України²⁴⁶.

Однак, на практиці до процесу проектування та імплементації секторальної санкційної політики України, окрім посади Президента, до РНБО дотична велика кількість інших державних інституцій та відомств. До такого переліку варто віднести:

- Верховну Раду України;
- Кабінет Міністрів України;
- Національний Банк України;

²⁴³ Svitlana Taran, Philipp Lausberg, and Raul Villegas, “Making Sanctions an Indispensable Tool in the EU’s Developing Economic Statecraft” (European Policy Centre, December 19, 2024), <https://www.epc.eu/en/publications/Making-sanctions-an-indispensable-tool-in-the-EUs-economic-statecraft~606d8c>.

²⁴⁴ Богдан Бернацький, “Як посилити санкційний режим проти Росії,” Центр журналістських розслідувань, July 31, 2024, <https://investigator.org.ua/ua/publication/vlast/268767/>.

²⁴⁵ Верховна Рада України, “Про санкції,” Pub. L. No. 1644-VII, Офіційний портал Верховної Ради України (2014), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text>.

²⁴⁶ Ольга Бедовська, “Санкції та верховенство права: як знайти баланс,” Опора, March 24, 2023, <https://www.oporaua.org/viyna/sanktsiyi-ta-verkhovenstvo-prava-ia-k-znaiti-balans-24638>.

- Службу Безпеки України²⁴⁷.

Перераховані вище державні органи мають право вносити на розгляд РНБО пропозиції щодо застосування, скасування та внесення змін до санкційних режимів²⁴⁸.

До процесу імплементації секторальних санкційних режимів меншою чи більшою мірою також залучені:

- Головне управління розвідки України (ГУР);
- Уповноважений Президента України з питань санкційної політики;
- Міністерство фінансів України;
- Міністерство юстиції України;
- Департамент політики власності та санкцій Міністерства економіки України;
- Міжвідомча робоча група при Кабінеті Міністрів України (МРГП);
- Національне агентство з питань запобігання корупції;
- Міністерство Закордонних Справ України²⁴⁹.

Де-факто кожен з перерахованих державних органів впливає на кінцевий результат імплементації секторальних програм України. Для прикладу, ГУР відповідальний за ведення Порталу про спонсорів та учасників війни (War and sanctions), що дає змогу бізнесу перевірити своїх контрагентів на санкційні ризики²⁵⁰. Окрім того, розвідувальний орган здійснює діяльність щодо ідентифікації тіньових танкерів, що активно використовує Російська Федерація для обходу політики обмеження цін на продаж нафти. Зокрема, ГУР опублікував досьє на 238 "фігурантів" тіньового російського флоту, що забезпечує багатомільярдні доходи державі-агресору²⁵¹.

²⁴⁷ Верховна Рада України, "Про санкції," Pub. L. No. 1644-VII, Офіційний портал Верховної Ради України (2014), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text>.

²⁴⁸ Ibid.

²⁴⁹ Богдан Бернацький, "Як посилити санкційний режим проти Росії," Центр журналістських розслідувань, July 31, 2024, <https://investigator.org.ua/ua/publication/vlast/268767/>.

²⁵⁰ Головне управління розвідки України, "Головний портал про спонсорів та співучасників агресії," War & Sanctions, 2025, <https://war-sanctions.gur.gov.ua/>.

²⁵¹ Головне управління розвідки України, "War & Sanctions: Орбіта Совкомкомфлоту, іранська 'армада привидів' – тіньовий танкерний флот в об'єктиві воєнної розвідки України," Gur.gov.ua, December 12, 2024, <https://gur.gov.ua/content/war-sanctions-orbita-sovkomkomflotu-iranska-armada-pryvvydiv-tinovyi-tankernyi-flot-v-obiektyvi-voiennoi-rozvidky-ukrainy.html>.

З 2024 року в структурі апарату Офісу Президента передбачена посада Уповноваженого Президента з питань санкційної політики²⁵². Наразі призначеним радником є Владислав Власюк, який здійснює переважно дипломатичну роботу щодо важливості санкційного тиску на країну-агресор²⁵³.

До контролю за дотриманням санкційних режимів точково залучений департамент Мінфіну, діяльність якого спрямована на контроль за протидією легалізації (відмиванню) доходів, що одержані злочинним шляхом та боротьбу з тероризмом²⁵⁴.

У межах структури Мін'юсту діє окремий департамент санкційної політики, який представляє інтереси держави у ВАКС (коли йдеться про оскарження санкцій), проводить моніторинг та аналіз ефективності застосованих санкцій²⁵⁵. До того ж, відповідний Департамент розглядає законодавчі новели з питань реформування української санкційної системи.²⁵⁶

Відповідно до пункту 1 Положення про Міжвідомчу робочу групу з питань реалізації державної санкційної політики, утворена Міжвідомча робоча група є тимчасовим консультативно-дорадчим органом Кабінету Міністрів України²⁵⁷. Зокрема, МРГП аналізує реалізацію ухвалених санкцій, здійснює моніторинг їх ефективності, подає КМУ рекомендації та пропозиції щодо вдосконалення санкційної політики, виявляє причини неналежної підготовки санкційних пропозицій тощо²⁵⁸.

У свою чергу НАЗК протягом 2022-2024 років самостійно здійснювало велику кількість санкційних процесів. Приміром, це санкційні пропозиції,

²⁵² “УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ №506/2024 Про призначення В.Власюка Радником – уповноваженим Президента України з питань санкційної політики,” Офіційне інтернет-представництво Президента України § (2024), <https://www.president.gov.ua/documents/5062024-51633>.

²⁵³ “В Офісі Президента відбулася зустріч із дипломатами ЄС щодо санкційної політики проти РФ,” Офіційне інтернет-представництво Президента України, November 20, 2024, <https://www.president.gov.ua/news/v-ofisi-prezidenta-vidbulasya-zustrich-iz-diplomatami-yes-sh-94565>.

²⁵⁴ Богдан Бернацький, “Як посилити санкційний режим проти Росії,” Центр журналістських розслідувань, July 31, 2024, <https://investigator.org.ua/ua/publication/vlast/268767/>.

²⁵⁵ Міністерство юстиції України, “Департамент санкційної політики,” Minjust.gov.ua, 2025, <https://minjust.gov.ua/m/departament-sanktsiynoi-politiki>.

²⁵⁶ Богдан Бернацький, “Як посилити санкційний режим проти Росії,” Центр журналістських розслідувань, July 31, 2024, <https://investigator.org.ua/ua/publication/vlast/268767/>.

²⁵⁷ Кабінет Міністрів України, “Про утворення Міжвідомчої робочої групи з питань реалізації державної санкційної політики,” Pub. L. No. 967, Офіційний вебпортал парламенту України (2022), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/967-2022-%D0%BF#Text>.

²⁵⁸ Ibid.

введення порталу «Війна та санкції», адміністрування відкритої бази даних про іноземні компоненти у зброї тощо²⁵⁹. Наразі Голова НАЗК входить до складу МРГП²⁶⁰.

Варто згадати про діяльність МЗС, у структурі якого було створено посаду Спецпредставника з питань санкційної політики, а згодом – окремий Департамент безпекової та санкційної політики МЗС, який налічував одинадцять посад²⁶¹. На думку колишнього очільника МЗС Дмитра Кулеби, новостворена посада – це «...центр координації та комунікації ухвалюваних рішень і політики»²⁶². Наразі Міністерство закордонних справ переважно відповідає за інформування міжнародних партнерів про введення нових санкцій²⁶³.

З огляду на вище викладене можна зробити висновок, що санкційна інфраструктура України дуже розгалужена. Надмірна кількість державних установ та інституцій, що приймають участь в проектуванні та реалізації секторальних українських санкцій, призводить до розпорошеної відповідальності між всіма відомствами. Як наслідок, ми не маємо єдиного державного органу, який би керував усіма процесами санкційного циклу, здійснював належний моніторинг їх етапів та відповідав за фінальний результат санкційної політики держави.

Очевидно, що українська санкційна система потребує нагальних інституційних змін, що матимуть системний, а не точковий характер, адже наразі внаслідок недостатнього інституційного забезпечення українські санкції не стали мірилом зовнішньополітичної сили та ваги нашої держави²⁶⁴.

²⁵⁹ НАЗК, “Чотири роки НАЗК 2.0.: санкційна політика,” Nazk.gov.ua, January 15, 2024, <https://nazk.gov.ua/uk/chotyry-roky-nazk-2-0-sanktsiyna-polityka/>.

²⁶⁰ Кабінет Міністрів України, “Про утворення Міжвідомчої робочої групи з питань реалізації державної санкційної політики,” Pub. L. No. 967, Офіційний вебпортал парламенту України (2022), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/967-2022-%D0%BF#Text>.

²⁶¹ Євгенія Костіна, “В МЗС України новий департамент: функції - Заборона,” Заборона, October 19, 2021, <https://zaborona.com/v-mzs-ukrayiny-zyavyvsya-sankczijnij-departament-shho-czikavogo/>.

²⁶² Сергій Сидоренко, “В МЗС з’явився спецпредставник з питань санкцій. Що це означає?,” Європейська правда, May 28, 2020, <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/05/28/7110457/>.

²⁶³ Ольга Бедовська, “Санкції та верховенство права: як знайти баланс,” Опора, March 24, 2023, <https://www.oporaua.org/viyna/sanktsiyni-ta-verkhovenstvo-prava-iak-znaiti-balans-24638>.

²⁶⁴ Богдан Бернацький та Дмитро Коваль Коваль, “Як Україні отримати міжнародну суб’єктність за допомогою санкцій - Центр журналістських розслідувань,” Центр журналістських розслідувань, August 9, 2021, <https://investigator.org.ua/ua/publication/235959/>.

Насамперед, варто переформатувати санкційну інфраструктуру, визначити єдину інституцію, яка буде центральною у процесі формування та реалізації обмежувальних заходів. Приміром, можна розглянути варіант, коли НАЗК або департамент МЗС могли б перейняти такі повноваження, тоді не було б необхідності створювати принципово нову державну структуру, що потребує акумулювання значних ресурсів²⁶⁵.

Доцільно також звернути увагу на міжнародний досвід, першочергово на практику держав ЄС та США. Однак, треба зауважити, що механічне наслідування успішних практик, без належного адаптування відповідних змін до українських реалій, не призведе до бажаного ефективного результату²⁶⁶.

3.2. Правозастосування секторальних санкцій: успішний досвід США

Законодавча основа американських санкцій складається з двох нормативно-правових актів: ІЕЕРА (Акт про міжнародні надзвичайні економічні повноваження та СААТSA (Акт про протидію противникам Америки через санкції)²⁶⁷. Основою ефективної імплементації будь-яких секторальних санкцій є дотримання суб'єктами застосованих обмежень і здійснення належних перевірок (моніторинг) такого додержання. У випадку порушення або обходу діючих санкційних режимів першочерговим є питання караності за відповідні протиправні діяння.

Американська санкційна система передбачає складний та багаторівневий механізм юридичної відповідальності за порушення неперсоналізованих обмежень, що дає змогу санкціям США бути ефективним інструментом зовнішньої політики.

Приміром, за порушення санкційних заборон, до правопорушника може бути застосована цивільна або кримінальна відповідальність. Цивільна

²⁶⁵ Богдан Бернацький, “Як посилити санкційний режим проти Росії,” Центр журналістських розслідувань, July 31, 2024, <https://investigator.org.ua/ua/publication/vlast/268767/>.

²⁶⁶ Ibid.

²⁶⁷ Богдан Бернацький та Дмитро Коваль Коваль, “Як Україні отримати міжнародну суб'єктність за допомогою санкцій - Центр журналістських розслідувань,” Центр журналістських розслідувань, August 9, 2021, <https://investigator.org.ua/ua/publication/235959/>.

відповідальність включає застосування штрафу (розміром 250 000 доларів США або у сумі, що вдвічі перевищує суму транзакції, яка становить порушення, за яке накладається штраф) та/або конфіскацію проти власності²⁶⁸. Приміром, «Swedbank Latvia AS» сплатив \$3 430 900 доларів США за 386 можливих порушень санкцій OFAC щодо Криму²⁶⁹.

Натомість кримінальне покарання передбачає штраф у розмірі до 1 000 000 доларів США, позбавлення волі до 20 років та конфіскацію *in personam* (проти особи)²⁷⁰.

Дотримуватись американських санкцій зобов'язані безпосередньо громадяни США, незалежно від їх місцезнаходження, усі фізичні та юридичні особи, що перебувають на території Сполучених Штатів, закордонні філії юридичних осіб США й іноземні дочірні компанії, що належать (або контролюються) особами Америки²⁷¹. Окрім цього, особам, які не є громадянами Сполучених Штатів, заборонено спричиняти або вступати в змову з метою спричинення порушення санкцій США особами США, а також брати участь у поведінці, що уникає санкцій США²⁷². Зрештою, будь-який бізнес демократичного світу у своїй діяльності зважає на запроваджені OFAC санкційні обмеження, бо на практиці фінансові операції з використанням американської валюти можуть легко потрапити під фінансовий моніторинг американських відомств і призвести до юридичної відповідальності²⁷³.

Цивільним аспектом дотримання секторальних санкцій займається OFAC, який має повноваження накладати цивільні штрафи у разі недотримання обмежувальних заходів²⁷⁴. Відповідно до положень Керівництва із застосування економічних санкцій у межах компетенції фінансового відомства (OFAC)

²⁶⁸ Тетяна Хутор et al., “Як забезпечується дотримання санкцій у США: багаторівневий механізм відповідальності” (Інститут законодавчих ідей, 2024), <https://izi.institute/analysts/4/#sb111>.

²⁶⁹ Ibid.

²⁷⁰ Ibid.

²⁷¹ U.S. Department of State, “Basic Information on OFAC and Sanctions,” [ofac.treasury.gov](https://ofac.treasury.gov/faqs/topic/1501), 2025, <https://ofac.treasury.gov/faqs/topic/1501>.

²⁷² U.S. Department of State, “Basic Information on OFAC and Sanctions,” [ofac.treasury.gov](https://ofac.treasury.gov/faqs/topic/1501), 2025, <https://ofac.treasury.gov/faqs/topic/1501>.

²⁷³ Богдан Бернацький, “Як посилити санкційний режим проти Росії,” Центр журналістських розслідувань, July 31, 2024, <https://investigator.org.ua/ua/publication/vlast/268767/>.

²⁷⁴ Тетяна Хутор et al., “Як забезпечується дотримання санкцій у США: багаторівневий механізм відповідальності” (Інститут законодавчих ідей, 2024), <https://izi.institute/analysts/4/#sb111>.

передбачено також можливість застосування адміністративних актів як реакції на виявлені порушення секторальних санкцій. Такі дії включають запит на додаткову інформацію, попереджувальний лист, висновок про наявність порушення, передання справи правоохоронним органом для кримінального розслідування тощо²⁷⁵.

Окрему увагу варто звернути на можливість застосування до суб'єкта-правопорушника вторинних (другорядних) санкційних обмежень. Насамперед, вторинні санкції покликані запобігти торгівлі третіх країн з підсанкційними державами²⁷⁶. Як правило, такі обмежувальні заходи застосовуються до місцевих організацій та сприяють більшому дотриманню первинних обмежень²⁷⁷.

Доцільно підкреслити, що необхідність дотримання неперсоналізованих обмежень покладається й на великі бізнес-групи. Для прикладу, за численні порушення санкційних програм біржа віртуальних валют «Binance», що зареєстрована на Кайманових островах, сплатила штраф у розмірі \$968 618 825 доларів США²⁷⁸.

Компанія «Bittrex» (вашингтонська платформною для торгівлі криптовалютою) за очевидні порушення численних санкційних програм, включаючи ті, що забороняють американським компаніям вести бізнес з такими підсанкційними суб'єктами, як Іран, Судан, Сирія, Куба та АР Крим, сплатила штраф на суму понад 29 мільйонів доларів США²⁷⁹.

Іншим прикладом правопорушення є випадок компанії «Microsoft», яка погодилася сплатити \$2 980 265,86 доларів США для врегулювання своєї потенційної цивільної відповідальності за порушення заборони експорту послуг та програмного забезпечення зі США до підсанкційних юрисдикцій (Куба, Іран, Сирія та Росія)²⁸⁰.

²⁷⁵ Тетяна Хутор et al., “Як забезпечується дотримання санкцій у США: багаторівневий механізм відповідальності” (Інститут законодавчих ідей, 2024), <https://izi.institute/analysts/4/#sb111>.

²⁷⁶ Thorsten J Gorny, “Primary and Secondary Sanctions Explained,” [www.sanctions.io](https://www.sanctions.io/blog/primary-and-secondary-sanctions-explained) (sanctions.io, June 28, 2022), <https://www.sanctions.io/blog/primary-and-secondary-sanctions-explained>.

²⁷⁷ Ibid.

²⁷⁸ Тетяна Хутор et al., “Як забезпечується дотримання санкцій у США: багаторівневий механізм відповідальності” (Інститут законодавчих ідей, 2024), <https://izi.institute/analysts/4/#sb111>.

²⁷⁹ <https://www.sanctions.io/blog/4-unusual-ofac-penalties-learning-points>

²⁸⁰ Ibid.

Загалом, у 2023 році OFAC застосував заходів щодо примусового виконання, на рекордно високу суму – понад 1,5 мільярда доларів США штрафів²⁸¹. Цікавим є факт, що судове оскарження накладених OFAC заходів правозастосування майже не відбувається²⁸². Як правило, компанії добровільно погоджуються на врегулювання ситуації та не звертаються до судових органів.

Рівень юридичної відповідальності й розмір можливого штрафу безпосередньо залежить від того «...чи повідомив суб'єкт про порушення самостійно, чи ні, а також чи співпрацює суб'єкт-порушник, надаючи добросовісно документи, які вимагає OFAC»²⁸³.

До того ж, у процесі розгляду прав про недотримання суб'єктом чинних санкційних режимів OFAC може враховувати низку обтяжувальних та пом'якшувальних обставин, які фінально впливатимуть на вид покарання, що буде застосовано до правопорушника. Приміром, до обтяжувальних обставин відносять:

- умисне порушення санкційного режиму;
- розробку схем, спеціально спрямованих на обходження санкцій;
- недбале ставлення до виконання вимог санкційного законодавства, всупереч очевидним індикаторам ризику трансакції;
- обізнаність про те, що господарська операція здійснюється з підсанкційними товарами/послугами;
- надання значних економічних вигод підсанкційному суб'єкту (в тому числі іноземній державі, що потрапила під санкції), внаслідок вчинення з ним господарської операції;
- відсутність в особи-порушника при веденні господарської діяльності комплаєнс-програми під час проведення операцій з високим санкційним ризиком;

²⁸¹ David Mortlock et al., “OFAC and DOJ Sanctions Enforcement in the United States,” *Globalinvestigationsreview.com* (Global Investigations Review, September 17, 2024), <https://globalinvestigationsreview.com/guide/the-guide-sanctions/fifth-edition/article/ofac-and-doj-sanctions-enforcement-in-the-united-states>.

²⁸² Ibid.

²⁸³ Богдан Бернацький та Дмитро Коваль Коваль, “Як Україні отримати міжнародну суб'єктність за допомогою санкцій - Центр журналістських розслідувань,” Центр журналістських розслідувань, August 9, 2021, <https://investigator.org.ua/ua/publication/235959/>.

- вчинення дій, спрямованих на приховування або фальсифікацію даних, пов'язаних з операціями, що порушують санкційний режим.

Серед пом'якшувальних обставин можна відзначити :

- відсутність подібних порушень за попередні 5 років ведення господарської діяльності або самотійне повідомлення OFAC про порушення санкційного режиму;
- приналежність компанії-порушника до малого бізнесу за законодавством США;
- вжиття порушником значного обсягу заходів, спрямованих на встановлення обставин, що послуговували причиною порушення;
- впровадження санкційної комплаєнс-політики на підприємстві;
- добровільна співпраця з OFAC, у тому числі надання усього обсягу запитуваної інформації, відповідей на всі запити у найкоротші строки та в найбільш ефективний спосіб;
- заборонені (підсанкційні) операції складають незначну частину в структурі господарської діяльності порушника²⁸⁴.

Окрім безпосередньо OFAC, за додержання санкцій контролюють FinCEN (Мережа боротьби з фінансовими злочинами Міністерства фінансів США) та BIS, до компетенції яких віднесено кримінальну складову забезпечення виконання секторальних обмежень²⁸⁵.

Таким чином, можна зробити висновок, що дотримання секторальних санкцій США ґрунтується на цивільній та кримінальній відповідальності за порушення режиму обмежувальних заходів. Процес моніторингу і правозастосування у разі порушення обмежувальних заходів передбачає багаторівневу систему покарань, що забезпечує ефективну імплементацію галузевих заборон Сполучених Штатів.

²⁸⁴ Іван Блажко, “Економічна зброя масового знищення: відповідальність за порушення санкцій США”, Yur-gazeta.com, 2019, <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zovnishnoekonomichna-diyalnist/ekonomichna-zbroya-masovogo-znishchennya-vidpovidalnist-za-porushennya-sankciy-ssha.html>.

²⁸⁵ Тетяна Хутор et al., “Як забезпечується дотримання санкцій у США: багаторівневий механізм відповідальності” (Інститут законодавчих ідей, 2024), <https://izi.institute/analysts/4/#sb111>.

Американська модель забезпечення примусової реалізації санкційних режимів може бути орієнтиром для України, яка найбільше зацікавлена у міцності своєї санкційної секторальної політики²⁸⁶. Поєднання цивільної (штрафи та конфіскація) та кримінальної (ув'язнення для фізичних осіб) відповідальності у результаті забезпечує гнучку та ефективну систему дотримання санкцій США²⁸⁷.

3.2.1. Ефективне правозастосування санкцій ЄС: виклики та перспективи реформування

Правовою основою для ухвалення санкційних заборон та обмежень ЄС слугує стаття 215 Договору про функціонування Європейського Союзу, що формує базову конституційні архітектуру юрисдикції²⁸⁸. Ця законодавча норма закріплює порядок запровадження санкцій та органи, що відповідальні за такий процес. До санкційного законодавчого масиву ЄС також доцільно віднести відповідні рішення та регламенти щодо ухвалення обмежувальних заходів.

Віднедавна санкційне європейське законодавство передбачає юридичну відповідальність, що закріплена на рівні ЄС, за недотримання секторальних санкцій, що аналогічно практиці США. Директива (ЄС) 2024/1226 Європейського Парламенту та Ради від 24 квітня 2024 року закріплює перелік кримінальних покарань за порушення режиму обмежувальних заходів²⁸⁹. Зокрема, відповідальність передбачена за порушення ембарго на постачання зброї, надання заборонених або обмежених економічних послуг тощо²⁹⁰.

²⁸⁶ Тетяна Хутор et al., “Як забезпечується дотримання санкцій у США: багаторівневий механізм відповідальності” (Інститут законодавчих ідей, 2024), <https://izi.institute/analysts/4/#sb111>.

²⁸⁷ Ibid.

²⁸⁸ “Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union” (2012), <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:en:PDF>.

²⁸⁹ “Directive (EU) 2024/1226 of the European Parliament and of the Council of 24 April 2024 on the Definition of Criminal Offences and Penalties for the Violation of Union Restrictive Measures and Amending Directive (EU) 2018/1673,” Europa.eu, 2024, <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1226/oj>.

²⁹⁰ Directorate-General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations, “New EU Rules Criminalising the Violation of EU Sanctions Enter into Force,” Enlargement and Eastern Neighbourhood (European Commission, May 17, 2024), https://enlargement.ec.europa.eu/news/new-eu-rules-criminalising-violation-eu-sanctions-enter-force-2024-05-17_en.

Ухвалена Директива встановлює мінімальні правила щодо визначення кримінальних правопорушень і покарань за порушення та обхід обмежувальних заходів ЄС, що повинні застосовувати всі держави-члени Євроспільноти²⁹¹. Максимальний вид покарання, що передбачається, – це позбавлення волі правопорушника (мінімальний термін до п'яти років) у разі навмисного порушення санкційних режимів²⁹². Окрім цього, юридичні особи можуть бути притягнуті до юридичної відповідальності шляхом накладення штрафу в розмірі 5% від світового обороту або 40 мільйонів євро²⁹³.

Раніше існувала проблема відсутності єдиного підходу до відповідальності за обхід санкцій, бо частина держав-членів ЄС класифікували недотримання обмежувальних заходів як кримінальне правопорушення (Кіпр, Данія, Фінляндія, Франція, Хорватія, Угорщина, Латвія, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Португалія, Швеція), водночас інші країни категоризували це як адміністративне правопорушення²⁹⁴. Ідентична проблема існувала з видами відповідальності.

Ухвалення зазначеного нормативно-правового акту, насамперед, спричинено необхідністю уніфікованого підходу до правозастосування санкцій ЄС та постійного збільшення випадків недотримання чинних обмежувальних заходів. Приміром, лише в Естонії було виявлено понад 1500 випадків порушення санкційних заходів²⁹⁵.

Іншим правовим викликом ефективної санкційної політики Євросоюзу є необхідність одноголосного ухвалення санкційних рішень ЄС²⁹⁶. Релевантних прикладів актуальності зазначеної проблематики є процес ухвалення Євросоюзом санкцій щодо Російської Федерації. Угорщина та Словаччина неодноразово блокували санкційний процес, чим сповільнювали та затягували ухвалення секторальних обмежувальних заходів проти країни-агресора. Згадані

²⁹¹ “Criminal Offences and Penalties for the Violation of EU Restrictive Measures,” Europa.eu, 2024, <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/criminal-offences-and-penalties-for-the-violation-of-eu-restrictive-measures.html?fromSummary=25>.

²⁹² Ibid.

²⁹³ Ibid.

²⁹⁴ Tetiana Khutor, Andrii Klymosyuk, Taras Riabchenko, Bohdan Karnaukh, “Overview of the Current Regulation of Liability for Sanctions Evasion: State of Play and Prospects,” Izi.institute, 2022, <https://izi.institute/en/analysts/5/>.

²⁹⁵ Ibid.

²⁹⁶ European Council, “How the EU Adopts and Reviews Sanctions,” Consilium, April 12, 2024, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-adoption-review-procedure/>.

держави накладали вето також щодо пропозиції запровадження санкцій проти Грузії як відповідь на триваючі репресії проти протестувальників²⁹⁷.

Приміром, наразі існує занепокоєння щодо майбутнього розширення секторальних санкцій проти країни-агресора у липні цього року, що спричинено імовірним ветуванням пролонгації строку дії обмежувальних заходів зі сторони Будапешту²⁹⁸. Наразі, щоб обійти потенційне вето Угорщини та запобігти тому, щоб інші країни-члени ЄС (зокрема, Словаччина) могли вибірково усувати певні деталі з санкційної політики Євроспільноти, юристи працюють над розробкою додаткового «плану Б»²⁹⁹.

На думку колишнього Верховного представника ЄС із закордонних справ і політики безпеки Жозеппа Борреля, «...контекст новий: війна проти України підкреслила необхідність для ЄС мати можливість приймати стратегічні рішення в реальному часі»³⁰⁰. З огляду на інтенсивність та протиправність військових дій РФ оперативність запровадження санкцій проти Росії є надважливою характеристикою.

Таким чином, необхідність ухвалення рішень кваліфікованою більшістю потенційно позитивно вплинуло би на ефективність реалізації санкційних програм, бо така правова зміна зробила б санкційний інструментарій ЄС більш гнучким та менш незахищеним перед політичними розбіжностями всередині Євросоюзу³⁰¹. Пані Президентка Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн неодноразово наголошувала на необхідності «...зняття мертвого вантажу правила одностайності»³⁰².

²⁹⁷ Jorge Liboreiro, "Hungary and Slovakia Veto EU Sanctions on Georgian Officials," euronews (Euronews.com, December 16, 2024), <https://www.euronews.com/my-europe/2024/12/16/hungary-and-slovakia-veto-eu-sanctions-on-georgian-officials-as-protests-continue>.

²⁹⁸ Рікард Юзвяк, "План Б", щоб обійти угорське вето: як ЄС планує продовжувати санкції проти Росії," Радіо Свобода, April 15, 2025, <https://www.radiosvoboda.org/a/rfe-rl-yes-sanktsiyi-rosiya/33385949.html>.

²⁹⁹ Ibid.

³⁰⁰ Jorge Liboreiro, "Hungary and Slovakia Veto EU Sanctions on Georgian Officials," euronews (Euronews.com, December 16, 2024), <https://www.euronews.com/my-europe/2024/12/16/hungary-and-slovakia-veto-eu-sanctions-on-georgian-officials-as-protests-continue>.

³⁰¹ Anna Terrone, "Three Years since Russia's Invasion of Ukraine, How Effective Are the EU's Sanctions?," Transparency International EU, February 20, 2025, <https://transparency.eu/three-years-since-russias-invasion-of-ukraine-how-effective-are-the-eus-sanctions/>.

³⁰² Josep Borrell, "The Geo-Political Imperative for the EU Is to Both Widen and Deepen," www.eeas.europa.eu, 2022, https://www.eeas.europa.eu/eeas/geo-political-imperative-eu-both-widen-and-deepen_en.

Варто звернути також увагу на окремі правові прогалини законодавства ЄС. Наприклад, виключення для Угорщини, Словаччини та Чехії щодо заборони імпорту російської нафти, що мало на меті допомогти згаданим державам позбутися залежності від російських нафтопродуктів на практиці призвело до зворотнього ефекту – збільшення імпорту³⁰³.

Загалом, санкційна система Євросоюзу демонструє успішну практику запровадження секторальних обмежень, однак потребує реформування та точкових змін.

3.2.2. Правові прогалини української законодавства: проблема безкарності

Формування державної політики щодо обмежувальних заходів умовно можна розділити на два етапи. Перший етап – це період від 2014 до 2022 року та другий – після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації. До подій 2014 року питання санкцій перебувало поза пріоритетними напрямками зовнішньо-політичного курсу України. Натомість практика запровадження обмежувальних заходів зводилась переважно до імплементації обов’язкових санкційних рішень РБ ООН³⁰⁴.

Автономні санкційні режими Україна почала застосовувати 2014 року проти Росії у відповідь на анексію території АР Криму та фактичну окупацію частини Донецької та Луганської областей³⁰⁵. Запроваджені санкції мали переважно персональний характер.

³⁰³ Anna Terrone , “Three Years since Russia’s Invasion of Ukraine, How Effective Are the EU’s Sanctions? ,” Transparency International EU, February 20, 2025, <https://transparency.eu/three-years-since-russias-invasion-of-ukraine-how-effective-are-the-eus-sanctions/>.

³⁰⁴ Дмитро Коваль та Богдан Бернацький, “Санкційний довідник: уроки для України з практики іноземного санкційного законодавства та міжнародного права” (Центр прав людини ZMINA, 2023), https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/03/zmina-encyclopedia-of-sanctions_web.pdf, с. 21-23.

³⁰⁵ Ігор Бураковський, “Україна: політика економічних санкцій проти РФ та РБ сьогодні,” 2025, http://www.ier.com.ua/files/Projects/2022/%D0%86%D0%A0%D0%86%D0%9C/%D0%9F%D0%BE%D0%B3%D0%BB%D1%8F%D0%B4_%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0_%D0%86%D0%92.pdf, с. 2.

Після початку військової російської агресії 2014 року Україні довелося вибудовувати власну санкційну архітектуру з початку³⁰⁶. Було ухвалено Закон України «Про санкції», що є основним законодавчим актом санкційної української політики наразі.

Виходячи з частини 5 Преамбули згаданого закону, його ухвалення було зумовлено «... потребою невідкладного та ефективного реагування на наявні й потенційні загрози національним інтересам і національній безпеці України, включаючи ворожі дії, збройний напад інших держав чи недержавних утворень, завдання шкоди життю та здоров'ю населення, захоплення заручників, експропріацію власності держави, фізичних та юридичних осіб, завдання майнових втрат та створення перешкод для сталого економічного розвитку, повноцінного здійснення громадянами України належних їм прав і свобод»³⁰⁷.

Закон України «Про санкції» є досить рамковим та часто піддається критиці правознавців. На думку Володимира Василенка, «Це несистемний акт, засмічений декларативними положеннями...інакше кажучи, чинний закон про санкції є концептуально хибним і не відповідає ні вимогам міжнародного права, ні міжнародній практиці»³⁰⁸.

Першочергова проблема санкційного законодавства України – це відсутність жодного варіанту юридичної відповідальності за порушення діючих санкційних режимів. ЗУ «Про санкції» перебуває поза межами кримінального законодавства та не узгоджений з правовими положеннями Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України.

Цілком можна погодитись з думкою про те, що «...жодна політика держави не є достатньо ефективною, якщо її виконання не забезпечене певним засобом примусу. І коли ми говоримо про санкції як реакцію держави на посягання на її

³⁰⁶ Дмитро Коваль та Богдан Бернацький, “Санкційний довідник: уроки для України з практики іноземного санкційного законодавства та міжнародного права” (Центр прав людини ZMINA, 2023), https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/03/zmina-encyclopedia-of-sanctions_web.pdf, с. 7-8.

³⁰⁷ Верховна Рада України, “Про санкції,” Pub. L. No. 1644-VII, Офіційний портал Верховної Ради України (2014), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text>.

³⁰⁸ Роман Малко, “Україна не має системної санкційної політики щодо Росії,” Український тиждень, May 21, 2021, <https://tyzhden.ua/volodymyr-vasylenko-ukraina-ne-maie-systemnoi-sanktsijnoi-polityky-shchodo-rosii/>.

національні інтереси, то забезпечення виконання санкцій є особливо важливим»³⁰⁹

Зважаючи на поширеність інституту відповідальності за недотримання санкцій в країнах G7 та ЄС, така законодавча прогалина видається особливо незрозумілою та потребує невідкладного врегулювання³¹⁰. Україна як кандидат на членство в ЄС повинна привести своє санкційне законодавство у відповідність до європейських вимог. Насамперед, необхідно імплементувати положення Директиви (ЄС) 2024/1226 в частині покарання за порушення санкцій.

Як зазначає НГО Transparency International Ukraine у своєму звіті, Україні «...варто вже зараз імплементувати мінімальні вимоги Директиви й зекономити собі час. Бо ж якщо не зробити це ще на етапі прийняття профільного законопроекту, вносити такі зміни все одно доведеться пізніше в межах переговорного процесу з ЄС»³¹¹.

Безкарний характер за порушення секторальних обмежувальних заходів спричиняє дивний ефект необґрунтованих вимог зі сторони України до держав-партнерів дотримуватися і поширювати санкційний режим проти Російської Федерації за власної бездіяльності.

Крім того, відсутність юридичного покарання за порушення санкцій породжує правовий дисонанс, щодо їх подальшої ефективної імплементатії. Виникає логічне запитання щодо правової мети запровадження секторальних санкцій Україною, якщо фактично за їх недотримання суб'єкт не понесе жодної відповідальності.

Відтак українські секторальні режими є скоріше символічним механізмом, зовнішньополітичною заявою держави, яка має рекомендаційний характер, адже

³⁰⁹ Наталія Січевлюк, “Навіщо Україні криміналізувати санкції,” Transparency International Ukraine - Знизити рівень корупції, March 5, 2025, <https://ti-ukraine.org/blogs/navishho-ukrayini-kryminalizuvaty-sanktsiyi-ta-chomu-pro-tse-zagovoryly-lyshe-na-dvanadtsyatomu-rotsi-vijny/>.

³¹⁰ Володимир Сніч and Дарина Артимовець, “Кримінальна відповідальність за порушення та обхід санкційних обмежень ,” Pravo.ua, September 30, 2024, <https://pravo.ua/kryminalna-vidpovidalnist-za-porushennia-ta-obkhid-sanktsiinykh-obmezhen/>.

³¹¹ Наталія Січевлюк, “Навіщо Україні криміналізувати санкції,” Transparency International Ukraine - Знизити рівень корупції, March 5, 2025, <https://ti-ukraine.org/blogs/navishho-ukrayini-kryminalizuvaty-sanktsiyi-ta-chomu-pro-tse-zagovoryly-lyshe-na-dvanadtsyatomu-rotsi-vijny/>.

виконання та дотримання санкцій не підкріплено жодними практичними механізмами імплементації, що були б законодавчо закріплені.

На даний момент у Верховній Раді України триває розгляд Проекту Закону про внесення змін до ККУ і КПК та ЗУ «Про санкції» щодо встановлення відповідальності за порушення спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)³¹². Як зазначають автори згаданого проекту, «Цей документ демонструє комплексний підхід Робочої групи до криміналізації порушення санкцій та посилення санкційної політики України у цій сфері та відповідний міжнародний досвід, який було взято до уваги розробниками законопроекту»³¹³. До складу робочої групи, що розробляла законопроект, входить НГО «Інститут законодавчих ідей», Міністерство юстиції України, Офіс Президента України, СБУ, ОГП, МВС, Мінекономіки, НАЗК, НБУ та НКЦПФР³¹⁴.

На думку уповноваженого Президента із санкційної політики Владислава Власюка, такий законопроект спрямований на запобігання обходу санкцій та дасть можливість підвищити ефективність санкційних механізмів України³¹⁵.

У контексті вирішення законодавчої прогалини щодо безкарності за порушення санкцій, правовим викликом є правильно прописати відповідні законодавчі положення в ККУ. Правова система України допускає наявність кримінального покарання виключно в межах норм ККУ, у той час як законодавство більшості провідних держав закріплює таке покарання в окремому санкційному нормативно-правовому акті³¹⁶.

³¹² Верховна Рада України, «Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України і Кримінального процесуального кодексу України та Закону України ‘Про санкції’ щодо встановлення відповідальності за порушення спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій),» Rada.gov.ua, January 14, 2025, <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/55621>.

³¹³ Андрій Климосюк and Микола Рубашенко, «Кращі підходи до кримінального переслідування за порушення санкцій: Український та міжнародний контекст,» Izi.institute, 2024, <https://izi.institute/analysts/37/>.

³¹⁴ Ibid.

³¹⁵ Тетяна Хутор, «Штраф або в'язниця: як Зеленський пропонує карати за порушення санкцій,» Економічна правда, January 14, 2025, https://epravda.com.ua/power/yak-biznes-karatimut-za-porushennya-sankciy-801970/?fbclid=IwY2xjawH0RyNleHRuA2FlbQlXMQABHY-uj_w5g3n8RJYTLPr_C7B2c4_-EoTfQ4zf1Ty21oGN6CW8uJ3jl6hRGg_aem_2vHYJzNtAacv935qogAcHw.

³¹⁶ Богдан Бернацький, «Як посилити санкційний режим проти Росії,» Центр журналістських розслідувань, July 31, 2024, <https://investigator.org.ua/ua/publication/vlast/268767/>.

Однак, на погляд професора Володимира Василенка «...через його (ЗУ Про санкції) системні вади він не підлягає корективам. Натомість необхідно ухвалити рамковий законодавчий акт, який встановлює загальний порядок застосування як національних, так і міжнародних санкцій, визначити механізм контролю за їх виконанням та види відповідальності фізичних і юридичних осіб за порушення санкційного режиму»³¹⁷.

Також варто звернути увагу на правову недопрацьованість законодавчих положень щодо змісту Рішень РНБО, якими вводяться секторальні санкційні режими. Відтак ЗУ «Про санкції» не передбачає обов'язкових вимог щодо обґрунтованості чи інформативності санкційних рішень, визначеності органів, які були б відповідальні за моніторинг дотримання ухвалених обмежувальних заходів³¹⁸. На думку правознавців, «...усе це робить українські санкції кволими і нелогічними для міжнародної аудиторії»³¹⁹.

До того ж, Міністерство економіки України досі не розробило жодного нормативного документу для оцінки економічних наслідків від застосування санкцій як для України, так і в контексті шкоди для Росії³²⁰. Жоден орган державної влади не переглянув ефективність українських санкцій, а питання дотримання санкційних приписів перебуває поза контролем органів правопорядку³²¹.

Ілюстративним прикладом недостатньої ефективності українських секторальних санкцій є кейс з Республікою Нікарагуа. Реакцією України на відкриття Нікарагуа почесного консульства на анексованій території АР Крим стало застосування неперсоналізованих обмежувальних заходів³²².

³¹⁷ Роман Малко, "Україна не має системної санкційної політики щодо Росії," Український тиждень, May 21, 2021, <https://tyzhden.ua/volodymyr-vasylenko-ukraina-ne-maie-systemnoi-sanktsijnoi-polityky-shchodo-rosii/>.

³¹⁸ Богдан Бернацький та Дмитро Коваль Коваль, "Як Україні отримати міжнародну суб'єктність за допомогою санкцій - Центр журналістських розслідувань," Центр журналістських розслідувань, August 9, 2021, <https://investigator.org.ua/ua/publication/235959/>, с. 18-21.

³¹⁹ Ibid.

³²⁰ Богдан Бернацький, "Чого варті економічні санкції проти Росії," Економічна правда, November 16, 2021, <https://epravda.com.ua/columns/2021/11/16/679813/>.

³²¹ Дмитро Коваль та Богдан Бернацький, "Санкційний довідник: уроки для України з практики іноземного санкційного законодавства та міжнародного права" (Центр прав людини ZMINA, 2023), https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/03/zmina-encyclopedia-of-sanctions_web.pdf, с. 21-24.

³²² Посольство України в Республіці Куба, "Українсько-нікарагуанські відносини," Mfa.gov.ua, 2020, <https://cuba.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/ukrayinsko-nikaraguanski-vidnosini>.

Суперечливим є той факт, що санкційний режим проти Нікарагуа є набагато потужнішим за своїм правовим наповненням, ніж обмежувальні заходи проти Росії³²³. Однак, за показником ефективності та практичної реалізації жоден зі згаданих санкційних режимів не є успішним.

Рішення РНБО від 01 лютого 2021 року «Про застосування секторальних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) до Республіки Нікарагуа» передбачає вісім видів секторальних санкційних заборон, які за своїм правовим змістом включають переважно фінансові обмеження³²⁴. Відповідно до частини 1 пункту 2 зазначеного санкційного акту було запроваджено «...обмеження торговельних операцій із товарами груп 08, 09 і 24 згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД) у частині заборони експортно-імпортних операцій, операцій із переробки з підприємствами-резидентами»³²⁵.

Кава є товаром, що підпадає під дію застосованих секторальних санкцій³²⁶. Однак, українські підприємці продовжують використовувати каву з Нікарагуа для потреб своєї господарської діяльності, хоча й в менших обсягах. Зокрема, малі приватні підприємці завозять підсанкційний товар до України, використовуючи різні незаконні схеми³²⁷. На думку власників однієї з київських кав'ярень, «(Кава з) Нікарагуа нікуди не зникне. Хіба лише трохи подорожчає в ціні через незручні транспортні махінації»³²⁸. Дотепер у невеликих компаній можна безперешкодно придбати каву, походження якої Нікарагуа³²⁹.

³²³ Богдан Бернацький, “Як посилити санкційний режим проти Росії,” Центр журналістських розслідувань, July 31, 2024, <https://investigator.org.ua/ua/publication/vlast/268767/>.

³²⁴ Рада національної безпеки і оборони України, “Про застосування секторальних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) до Республіки Нікарагуа,” Pub. L. No. n0005525-21, Офіційний вебпортал парламенту України (2021), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005525-21#Text>.

³²⁵ Рада національної безпеки і оборони України, “Про застосування секторальних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) до Республіки Нікарагуа,” Pub. L. No. n0005525-21, Офіційний вебпортал парламенту України (2021), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005525-21#Text>.

³²⁶ Дія.Бізнес, “Пошуковий інструмент кодів УКТЗЕД за обраними товарами,” Diia.gov.ua, 2025, <https://business.diia.gov.ua/service/uktzed>.

³²⁷ Тарас Кайдан, “Україна наклала санкції на торгівлю з Нікарагуа. Чи зникне з кав'ярень популярна кава?,” Хмарочос, January 26, 2022, <https://hmarochos.kiev.ua/2022/01/26/ukrayina-naklala-sankcziyi-na-torgivlyu-z-nikaragua-chy-znykne-z-kavyaren-populyarna-kava/>.

³²⁸ Ibid.

³²⁹ “Нікарагуа - Кузня Кави,” Кузня Кави, 2025, https://kyzniakavy.com/?s=%D0%9D%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%B3%D1%83%D0%B0&post_type=product.

Таким чином, можна зробити висновок, що запроваджені Україною секторальні санкції мають переважно бланкетний характер та малоефективні на практиці. Незважаючи на те, що торгівля українських підприємців з підсанкційними державами законодавчо заборонена, насправді компанії можуть вести торгову діяльність з забороненими суб'єктами без жодних юридичних наслідків, окрім моральної складової³³⁰.

Проблема українських санкцій у тому, що обмежувальні заходи, що запроваджуються, багато що проголошують та встановлюють, проте характер таких секторальних заходів переважно декларативний, ніж юридично зобов'язуючий. Незважаючи на те, що санкції законодавчо закріплені, вони не мають обов'язковою юридичної сили з огляду на практику їх імплементації.

У результаті, санкційна українська система потребує кардинальних системних змін. Для України доцільним є уніфікувати власну санкційну практику з європейським досвідом та привести свій санкційний інструментарій у відповідність до європейського, щоб інтегрувати його в українську правову площину³³¹. Цей процес є надважливим, адже такий пункт буде оцінювати Європейська комісія на відповідність критеріям Євроінтеграції, «...будучи членом європейської спільноти, будувати і планувати санкційну архітектуру і політику набагато простіше – це зробить нас великим гравцем»³³².

3.3. Проміжний висновок до розділу 3

З огляду на вище викладене можна зробити такі проміжні висновки до третього розділу щодо інституційних та процесуальних аспектів імплементації секторальних санкційних програм. Процес практичної реалізації неперсоналізованих обмежень має своє правові особливості у кожній державі. Якщо порівняти санкційну модель США, ЄС та України, то можна сказати, що американський варіант – найбільш ефективний на практиці.

³³⁰ Богдан Бернацький, “Як посилити санкційний режим проти Росії,” Центр журналістських розслідувань, July 31, 2024, <https://investigator.org.ua/ua/publication/vlast/268767/>.

³³¹ Ibid.

³³² Ibid.

Насамперед, санкційна інфраструктура Сполучених Штатів характеризується структурованістю та чітким розмежуванням повноважень щодо санкційного циклу між державними органами. Ключові відомства у санкційній системі США – Управління контролю за іноземними активами та Бюро промисловості та безпеки. Ці державні інституції відповідальні за адміністрування всього санкційного процесу, що включає проектування, імплементацію, моніторинг та оцінку ефективності чинних секторальних режимів США. Дотримання американських санкцій підкріплено суворими, багаторівневими механізмами юридичної відповідальності, що передбачають цивільні та кримінальні покарання за недотримання режиму обмежувальних заходів.

Основну роль у формуванні санкційної політики Євросоюзу покладено на Високого Представника ЄС з питань закордонних справ і політики безпеки, що має повноваження вносити на розгляд Ради ЄС пропозиції щодо застосування секторальних обмежувальних заходів. У співвідношенні до США, санкційна інфраструктура Євроспільноти передбачає велику кількість національних державних санкційних органів, що функціонують у кожній з держав-членів ЄС. Таким чином, з метою вдосконалення та підвищення ефективності галузевих заборон, що застосовує Євросоюз, доцільним є створення єдиного органу, що відповідатиме та координуватиме всі етапи формування та імплементації санкцій. Необхідним кроком також є узгодження потенціалу санкційної політики Європейського Союзу зі стратегією їх економічної безпеки. Окремим питанням залишається потреба одноголосного ухвалення рішень щодо запровадження галузевих санкцій, що на практиці створює перешкоди для реалізації цілей зовнішньої політики Євроспільноти.

Найбільшу кількість правових викликів можна виокремити в санкційній системі України. Насамперед, основною проблемою видається відсутність централізованої санкційної системи державних органів. Правозастосовна санкційна практика України передбачає залученість до цього процесу надзвичайно великої кількості абсолютно різних за своїм характером та сферою

компетенції державних органів, відомств та інституцій, діяльність яких не узгоджена та нескоординована між собою. Як наслідок, секторальні обмежувальні заходи, що запроваджує Україна, малоефективні. Попри їх законодавче закріплення, фактично механізм імплементації ухвалених обмежень відсутні. До того ж, українське законодавство досі не передбачає жодної юридичної відповідальності за порушення власних обмежувальних заходів. Усі окреслені проблеми у комплексі перетворюють українські санкції швидше на декларативну, рекомендаційну заяву держави, яка має більше символічний характер, ніж юридичну обов'язковість.

ВИСНОВКИ

З огляду на все вище викладене можна зробити такі висновки щодо досліджуваної теми магістерської роботи про актуальні підходи Сполучених Штатів Америки, Європейського Союзу та України до процесу проєктування та імплементації секторальних санкційних програм.

Зважаючи на реалії сучасного світу, політико-економічні проблеми та правові виклики спричинені повномасштабним вторгнення Російської Федерації, секторальні санкції стали одним з основних зовнішньополітичних інструментів держав групи G7 та ЄС. Неперсоналізовані обмежувальні заходи є ефективним методом вирішення глобальних криз за відсутності застосування військової сили, бо будь-які санкції мають невійськовий характер. Таким чином, обмежувальні заходи слугують інструментом регулювання міжнародних конфліктів, не вдаючись до застосування сили. До того ж, секторальні санкції є основним методом відсічі та стримування російської військової агресії в контексті України.

Попри поширене використання у наукових джерелах категорій «санкції», «обмежувальні заходи» і «контрзаходи» як тотожних, взаємозамінних понять, такий підхід є недоцільним, зважаючи на правозастосовну санкційну практику США, ЄС та України. Поняття «контрзаходів» не є еквівалентом «санкцій», бо особливості запровадження контрзаходів регулюються положеннями Проекту статей щодо міжнародної відповідальності держав на відміну від секторальних обмежувальних заходів, для яких застосування норм вказаного нормативно-правового акту непридатне.

На підставі проведеного аналізу різних наукових підходів вчених до визначення дефініції санкцій можна дійти до висновку, що під категорією «секторальних санкцій» найчастіше розуміють неперсоналізовані обмежувальні заходи, що за своїм правовим змістом та наповненням передбачають фінансові й (або) економічні обмеження/заборони. Основна відмінність неперсоналізованих санкцій від адресних (персональних) – їх суб'єктний склад. Відтак галузеві обмежувальні заходи не передбачають чітко визначеного переліку суб'єктів,

проти яких застосовуються. Дія секторальних режимів буде поширюватись на всіх фізичних та (або) юридичних осіб, що дотичні до економічно забороненої санкціями діяльності.

Окрім невійськового характеру та неперсоналізованого суб'єктного складу, секторальні санкції характеризуються строковим характером дії та специфічної підставою запровадження (відмова суб'єкта припинити/змінити свою протиправну/недружню політику). Європейські санкції також мають колективний характер, що відрізняє їх від економічних заборон інших юрисдикцій.

Правова мета запровадження секторальних санкційних програм варіюється залежно від пріоритетів зовнішньої політики держави, що застосовує відповідні обмеження та особливостей конкретного санкційного кейсу. На практиці далеко не завжди вдається досягти поставленої санкційної мети, підтвердженням чого є приклади застосування санкційного інструментарію проти Ісламської Республіки Іран, Російської Федерації, Куби та інших країн.

Однак, варто наголосити, що застосування обмежувальних заходів залишається важливим та необхідним інструментом зовнішньої політики демократичних держав щонайменше з тієї причини, що запровадження санкцій сигналізує про порушення норм та принципів міжнародного права. У свою чергу застосування санкцій дає змогу державам підтвердити свою міжнародну правосуб'єктність.

Підходи до проектування та запровадження секторальних санкцій ретроспективно змінювались. Негативний санкційний досвід Іракського кейсу став поштовхом до переосмислення методології формування неперсоналізованих економічних обмежень. Зважаючи на здійснений аналіз сучасної правозастосовної практики США, ЄС та України, можна констатувати, що актуальні секторальні санкційні обмеження відрізняються від застосовуваних раніше. Зокрема, галузеві санкції сьогодення перманентно спрямовані на мінімізацію небажаних негативних наслідків для цивільного населення

підсанкційної держави шляхом врахування гуманітарних винятків з-поміж санкційних заборон.

Проте використання виключно персональних санкцій як альтернативи секторальним режимам не призвело до очікуваних результатів. Підтвердження цьому стало повномасштабне військове вторгнення Російської Федерації у лютому 2022 року, що зумовило держави шукати нові шляхи відсічі та стримування протиправних дій країни-агресора. Таким чином, можна зробити висновок, що наразі поєднання персональних та секторальних санкцій проти цільового суб'єкта – найбільш оптимальний варіант.

Перелік можливих видів секторальних заборон та обмежень невичерпний. На підставі здійсненого аналізу санкційної практики США, ЄС та України, до найбільш поширених видів санкцій, що використовують держави, можна віднести імпортно-експортні заборони товарів, обмеження доступу до визначених послуг та сервісів, військове ембарго, заборона постачання товарів подвійного призначення, фінансові санкції тощо.

Системного реформування потребує український каталог секторальних обмежень, бо більшість галузевих заборон, що законодавчо закріплені, беззмістовні, взаємозамінні, необґрунтовані та такі, що не корелюються з міжнародною санаційною практикою. Нагального законодавчого вирішення також потребує відкритий характер переліку санкційних заходів України.

Торгові санкції, що за своїм змістом виражаються у повному або частковому припиненні торгових відносин з підсанкційним суб'єктом, – один з найпоширеніших видів економічних обмежень. Торгові санкції можуть запроваджуватися у формі ембарго, часткових імпортних та (або) експортних обмежень, шляхом накладення тарифів та квот. З аналізу санкційної практики, можна констатувати, що всі перераховані варіанти торгових санкційних заходів використовуються у сучасному світі.

Як правило, держави вдаються до застосування саме часткових торгових обмежень, уникаючи запровадження повного економічного ембарго. Навіть у ситуації з безпрецедентним рівнем порушення міжнародного права та кількістю воєнних злочинів Російської Федерації провідні держави використали саме точкові механізми санкційного впливу. Натомість торгове ембарго України проти Росії на практиці малоефективне. Таке санкційне рішення має символічний, декларативний характер, аніж є інструментом протидії РФ, бо попри законодавчо закріплені секторальні санкції, механізми імплементації та моніторингу за дотриманням застосованих обмежень в українській правовій системі відсутні.

Основний правовий виклик, що виникає під час імплементації торгових обмежувальних заходів, – правильна класифікація/визначення підсанкційних товарів та подальший моніторинг їх транспортування, тобто контроль за дотриманням санкційних режимів. Для цілей ідентифікації товарів в кожній державі діє своя система митних кодів, що ґрунтується на міжнародній Гармонізованій системі опису та кодування товарів, яка розроблена Всесвітньою митною організацією. У Сполучених Штатах – це HTS code, у Євросоюзі – CN code, а в Україні – система УКТ ЗЕД.

Зважаючи на мінімальний негативний вплив для цивільних громадян підсанкційної держави, особливого поширення набула практика запровадження військового ембарго. Превалює думка, що санкції проти оборонної сфери є ефективним та водночас такими, що спрямовані на обмеження протиправної діяльності осіб, що першочергово відповідальні за здійснення таких дій. Разом з тим відкритим питанням залишається функціонування нелегальних ринків зброї, перепродаж товарів військового призначення та експорт зброї з держав, що не підтримують санкційну політику.

Запровадження цінової межі для продажу нафтопродуктів російського походження було зумовлено необхідністю здійснення більшого тиску на країну-агресор. Першочергова мета запроваджених санкцій – обмежити фінансові надходження від продажу нафтопродуктів до бюджету країни-агресора з метою зменшити здатність Росії продовжувати свою протиправну політику.

Подібний вид секторальних санкцій доцільно класифікувати як новий вид автономних неперсоналізованих заборон, бо політика обмеження цін за своєю логікою, структурою, змістом та механізмом імплементації суттєво відрізняється від звичного нафтового ембарго. Попри кількість воєнних злочинів, що здійснює Російська Федерація, та число яких надалі невпинно зростає, держави Коаліційної групи не запровадили класичне нафтове ембарго, а використали саме точковий механізм санкційного впливу.

Незважаючи на поширену думку щодо успішності політики обмеження цін, шляхом обходу дії секторальних санкцій, країна-агресор далі продовжує отримувати надприбутки від продажу нафтопродуктів. Актуальними правовими викликами, що потребують врегулювання, залишається питання функціонування тіньового російського флоту, використання криптовалюти для здійснення торгових транзакцій, перепродаж російської нафти, змішування підсанкційних нафтопродуктів з нафтою іншого походження та співпраця з третіми державами, які не підтримують міжнародний санкційний тиск. Таким чином, вирішення окреслених проблем є першочерговим завданням порядку денного у контексті секторальних санкцій, бо законодавче врегулювання перерахованих питань напряму впливає на ефективність застосованих секторальних санкцій проти Російської Федерації, а відтак на здатність Росії продовжувати незаконні бойові дії на території України.

Порівнявши американську, європейську та українську санкційні моделі, можна зробити висновок, що санкційна система Сполучених Штатів найефективніша з-поміж перерахованих. Чітке розмежування повноважень між державними органами та інституціями США, що дотичні до санкційного циклу, багатокомпонентна система правозастосування, належний моніторинг дотримання санкційних програм – все це у своїй сукупності робить секторальні обмежувальні заходи Сполучених Штатів Америки ефективним зовнішньополітичним інструментом досягнення пріоритетних цілей американської політики.

Натомість санкційна інфраструктура Європейського Союзу потребує системного реформування з метою підвищення її ефективної діяльності. Необхідним є створення окремого органу або відомства на рівні ЄС, до компетенції якого буде віднесено питання проєктування, імплементації та контролю за дотриманням секторальних європейських програм.

Загалом, варто відмітити позитивну динаміку законодавчих змін Євросоюзу у санкційній площині. Насамперед, маємо на увазі ухвалення нової Директиви ЄС, яка закріплює систему юридичної відповідальності за порушення та обхід європейських санкцій. Однак, відкритим питання все ще залишається необхідність одноголосного ухвалення рішень про запровадження обмежувальних заходів, оскільки на практиці це призводить до численних зловживань з боку інших держав (насамперед, Угорщини, Словаччини та інших країн).

У порівнянні з США та ЄС, українська санкційна практика характеризується своєю несистемністю, малоефективністю та наявністю численних законодавчих прогалин, що потребують негайного вирішення. Першочерговим питанням є необхідність запровадження в Україні юридичної відповідальності за недотримання чинних санкцій і кардинальне переформатування національної санкційної інфраструктури.

Проблему безкарності за порушення обмежувальних заходів покликаний вирішити новий Проєкт змін до законодавства України, що передбачає внесення нових положень до чинної версії Закону України «Про санкції», Кримінального Кодексу та Кримінально-процесуального Кодексу України. Водночас існує думка правознавців про недоцільність ухвалення нової редакції ЗУ «Про санкції» через його рамковий характер та практичну неефективність.

З метою реорганізації української санкційної інфраструктури важливим є врахування міжнародного досвіду. У першу чергу йдеться про успішну практику Сполучених Штатів, де ключову роль відведено Управлінню контролю за іноземними активами. Однак, варто пам'ятати про недоречність сліпого

копіювання досвіду інших держав без врахування особливостей правової системи України.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що поставлена мета та завдання повністю виконані. У ході всебічного аналізу та вивчення наукових джерел, що були використанні під час написання цієї роботи, основне дослідницьке питання та проблематика теми повністю розкриті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Directorate-General for Financial Stability, Financial Services and Capital Markets Union. “Factsheet on Member State Procedures to Grant Humanitarian Derogations from EU Restrictive Measures (Sanctions),” April 13, 2022. https://finance.ec.europa.eu/document/download/82c9679f-25f4-4bdf-93ae-c547d7074ef8_en?filename=eu-restrictive-measures-humanitarian-derogations-factsheet_en.pdf.
2. Directorate-General for Financial Stability, Financial Services and Capital Markets Union. “Frequently Asked Questions on Restrictions on Diamonds Concerning Sanctions Adopted Following Russia’s Military Aggression against Ukraine,” December 20, 2024. https://finance.ec.europa.eu/document/download/abd6786d-526d-4e25-857b-91e2641e1c26_en?filename=faqs-sanctions-russia-diamonds_en.pdf.
3. Directorate-General for Financial Stability, Financial Services and Capital Markets Union. “Guidance on Oil Price Cap.” <https://Finance.ec.europa.eu/>. European Commission, January 25, 2024. https://finance.ec.europa.eu/document/download/a4ae6bb7-538b-4b54-ad21-f22c4412ddb5_en?filename=guidance-russian-oil-price-cap_en.pdf.
4. Aksenova, Marina. “Targeted Sanctions – Enforcing International Norms through the Backdoor?” EJIL: Talk!, June 19, 2024. <https://www.ejiltalk.org/targeted-sanctions-enforcing-international-norms-through-the-backdoor/>.
5. Ali, Doa. “How to Kill an Entire Country. The Legacy of the Sanctions against Iraq.” www.tni.org, June 26, 2023. <https://www.tni.org/en/article/how-to-kill-an-entire-country>.
6. Аніта Прасад. “Доходи Росії від продажу нафти в листопаді скоротилися на 21% через падіння світових цін.” Forbes.ua, December 4, 2024. <https://forbes.ua/news/dokhodi-rosii-vid-prodazhu-nafti-v-listopadi-skorotilisya-na-21-voni-vplivayut-na-zdatnist-kraini-finansuvati-viynu-v-ukraini-04122024-25299>.

7. Anton Moiseienko. “Freeze to Seize or to Appease? Why Russian Assets Are Not a Bargaining Chip.” Rusi.org, 2024. <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/freeze-seize-or-appease-why-russian-assets-are-not-bargaining-chip>.
8. Апарат РНБО України. “Секторальні санкції.” drs.nsd.gov.ua, 2025. <https://drs.nsd.gov.ua/actions/sectoral>.
9. Bayar, Tuğba. “European Arms Embargo.” *The Palgrave Encyclopedia of Global Security Studies*, January 2023, 496–501. https://doi.org/10.1007/978-3-319-74319-6_204.
10. Бернацький, Богдан. “Санкції ЄС-Україна: чи настав час поглибити співпрацю?” *Verfassungsblog: On Matters Constitutional*, December 20, 2022. <https://doi.org/10.17176/20221220-121625-0>.
11. Бернацький, Богдан. “Секторальні санкції проти Нікарагуа: чому таргетовані санкції працюють ефективніше.” *Українська правда*, February 6, 2021. <https://www.pravda.com.ua/columns/2021/02/6/7282553/>.
12. Бернацький, Богдан. “Як посилити санкційний режим проти Росії.” *Центр журналістських розслідувань*, July 31, 2024. <https://investigator.org.ua/ua/publication/vlast/268767/>.
13. Бернацький, Богдан та Дмитро Коваль Коваль. “Як Україні отримати міжнародну суб’єктність за допомогою санкцій - Центр журналістських розслідувань.” *Центр журналістських розслідувань*, August 9, 2021. <https://investigator.org.ua/ua/publication/235959/>.
14. Бєдовська, Ольга. “Санкції та верховенство права: як знайти баланс.” *Опора*, March 24, 2023. <https://www.oporaua.org/viyna/sanktsiyyi-ta-verkhovenstvo-prava-iak-znaiti-balans-24638>.
15. Bloomberg.com. “Russia’s Oil Revenues in November Took a Hit amid Crude Slump.” *Bloomberg*, December 4, 2024. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-12-04/russia-s-oil-revenues-in-november-took-a-hit-amid-crude-slump>.

- 16.Бобровицький, Анатолій, Н. Гавриленко, А. Гончарук, І. Ус, Г. Широкий, and Р. Юлдашев. “Міжнародні санкції як інструмент стримування російської агресії проти України.” Edited by М. Паламарчук. *Niss.gov.ua*. Центр зовнішньополітичних досліджень, 2023.
https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-11/ad_sanktsii_do_verstky_na_site_17_11_2023.pdf.
- 17.Богдан Бернацький. “Чого варті економічні санкції проти Росії.” *Економічна правда*, November 16, 2021.
<https://epravda.com.ua/columns/2021/11/16/679813/>.
- 18.Bohdan Bernatskyi. “Un(Packing) Sanctions Data: What Can Sanctions Numbers Teach Us.” *European Papers - a Journal on Law and Integration* 2024 9, no. 3 (December 24, 2024): 866–75. <https://doi.org/10.15166/2499-8249/789>.
- 19.Boone, Peter, Haris Gazdar, and Athar Hussain. “Sanctions against Iraq Costs of Failure ,” November 1997.
https://cesr.org/sites/default/files/Sanctions_Against_Iraq_Costs_of_Failure_1997.pdf.
- 20.Braw, Elisabeth. “Shadow Fleet Could Aid Moscow in Other Ways Too — Not Just Oil Revenue.” *POLITICO*, December 16, 2024.
<https://www.politico.eu/article/russia-shadow-fleet-oil-nato-strategic-sealift-transport/>.
- 21.Бураковський, Ігор. “Україна: політика економічних санкцій проти РФ та РБ сьогодні,” 2025.
http://www.ier.com.ua/files/Projects/2022/%D0%86%D0%A0%D0%86%D0%9C/%D0%9F%D0%BE%D0%B3%D0%BB%D1%8F%D0%B4_%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0_%D0%86%D0%92.pdf.
- 22.Буроменський, Михайло. *Міжнародне право*. Юрінком Інтер, 2006.
https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/Int-Pravo.pdf.
- 23.Caprile, Anna , and Cristina Cirlig. “EU Sanctions against Russia 2025: State of Play, Perspectives and Challenges.” *Europa.eu*, February 2025.

[https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2025\)7672_43](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2025)7672_43).

24. Coates, Benjamin A. "The Secret Life of Statutes: A Century of the Trading with the Enemy Act." *Modern American History* 1, no. 2 (May 16, 2018): 151–72. <https://doi.org/10.1017/mah.2018.12>.
25. Consolidated text: Council Decision 2014/512/CFSP of 31 July 2014 concerning restrictive measures in view of Russia's actions destabilising the situation in Ukraine, Europa.eu § (2024). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02014D0512-20241029>.
26. Consolidated Version Of The Treaty On The Functioning Of The European Union (2012). <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:en:PDF>.
27. Council Decision (CFSP) 2018/1544 of 15 October 2018 concerning restrictive measures against the proliferation and use of chemical weapons, Pub. L. No. 32018D1544, Europa.eu (2018). <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2018/1544/oj/eng>.
28. Council Regulation (EU) No 833/2014 of 31 July 2014 concerning restrictive measures in view of Russia's actions destabilising the situation in Ukraine, Pub. L. No. 32014R0833, Europa.eu (2014). <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2014/833/oj/eng>.
29. Crawford, James. *State Responsibility*. University of Cambridge, 2013. <https://doi.org/10.1017/cbo9781139033060>.
30. Crawford, James, Alain Pellet, Simon Olleson, and Kate Parlett. *The Law of International Responsibility*. Oxford University Press, 2010. <https://doi.org/10.1093/law/9780199296972.001.0001>.
31. CREA. "Russia Fossil Tracker – Payments to Russia for Fossil Fuels since 24 February 2022." <https://www.russiafossiltracker.com/>, n.d. <https://www.russiafossiltracker.com/>.
32. Customs Administration of the Netherlands. "Sanctions: What Does Customs Do?" Aboutnetherlandscustoms.nl, October 10, 2022.

<https://www.aboutnetherlandscustoms.nl/latest/articles/customs-articles/2022/sanctions-what-does-customs-do>.

33. David Mortlock, Britt Mosman, Nikki Cronin, and Ahmad El-Gamal. “OFAC and DOJ Sanctions Enforcement in the United States.” Globalinvestigationsreview.com. Global Investigations Review, September 17, 2024. <https://globalinvestigationsreview.com/guide/the-guide-sanctions/fifth-edition/article/ofac-and-doj-sanctions-enforcement-in-the-united-states>.
34. Державна Митна Служба України. “Структура Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності.” tax.gov.ua, 2025. https://tax.gov.ua/data/normativ/000/001/62667/29.02.2016_Dep.komun_kats_y_viluchennya_nformats_z_veb_stor_nki_DFS.pdf.
35. Directorate-General for Financial Stability, Financial Services and Capital Markets Union. “FAQs on Sanctions against Russia and Belarus, with Focus on the Following Provision: Article 3n of Council Regulation (EU) No 833/2014,.” January 26, 2024. https://finance.ec.europa.eu/document/download/a4ae6bb7-538b-4b54-ad21-f22c4412ddb5_en?filename=guidance-russian-oil-price-cap_en.pdf.
36. Directorate-General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations. “New EU Rules Criminalising the Violation of EU Sanctions Enter into Force.” Enlargement and Eastern Neighbourhood. European Commission, May 17, 2024. https://enlargement.ec.europa.eu/news/new-eu-rules-criminalising-violation-eu-sanctions-enter-force-2024-05-17_en.
37. Дія.Бізнес. “Пошуковий інструмент кодів УКТЗЕД за обраними товарами.” Diia.gov.ua, 2025. <https://business.diia.gov.ua/service/uktzed>.
38. Дмитро Михайлов. “Тіньовий нафтовий флот РФ налічує понад тисячу кораблів — українська розвідка.” Суспільне | Новини, December 12, 2024. <https://suspilne.media/901047-tinovij-naftovij-flot-rf-nalichue-ponad-tisacu-korabliv-ukrainska-rozvidka/>.
39. Edward J. Collins-Chase. “Sanctions Primer: How the United States Uses Restrictive Mechanisms to Advance Foreign Policy or National Security

- Objectives.” Congress.gov, November 6, 2022. <https://www.congress.gov/crs-product/R47829>.
- 40.ENR LAW. “OFAC and BIS: A Detailed Comparison of Sanctions Regime | ENR LAW,” March 2, 2023. <https://enr-law.com/publications/news/ofac-and-bis-a-detailed-comparison-of-sanctions-regime/>.
- 41.Epstein, Kayla, and Tessa Wong. “Trump Tariffs List: The US Global Tariffs Plan at a Glance.” *BBC News*, April 2, 2025. <https://www.bbc.com/news/articles/c1jxrn19xe2o>.
- 42.EU Sanctions Map. “Myanmar (Burma).” www.sanctionsmap.eu, 2025. <https://www.sanctionsmap.eu/#/main/details/8/?search=%7B%22value%22:%22%22>.
- 43.Europa.eu. “Criminal Offences and Penalties for the Violation of EU Restrictive Measures,” 2024. <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/criminal-offences-and-penalties-for-the-violation-of-eu-restrictive-measures.html?fromSummary=25>.
- 44.Europa.eu. “Directive (EU) 2024/1226 of the European Parliament and of the Council of 24 April 2024 on the Definition of Criminal Offences and Penalties for the Violation of Union Restrictive Measures and Amending Directive (EU) 2018/1673,” 2024. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1226/oj>.
- 45.European Commission. “Combined Nomenclature | Access2Markets.” <https://trade.ec.europa.eu/>, 2025. <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/combined-nomenclature-0>.
- 46.European Commission. “EU Sanctions Map I Belarus.” Sanctionsmap.eu, 2025. <https://www.sanctionsmap.eu/#/main/details/2/?search=%7B%22value%22:%22%22>.
- 47.European Commission. “G7 Agrees Oil Price Cap: Reducing Russia’s Revenues, While Keeping Global Energy Markets Stable,” December 3, 2022. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/it/ip_22_7468/IP_22_7468_EN.pdf.

48. European Commission. "Overview of Sanctions and Related Resources." finance.ec.europa.eu, 2025. https://finance.ec.europa.eu/eu-and-world/sanctions-restrictive-measures/overview-sanctions-and-related-resources_en.
49. European Commission. "Sanctions (Restrictive Measures)." finance.ec.europa.eu, 2025. https://finance.ec.europa.eu/eu-and-world/sanctions-restrictive-measures_en.
50. European Commission. "The Combined Nomenclature." taxation-customs.ec.europa.eu, 2025. https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/calculation-customs-duties/customs-tariff/combined-nomenclature_en.
51. European Council. "EU Sanctions against Russia Explained." Consilium, March 31, 2025. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-russia-explained/#pricecap>.
52. European Council. "How the EU Adopts and Reviews Sanctions." Consilium, April 12, 2024. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-adoption-review-procedure/>.
53. European Council. "The EU Sanctions Process Explained." Consilium, 2023. <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/the-eu-sanctions-process-explained/>.
54. European Council. "Types of Sanctions the EU Adopts." Consilium.europa, April 12, 2024. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-different-types/>.
55. European Council. "Why the EU Adopts Sanctions." Consilium, April 12, 2024. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/why-sanctions/>.
56. European Parliament. "Dual-Use Goods: What Are They and Why Are New Rules Needed?" www.europarl.europa.eu, January 24, 2021. <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20210319STO00424/dual-use-goods-what-are-they-and-why-are-new-rules-needed>.
57. European Parliament. "Trade Wars: What Are the EU's Trade Defence Instruments?," March 13, 2018.

<https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20180308STO99328/trade-wars-what-are-the-eu-s-trade-defence-instruments>.

58. Global Unity Logistics . “Митний код: для чого він потрібен і чому важливий?” Global Unity Logistics, 2025. <https://gul.in.ua/ua/mitnij-kod-dlya-chogo-vin-potriben-i-chomu-vazhlivij/>.
59. Головне управління розвідки України. “Головний портал про спонсорів та співучасників агресії.” War & Sanctions, 2025. <https://war-sanctions.gur.gov.ua/>.
60. Головне управління розвідки України. “War & Sanctions: Орбіта Совкомкомфлоту, іранська ‘армада привидів’ – тіньовий танкерний флот в об’єктиві воєнної розвідки України.” Gur.gov.ua, December 12, 2024. <https://gur.gov.ua/content/war-sanctions-orbita-sovkomkomflotu-iranska-armada-pryvydiv-tinovyi-tankernyi-flot-v-obiektyvi-voiennoi-rozvidky-ukrainy.html>.
61. Gordon, Joy . “Smart Sanctions Revisited.” *Ethics & International Affairs* 3 (September 2011): 315–35. <https://doi.org/10.1017/S0892679411000323>.
62. Happold, Matthew, and Paul Eden. *Economic Sanctions and International Law Law and Practice*. Oxford Portland Oregon by Hart Publishing, 2016. <https://lib.ugent.be/en/catalog/rug01:002280867>.
63. Hirtenstein, Anna , and Chen Aizhu. “Russia Leans on Cryptocurrencies for Oil Trade, Sources Say.” *Reuters*, March 14, 2025. <https://www.reuters.com/business/energy/russia-leans-cryptocurrencies-oil-trade-sources-say-2025-03-14/>.
64. Human Rights Watch. “‘Maximum Pressure’ | US Economic Sanctions Harm Iranians’ Right to Health.” Human Rights Watch, October 29, 2019. <https://www.hrw.org/report/2019/10/29/maximum-pressure/us-economic-sanctions-harm-iranians-right-health>.
65. Єніч, Володимир , and Дарина Артимовець. “Кримінальна відповідальність за порушення та обхід санкційних обмежень .” *Pravo.ua*, September 30,

2024. <https://pravo.ua/kryminalna-vidpovidalnist-za-porushennia-ta-obkhid-sanktsiinykh-obmezhen/>.
- 66.Євгенія Костіна. “В МЗС України новий департамент: функції - Заборона.” Заборона, October 19, 2021. <https://zaborona.com/v-mzs-ukrayiny-zyavyvsya-sankcijnyj-departament-shho-czikavogo/>.
- 67.International Emergency Economic Powers Act, uscode.house.gov § (1977). <https://uscode.house.gov/view.xhtml?path=/prelim@title50/chapter35&edition=prelim>.
- 68.International Trade Administration. “Harmonized System (HS) Codes.” www.trade.gov, 2025. <https://www.trade.gov/harmonized-system-hs-codes>.
- 69.Іван Блажко. “Економічна зброя масового знищення: відповідальність за порушення санкцій США .” Yur-gazeta.com, 2019. <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zovnishnoekonomichna-diyalnist/ekonomichna-zbroya-masovogo-znishchennya-vidpovidalnist-za-porushennya-sankciy-ssha.html>.
- 70.Johnson, Simon , Łukasz Rachel , and Catherine Wolfram . “The Design and Implementation of the Price Cap on Russian Oil.” CEPR, August 19, 2023. <https://cepr.org/voxeu/columns/design-and-implementation-price-cap-russian-oil>.
- 71.Josep Borrell. “The Geo-Political Imperative for the EU Is to Both Widen and Deepen.” www.eeas.europa.eu, 2022. https://www.eeas.europa.eu/eeas/geo-political-imperative-eu-both-widen-and-deepen_en.
- 72.Кабінет Міністрів України. Про утворення Міжвідомчої робочої групи з питань реалізації державної санкційної політики, Pub. L. No. 967, Офіційний вебпортал парламенту України (2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/967-2022-%D0%BF#Text>.
- 73.Kateryna Shkarlat. “Trump’s Team Names Oil Price That Would Force Russia to Come to Negotiating Table.” RBC-Ukraine, January 24, 2025. <https://newsukraine.rbc.ua/news/trump-s-team-names-oil-price-that-would-force-1737747322.html>.

- 74.Каздобіна, Юлія. “Як Працює Дипломатія Примусу.” Ucipr.org.ua. Український незалежний центр політичних досліджень, March 28, 2016. <http://www.ucipr.org.ua/ua/med-a/research-updates/yak-pracyu-diplomat-ya-primusu>.
- 75.КС, Maya Lester , and Michael O’Kane. “Iraq Sanctions Regime.” Global Sanctions, April 12, 2024. <https://globalsanctions.com/region/iraq/>.
- 76.Хутор , Тетяна . “Штраф або в’язниця: як Зеленський пропонує карати за порушення санкцій.” Економічна правда, January 14, 2025. https://epravda.com.ua/power/yak-biznes-karatimut-za-porushennya-sankciy-801970/?fbclid=IwY2xjawH0RyNleHRuA2FlbQIxMQABHY-uj_w5g3n8RJYTLPr_C7B2c4_-EoTfQ4zflTy21oGN6CW8uJ3jl6hRGg_aem_2vHYJzNtAacv935qogAcHw.
- 77.Климосюк, Андрій , and Микола Рубашенко. “Кращі підходи до кримінального переслідування за порушення санкцій: Український та міжнародний контекст.” Izi.institute, 2024. <https://izi.institute/analysts/37/>.
- 78.Korsunskaya, Darya , and Vladimir Soldatkin. “Russia’s Oil and Gas Revenue down 17% Y/Y in March.” Edited by Jan Harvey. *Reuters*, April 3, 2025. <https://www.reuters.com/business/energy/russias-oil-gas-revenue-down-17-yy-march-2025-04-03/>.
- 79.Коваль, Дмитро, та Богдан Бернацький. “Санкційний довідник: уроки для України з практики іноземного санкційного законодавства та міжнародного права.” Центр прав людини ZMINA, 2023. https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/03/zmina-encyclopedia-of-sanctions_web.pdf.
- 80.Кравчик, Вікторія . “Як ЄС впроваджує санкції: заплутаний шлях до єдиної позиції - Prism UA.” Prism UA, February 24, 2023. <https://prismua.org/yak-yees-vprovadzhuye-sanktsii/>.
- 81.Krolik, Aaron, and Paul Mozur. “The Illicit Flow of Technology to Russia Goes through This Hong Kong Address.” *The New York Times*, July 25, 2024, sec. Technology. <https://www.nytimes.com/2024/07/25/technology/russia-sanctions-chips.html>.

82. Кузня Кави. “Нікарагуа - Кузня Кави,” 2025.
https://kyzniakavy.com/?s=%D0%9D%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%B3%D1%83%D0%B0&post_type=product.
83. Kyiv School of Economics. “Russian Oil Tracker – Грудень 2024: Нафтові доходи Росії дещо знизились, але скоординовані санкції США, Британії та ЄС необхідні для протидії тіншовому флоту та обходу обмежень.”
<https://kse.ua>. KSE, January 10, 2025. <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/russian-oil-tracker-gruden-2024-naftovi-dohodi-rosiyi-deshho-znizilis-ale-skoordinovani-sanktsiyi-ssha-britaniyi-ta-yes-neobhidni-dlya-protidiyi-tinovomu-flotu-ta-obhodu-obmezhen/>.
84. Леві, Ісаак , Петрас Катінас, Лаурі Міллівірта, and Картікеян Гемалата. “Знімаємо завісу з ‘тіншових’ танкерів .” <https://energyandcleanair.org>. CREA, September 25, 2023. <https://energyandcleanair.org/ua/publication/shedding-light-on-shadow-tankers/>.
85. Liberto, Daniel. “Embargo: Definition in Economics, Examples, and Effects.” Investopedia, May 23, 2023. <https://www.investopedia.com/terms/e/embargo.asp>.
86. Liboreiro, Jorge. “Hungary and Slovakia Veto EU Sanctions on Georgian Officials.” euronews. Euronews.com, December 16, 2024. <https://www.euronews.com/my-europe/2024/12/16/hungary-and-slovakia-veto-eu-sanctions-on-georgian-officials-as-protests-continue>.
87. Lv, Amy, Lewis Jackson, and Ashitha Shivaprasad. “China Expands Key Mineral Export Controls after US Imposes Tariffs.” *Reuters*, February 4, 2025. <https://www.reuters.com/world/china/china-expands-critical-mineral-export-controls-after-us-imposes-tariffs-2025-02-04/>.
88. Mackenzie-Gray Scott , Richard . “Sanctions, Countermeasures and Human Rights Event Report.” British Institute of International and Comparative Law, May 12, 2014. https://www.biicl.org/documents/238_sanctions_-_12_june_2014_-_event_report_final.pdf.

- 89.Максим Савчук, and Анна МIRONЮК. “Норвезькі запчастини для вантажівок потрапляють до Росії через Туреччину, обходячи санкції.” Радіо Свобода, February 20, 2025. <https://www.radiosvoboda.org/a/news-skhemy-zapchastyny-norvehiya-turechchyna-rosiya/33320767.html>.
- 90.Малишева, Юлія. “Відмежування поняття санкції від суміжних понять примусові заходи та контрзаходи в міжнародному праві.” *Часопис Київського університету права* 2014/1, no. 1 (2014): 320–24. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2014_1_76.
- 91.Міністерство економіки України. “Санкційний контрнаступ України .” Me.gov.ua, January 3, 2024. <https://me.gov.ua/Documents/Detail/f79f901e-3988-4a56-afc3-2023b47a0c52?lang=uk-UA&title=SanktsiiniiKontrnastupUkraini&showMenuTree=true>.
- 92.Міністерство економіки України. “Уряд ухвалив рішення про повне ембарго на імпорту товарів з Росії .” Me.gov.ua, April 10, 2022. <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=0a5db015-e9dc-4664-8866-bb9f4d776f44&title=UriadUkhvalivRishenniaProPovneEmbargoNaImportTovarivZRosii>.
- 93.Міністерство юстиції України. “Департамент санкційної політики.” Minjust.gov.ua, 2025. <https://minjust.gov.ua/m/departament-sanktsiynoi-politiki>.
- 94.Міністерство закордонних справ України. “Санкції проти РФ.” Mfa.gov.ua, February 6, 2025. <https://mfa.gov.ua/protidiya-agresiyi-rf/sankciyi-proti-rf>.
- 95.Наталія Січевлюк. “Навіщо Україні криміналізувати санкції.” Transparency International Ukraine - Знизити рівень корупції, March 5, 2025. <https://ti-ukraine.org/blogs/navishho-ukrayini-kryminalizuvaty-sanktsiyyi-ta-chomu-protse-zagovoryly-lyshe-na-dvanadtsyatomu-rotsi-vijny/>.
- 96.Національний банк України. “Санкції.” bank.gov.ua. НБУ, 2025. <https://bank.gov.ua/ua/supervision/monitoring/sanctions>.
- 97.НАЗК. “Чотири роки НАЗК 2.0.: санкційна політика.” Nazk.gov.ua, January 15, 2024. <https://nazk.gov.ua/uk/chotyry-roky-nazk-2-0-sanktsiyna-polityka/>.

- 98.Офіційне інтернет-представництво Президента України. “В Офісі Президента відбулася зустріч із дипломатами ЄС щодо санкційної політики проти РФ,” November 20, 2024. <https://www.president.gov.ua/news/v-ofisi-prezidenta-vidbulasya-zustrich-iz-diplomatami-yes-sh-94565>.
- 99.Офіційне інтернет-представництво Президента України. “Звернення Президента,” November 25, 2024. <https://www.president.gov.ua/news/sho-menshe-bude-rosijskih-nadpributkiv-vid-nafti-menshe-bude-94665>.
100. Olsen, Kim B. *The Geoeconomic Diplomacy of European Sanctions*, 2022. <https://doi.org/10.1163/9789004518834>.
101. Portela, Clara. “Sanctions and the Geopolitical Commission: The War over Ukraine and the Transformation of EU Governance.” *European Papers - a Journal on Law and Integration* 2023 8, no. 3 (January 15, 2024): 1125–30. <https://doi.org/10.15166/2499-8249/706>.
102. Посольство України в Республіці Куба. “Українсько-нікарагуанські відносини.” Mfa.gov.ua, 2020. <https://cuba.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/ukrayinsko-nikaraguanski-vidnosini>.
103. Рада національної безпеки і оборони України. Про виконання резолюції Ради Безпеки Організації Об’єднаних Націй від 20 липня 2015 року № 2231 щодо Спільного всеосяжного плану дій в частині секторальних санкцій, Pub. L. No. n0008525-16, Офіційний вебпортал парламенту України (2016). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0008525-16#Text>.
104. Рада національної безпеки і оборони України. Про застосування секторальних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) до фінансових установ Російської Федерації, Pub. L. No. n0012525-23, Офіційний вебпортал парламенту України (2023). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0012525-23#Text>.
105. Рада національної безпеки і оборони України. Про застосування секторальних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів

- (санкцій) до Ісламської Республіки Іран, Pub. L. No. n0030525-23 (2023).
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0030525-23#Text>.
106. Рада національної безпеки і оборони України. Про застосування секторальних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) до Республіки Нікарагуа, Pub. L. No. n0005525-21, Офіційний вебпортал парламенту України (2021).
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005525-21#Text>.
107. Рада національної безпеки і оборони України. Про застосування секторальних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) до Російської Федерації та Республіки Білорусь в оборонно-промисловій сфері, Pub. L. No. n0045525-23, Офіційний портал Верховної Ради України (2023). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0045525-23#Text>.
108. Рагунандан, Вайбхав. “Щомісячний аналіз російського експорту викопного палива та відповідних санкцій.” CREA, December 11, 2024.
<https://energyandcleanair.org/ua/november-2024-monthly-analysis-of-russian-fossil-fuel-exports-and-sanctions/>.
109. Рікард Юзвяк. “‘План Б’, щоб обійти угорське вето: як ЄС планує продовжувати санкції проти Росії.” Радіо Свобода, April 15, 2025.
<https://www.radiosvoboda.org/a/rfe-rl-yes-sanktsiyi-rosiya/33385949.html>.
110. Роман Малко. “Україна не має системної санкційної політики щодо Росії.” Український тиждень, May 21, 2021. <https://tyzhden.ua/volodymyr-vasylenko-ukraina-ne-maie-systemnoi-sanktsijnoi-polityky-shchodo-rosii/>.
111. Russell, Martin. “EU Sanctions: A Key Foreign Andsecurity Policy Instrument.” European Parliamentary Research Service, May 2018.
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/621870/EPRS_BR I\(2018\)621870_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/621870/EPRS_BR I(2018)621870_EN.pdf).
112. “Sanctio.” In *Online-Latin-Dictionary.com*, 2025. <https://www.online-latin-dictionary.com/latin-english-dictionary.php?parola=Sanctio>.
113. Sanctions Finder. “Arms Export.” Sanctions-finder.com, 2025.
<https://sanctions->

[finder.com/search?type=sectoral&program_sender=eu&category=arms+export](https://sanctions-finder.com/search?type=sectoral&program_sender=eu&category=arms+export)

114. Sanctions-finder.com. "Restrictions on Services | Sanctions Finder," 2025. https://sanctions-finder.com/search?type=sectoral&program_sender=us%7Ceu&category=restric%7Ctions+on+services.
115. Sanctions-finder.com. "Sectoral Program Cultural Property | Sanctions Finder," 2025. https://sanctions-finder.com/search?type=sectoral&program_sender=eu%7Cus&category=cultur%7Cal+property.
116. Sanctions-finder.com. "Sectoral Program EU | Sanctions Finder," 2025. https://sanctions-finder.com/search?type=sectoral&program_sender=eu.
117. Sanctions-finder.com. "Sectoral Program EU Maritime, Navigation | Sanctions Finder," 2025. https://sanctions-finder.com/search?type=sectoral&program_sender=eu%7Cus&category=mariti%7Cme+navigation.
118. Sanctions-finder.com. "Sectoral Program EU Ports, Vessels | Sanctions Finder," 2025. https://sanctions-finder.com/search?type=sectoral&program_sender=eu%7Cus&category=ports+and+vessels.
119. Sanctions-finder.com. "Sectoral Program Petrol Product | Sanctions Finder," 2025. https://sanctions-finder.com/search?type=sectoral&program_sender=us%7Ceu&category=petrol+products%7Ccrude+oil%7Coil.
120. Sanctions-finder.com. "Sectoral Program US | Sanctions Finder," 2025. https://sanctions-finder.com/search?type=sectoral&program_sender=us.
121. Sanctions-finder.com. "Syria | Sanctions Finder," 2025. <https://sanctions-finder.com/sanction/084a4f00-cec6-47a0-a175-edb0beea400a/Syria?query=eyJ0eXBIIjoic2VjdG9yYWwiLCJwcm9ncmFtX3>

[NlbmRlciI6ImV1IiwiY2F0ZWdvcnkiOiJmbGlnaHRzLCBhaXJwb3J0cywgYWlyY3JhZnRzIiwicHJvZ3JhbV90YXJnZXRTdGF0ZSI6InN5cmllhIn0=](https://nibmRlciI6ImV1IiwiY2F0ZWdvcnkiOiJmbGlnaHRzLCBhaXJwb3J0cywgYWlyY3JhZnRzIiwicHJvZ3JhbV90YXJnZXRTdGF0ZSI6InN5cmllhIn0=).

122. Sanctions-finder.com. "The Russian Federation, Human Rights | Sanctions Finder," 2025. <https://surl.li/hdzquw>.
123. Sanctions-finder.com. "The Russian Federation, Ukraine, Crimea | Sanctions Finder," 2025. <https://sanctions-finder.com/sanction/393061b3-c966-434f-bccd-3e5c78c91743/The%20Russian%20Federation>.
124. sanctions-finder.com. "Sectoral Program EU Flights, Airports, Aircrafts | Sanctions Finder," 2025. https://sanctions-finder.com/search?type=sectoral&program_sender=eu&category=flights%2C+airports%2C+aircrafts.
125. Sanctions.io. "What Are Trade Sanctions? A Complete Overview," November 1, 2024. <https://www.sanctions.io/blog/what-are-trade-sanctions>.
126. Sanctionsmap.eu. "EU Sanctions Map," 2025. <https://www.sanctionsmap.eu/#/mai>.
127. Седляр, Юлія. "Міжнародні санкції у світовій політиці: теорія і практика ." *Irbis-Nbu.gov.ua*. 2013. <http://irbis-nbu.gov.ua/ulib/item/ukr0000026189>.
128. Сергій Гаврилець. "Санкції не працюють? Як росія отримує західні компоненти для свого озброєння." *Hromadske*, April 22, 2024. <https://hromadske.ua/posts/sankciyi-ne-pracyuyut-yak-rosiya-otrimuye-zahidni-komponenti-dlya-svogo-ozbroyennya>.
129. Шмігель, Піт. "Санкції та мистецтво розумних рішень." *Kyiv Post*, May 24, 2022. <https://www.kyivpost.com/uk/post/4749>.
130. Сидоренко, Сергій. "В МЗС з'явився спецпредставник з питань санкцій. Що це означає?" *Європейська правда*, May 28, 2020. <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/05/28/7110457/>.
131. Siig, Kristina, and Richard L. Kilpatrick, Jr. "Why Denmark Can't 'Block' Dark Tankers." *EJIL: Talk!*, December 14, 2023. <https://www.ejiltalk.org/why-denmark-cant-block-dark-tankers/>.

132. Sipri.org. “Arms Embargoes.” Stockholm International Peace Research Institute, n.d. <https://www.sipri.org/databases/embargoes>.
133. Strupczewski, Jan , and Ron Popeski. “Six EU Countries Call for Lowering of G7 Price Cap on Russian Oil.” Edited by David Gregorio. *Reuters*, January 13, 2025. <https://www.reuters.com/world/europe/six-eu-countries-call-lowering-g7-price-cap-russian-oil-2025-01-13/>.
134. Taran, Svitlana , Philipp Lausberg, and Raul Villegas. “Making Sanctions an Indispensable Tool in the EU’s Developing Economic Statecraft.” European Policy Centre, December 19, 2024. <https://www.epc.eu/en/publications/Making-sanctions-an-indispensable-tool-in-the-EUs-economic-statecraft~606d8c>.
135. Тарас Кайдан. “Україна наклала санкції на торгівлю з Нікарагуа. Чи зникне з кав’ярень популярна кава?” *Хмарочос*, January 26, 2022. <https://hmarochos.kiev.ua/2022/01/26/ukrayina-naklala-sankcziyi-na-torgivlyu-z-nikaragua-chy-znykne-z-kavyaren-populyarna-kava/>.
136. Тарасовський, Юрій. “Росія використовує криптовалюту для торгівлі нафтою – Reuters.” *Forbes.ua*, March 14, 2025. <https://forbes.ua/news/rosiya-vikoristovue-kriptovalyuti-dlya-torgivli-naftoyu-reuters-14032025-28006>.
137. Terrone , Anna . “Three Years since Russia’s Invasion of Ukraine, How Effective Are the EU’s Sanctions? .” Transparency International EU, February 20, 2025. <https://transparency.eu/three-years-since-russias-invasion-of-ukraine-how-effective-are-the-eus-sanctions/>.
138. Tetiana Khutor, Andrii Klymosyuk, Taras Riabchenko, Bohdan Karnaukh. “Overview of the Current Regulation of Liability for Sanctions Evasion: State of Play and Prospects.” Izi.institute, 2022. <https://izi.institute/en/analysts/5/>.
139. Тетяна Хутор, Богдан Карнаух, Тарас Рябченко, and Андрій Климосюк. “Як забезпечується дотримання санкцій у США: багаторівневий механізм відповідальності.” Інститут законодавчих ідей, 2024. <https://izi.institute/analysts/4/#sb111>.

140. The Economist. "Who Is Supplying Russia's Arms Industry?," April 29, 2024. <https://www.economist.com/graphic-detail/2024/04/29/who-is-supplying-russias-arms-industry>.
141. Thorsten J Gorny. "Primary and Secondary Sanctions Explained." www.sanctions.io. sanctions.io, June 28, 2022. <https://www.sanctions.io/blog/primary-and-secondary-sanctions-explained>.
142. Transparency International Ukraine. "Secret Turnover: From Whom Russia Buys and to Whom It Sells Weapons ." ti-ukraine.org, April 19, 2022. <https://ti-ukraine.org/en/blogs/secret-turnover-from-whom-russia-buys-and-to-whom-it-sells-weapons/>.
143. U. S. Department of State. "Department of Commerce, Department of the Treasury, and Department of Justice Tri-Seal Compliance Note: Obligations of Foreign-Based Persons to Comply with U.S. Sanctions and Export Control Laws," March 6, 2024. <https://www.justice.gov/archives/opa/media/1341411/dl?inline>.
144. U.S. Department of State. "Basic Information on OFAC and Sanctions." ofac.treasury.gov, 2025. <https://ofac.treasury.gov/faqs/topic/1501>.
145. U.S. Department of State. "Cuba Sanctions ." United States Department of State, 2025. <https://www.state.gov/cuba-sanctions/>.
146. U.S. Department of State. "Economic Sanctions Policy and Implementation." United States Department of State, 2025. <https://www.state.gov/economic-sanctions-policy-and-implementation/>.
147. U.S. Department of the Treasury. "OFAC Guidance on Implementation of the Price Cap Policy for Crude Oil and Petroleum Products of Russian Federation Origin," January 3, 2023. <https://ofac.treasury.gov/media/931036/download?inline>.
148. U.S. Department of the Treasury. "The Price Cap on Russian Oil: A Progress Report." U.S. Department of the Treasury, May 18, 2023. <https://home.treasury.gov/news/featured-stories/the-price-cap-on-russian-oil-a-progress-report>.

149. УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ №506/2024 Про призначення В.Власюка Радником – уповноваженим Президента України з питань санкційної політики, Офіційне інтернет-представництво Президента України § (2024). <https://www.president.gov.ua/documents/5062024-51633>.
150. Ukrinform. “Інтерв’ю Голови НБУ.” Укрінформ, February 23, 2023. <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3674119-golova-nbu-poasniv-so-oznacaut-sektoralni-sankcii-rnbo-proti-finustanov-rf.html>.
151. US Department of Commerce. “Bureau of Industry and Security.” www.commerce.gov, 2025. <https://www.commerce.gov/bureaus-and-offices/bis>.
152. US Department of State. “Iran Sanctions .” United States Department, 2025. <https://www.state.gov/iran-sanctions/>.
153. US Department of State. “U.S. Countermeasures in Response to Russia’s Violations of the New START Treaty.” United States Department of State, June 1, 2023. <https://www.state.gov/u-s-countermeasures-in-response-to-russias-violations-of-the-new-start-treaty/>.
154. Василенко, Володимир. “Міжнародно-правові санкції.” 1982. <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/a31fd384-27e7-4c0c-9044-8a4aee4c1f7b>.
155. Василенко, Володимир. “Основні тенденції розвитку міжнародного права прав людини (загальний огляд).” Національний університет “Києво-Могилянська академія,” 2013. <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/b8275b5e-366e-4dee-9b1b-5917f90e0718>.
156. Верховна Рада України. Конституція України, Pub. L. No. 254к/96-ВР, Офіційний вебпортал парламенту України (1996). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
157. Верховна Рада України. Про санкції, Pub. L. No. 1644-VII, Офіційний портал Верховної Ради України (2014). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text>.

158. Верховна Рада України. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, Pub. L. No. 361-IX (2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.
159. Верховна Рада України. Про застосування заборони ввезення товарів з Російської Федерації, Pub. L. No. 426-2022-п, Офіційний вебпортал парламенту України (2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/426-2022-%D0%BF#Text>.
160. Верховна Рада України. “Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України і Кримінального процесуального кодексу України та Закону України ‘Про санкції’ щодо встановлення відповідальності за порушення спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій).” Rada.gov.ua, January 14, 2025. <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/55621>.
161. Wass, Sanne, and Alex Longley. “Denmark to Intensify Scrutiny of Russia’s Shadow Fleet Oil Tankers.” Bloomberg.com. Bloomberg, February 5, 2025. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2025-02-05/denmark-to-intensify-scrutiny-of-russia-s-shadow-fleet-tankers?srnd=homepage-europe>.
162. Wolfram, Catherine , Simon Johnson, and Łukasz Rachel. “The Price Cap on Russian Oil Exports, Explained.” www.hks.harvard.edu. Harvard Kennedy School’s Belfer Center and Mossavar-Rahmani Center, December 2022. https://www.hks.harvard.edu/sites/default/files/centers/mrcbg/files/Brief_Russian%20Oil%20Price%20Cap_FINAL1.pdf.
163. www.congress.gov. “Countering America’s Adversaries through Sanctions Act,” August 2, 2017. <https://www.congress.gov/bill/115th-congress/house-bill/3364/text>.